

Septimum Preceptum

de rapina holocaustū offert q̄
vel aboz nimia egestate. vel
māducādi vel somni penuria i
moderate corp⁹ affligit. Ter
cio si sit t̄nta abstīnētia q̄ hō
ab opibus vtiliorib⁹ impedia
tur q̄uis ad ea ex necessitate
non teneatur: indiscretū est ie
iumiū a si nō sit illicitū. Vnde
Iero. dic̄. Rōnabilis homo dig
nitatem amittit qui ieiunium
caritati. vel vigiliis sensus ite
gritati prefert. Queritur. iij.
an ieiunia possint redimi p̄ pe
cunia. vel alio mō. R. fm Inno
c. q̄ triplex est Ieiunium. vnum
ab ecclia mādatū. de quo sup̄ a
hoc non pōt redimi. nisi eā vel
necessitas in ieiunante sub sit
Alia ieiunia sūt volūtaria idest
vōtia. et talia sine causa que in
ieiunāte sub sit dūmō alias sit
vtilē redimi p̄nt. auctoritate
superioris. Tercō sūt ieiunia i pe
nitentiā iniūcta. et de istis idem
est sicut de voluntarijs.

Preceptū. vij. Capi. Primū

Modo vidēdū ē de se
ptio p̄cepto. non
faties furtū. Vbi
nō solū de q̄ phibz
furtū: s̄ rapinā. oēs ifidelē emp
cōez venditionez. labozē. et oēs
modos quibz hō voluntarie in
fert alteri damnū in rebus suis

Capitulum Primum

tpalibus. Qd̄ nōiūt Aug⁹. cū
i q̄stioibus. Exo. dixit furti no
mine itelligitur ois vsurpaco
rei aliene. nō ei rapia; pmisit.
q̄ furtū phibuit. sed apte totū
phibere voluit. Vñ cōn aua
riciā hoc mādatū traditur de
q̄ vidēda sūt tria. Primo q̄d
fit auaitia. et quale pccm. Se
cūdo q̄ detestabil' sit. Tercio
cur diuitie q̄ sunt infima bō tā
tū diligūtur ab hoie. Q̄ntū a
ad p̄mū sciēdum q̄ auaitia ca
pitur fm tho. 2. 2. q. cxviij. Du
pliciter. Vno mō est inordina
tus appetitus seu amor hñdi et
possidēdi aliena. Ex q̄ amore
mouet hō ad volēdū seu pos
sidēdū aliena i debite. vic; sur
ripiedo ea aut retinēdo Et sic
auaitia oppōitur iustitie Et sic
accipitur Ezech. xxiij. p̄ncipes
ei⁹ i medio ei⁹ q̄si lupi rapiētes
p̄dā Alio modo accipitur aua
ritia put ē iordinatus amor et
appetitus ad diuitias pprias
ut cū q̄s nimis amat res vtilē
exteriōres. et p̄t hoc nimis desi
deat eas acq̄rere. Aut nimis cō
plac; i nā possessis. et idō nimis
retin; eas. q̄uis nō vult rape
ā retinē aliena Et sic oppōitur
liberalitati. que modeatur hu
iūsmōi affectioēs circa pprias
diuitias. hoc auaritia semp est
pccm. Vñ lxxv. vlti. 82. Vñ
mores idest vita sine auaitia

cōtenti pñtib⁹. id est nō sint
 cupid. nō habitoz. vbi glō.
 Auar⁹ ē. qui tenax ē in largiē
 b do. cupid⁹ i accipiēdo. **Ex** q̄
 p; q̄ auaricia nō solū est in di
 uitib⁹ q̄ plus debito acquirūt
 diuitias aut retinēt: s; etiā est
 in paupibus q̄ lic; nō habēt
 supflua: tñ sic i ordmate amāt
 diuitias. q̄ ex hoc mouētur ad
 deliderandum eas supflue. Aut
 supra debitū modum. Aut in
 puis diuitijs sic amore luxent
 ut indebite in eis delectentur. a
 eas indebite retineāt. **Vñ** sup
 illud ps. quingagesimo pmo.
 Videbūt iusti ⁊ timebūt ⁊ sup
 ipm ridebūt. ⁊ dicēt. **Ecce** hō q̄
 non posuit deū adiutorē suum
 s; spauit i multitudine diuitia
 rum suaz dic. **Aug⁹.** Audiuit
 aliquis paup ppham dicētem
 sperauit in multitudine diuitia
 rum suarum. ⁊ otinue attēdit
 pānos suos respexit forte iux
 se diuitem ornacius indutū. ⁊
 ait in corde suo. de illo dicit. nū
 qd de me. **Conti** qd subdit **Aug⁹.**
 noli te ide excipe. noli te ide
 separare nisi videris ⁊ tim ueis
 ⁊ peccata rideas. **Rā** quid tibi
 pdest si egeas facultate ⁊ arde
 as cupiditate. hoc ergo attēdi
 te ne passim diuites replēnda
 tis. ⁊ rurſū de paupitate ⁊ ege
 state psumatis. **Et** quāuis ita
 fit de paupibus ut dictum est

tñ auricie supflu⁹ amor frequē
 ti⁹ ⁊ magis habūdat in diuiti
 bus. Quia ex hoc q̄ aliquis di
 uitias possidet. allicitur animus
 eius ad eaz amorem. Sic ecē
 ex cōtinua cohabitacōe mulie
 rī efficitur quis incōtinēs. eo
 q̄ vēc; materia; sui criminis h; p
 sentem. **Vñ** i ep̄sa ad paulinū
 ⁊ threasiā. dicit **Aug⁹.** q̄ ter
 rena arti⁹ diligūtur adēpta q̄
 cōcupita. **Ram** vbi ille iuuenis
 discessit nisi quia magnas ha
 bebat diuitias. **Aliud** est enim
 nolle incorpare q̄ defūt. **Aliud**
 iam incorpata diuelle. **Ma** ei
 velut extīnea repudiātur. **Ista**
 vero velut mēbra p̄scindūtur.
Et cri⁹. sup math. **Appoicō** di
 uiciarū maiorē accēdit flām a
 ⁊ vhemēter fit cupid⁹. **Quā** e
 do autem ille due auaricie sint
 peccata mōrēlia vel non: **Rōn**
 dum fm th. q̄ auaricia. p̄rio
 mō vic; put opponitur iusti
 cie quo ad actus suos est de ge
 nere suo peccatum mortale. q̄
 actus ei⁹ sunt iniusta accepō
 et retēcio alieni. et sic per tinēt
 ad rapinam et furtum que sūt
 mortalia ut patebit in sequen
 tibus. **Sed** secūdo modo aua
 ritia: capiēdo eam prout oppo
 nitur liberalitati pro amore in
 ordinato diuitiarum propria
 rum. sic est aliquādo peccatum
 mōrēle. aliqñ. viale. q̄a ut dic.

Septimum Preceptum

sanctus **tho. 2. 2. q. Cxviii.** Si homo diligit diuitias superflue et plus debito, non tamen plus quam deum si contra deum, nec vult propter diuitias aliquid facere quod esset contrarium amori dei aut proximi. Tunc talis auaritia est peccatum quod immoderatus amor et contra rectam rationem, si est vitiale, eo quod non est contrarium caritati dei aut proximi. Si autem amor exteriorum rerum sit tam immoderatus et magnus quod homo plus diligat diuitias vel rem aliquam vitalem quam deum, ut quod plus vult carere deo quam tali re, vel quoniam propter amorem diuitiarum non veretur facere contra amorem dei aut proximi, tunc talis auaritia est peccatum mortale. Sicut cum amore non necessarij lucris sine causa rationabiliter violari die dominicum aut multum solemne die. Aut purat ad ammirationem proximum et sic de alijs auaricie filiabus. Et hoc vult apostolus **Ro. v.** Ubi cum permixti repletos omni iniquitate, fornicatione, auaritia et similibus. Scilicet qui talia agunt indigni sunt morte. Quo ad id, principale nondum quod auaritia est valde detestabile vitium, propter quod primo quod est capitale vitium, ex qua filie valde notue oriuntur secundum gre. xxxi. mo. Differunt autem mortale vitium, et capitale. Quia mortale est quod libet priuans hominem vitam aie, quod

Capitulum Primum

est gratia et vita eterna. Cui peccato debetur pro pena mors eterna et talia mortalia sunt valde multa. Sed capitale est ex quo multa alia peccata ut frequenter oriuntur, pro modo principij et cause efficietis. Vnde sicut caput est principale membrum et tanquam principium a quo alia quodammodo oriuntur et diriguntur. Et sicut dux exercitus propter principalem alios regit. Sic ad similitudinem talium quedam sunt vitia que propter principalitatem et dependentiam aliorum ab ipsis dicuntur capitalia. Et sunt, vij. quorum vnum est auaritia, de qua **tho. 2. 2. q. Cxvii.** declarando filias auaricie quas vbi prius enumerat gre. dic. quod auaritia est superfluus amor habendi diuitias et in duobus habet. Primo in retinendo, et ex hac parte ex ea oritur obduratio contra misericordiam, quod scilicet cor non emolitur misericordia ut diuitijs suis subueniat misericordis. Secundo auaritia habet in accipiendo. Et secundum hoc auaritia potest considerari dupliciter. Vno modo secundum quod est in affectu et sic ex auaritia oritur inquietudo, in quantum ingerit homini sollicitudines et curas superfluas. Alio modo potest considerari in effectu, et sic in acquirendo aliena vitium aliquando vitium quod pertinet ad violentiam. Quando quod autem dolo, quod si fiet in vitio, est fallacia quod tunc

Septimum Preceptum

ad simplex vbu. pluru aut. si addatur confirmaco iuramenti
Si aut dol? ommittatur i ope: sic qntum ad res eit fraus. qntu ad psonas erit pdico ut patet de iuda qui pdidit xpm ex auaiacia. **S**ecundo facit ad de testacone auaritie q natura illud vitu dissuadz. q terra voluit esse infima a oim coculca pedib? Pecunia aut a oia appcia bilia pecunia sunt terra rubi vl alba fm **Bern.** vel terrena. In cui? signu legitur **Actu. iiii.** q pmitiu de ecclia precia domoru vel agroz suoz ponebant an pedes aploz. qd et **Ioseph** ibide fecit. **S**up quo **glo** dicit do cet calcadu ee auru et subdi pedib? aploz. **I**tem aia fm natura est sblimior q purior celo utpote do similioz. **Vn** in li. de caub dz ee in coiz o te emnatis id e media me corpalia seu tpa lia q eterna. que sut ageli et deus. **I**deico debz esse exaltata a terrenis. **E**t si terrenis inlxz: tuc celu terra tangit con natura. **I**tem aia fm **bern.** celu ei q de? habitat. terra vro scabellu dei: fm illd **pphe.** Celu mibi sedes est. terra aut scabellu pedu meoz. **psa. lxxvi.** Absurd est celu. id e aiam terrenis repleri.
Tercio fac ad de testaconem auaritie. v. multiplex p scriptura cominatu. **Vn** **psa. v.** De q

Capitulum Primum

oungtis domu ad domu q agru agro copulatis vsq ad tminu loci. nuqd hitatis soli ws i medio tre. **Abacuk. ij.** v. q cōgregat auaricia mala domu sue **Amos. vi.** **V**e q opulenti estis i syo luc. vi. **V**e vob diuitibz. q hic habetis solacoē; vraz. **Iac. v.** **A**gite nunc diuites. plorate vlulātes i miserijs vris q adueient vob **D**iuitie vre putrefacte sut q vltimēta vra a tineis comesta sunt **A**rgentu vrm q aurū eruginabit. q erugo eoz i testimoniū vob eit a māduca bit carnes vras sicut ignis. In epistola **Iude. ij.** dz **D**e hys q in via chā abierūt q auaitia se cuti sut a errore volaam merce de effusi sut a condicōe thore pieri **Apoc. viii.** **V**e. **V**e. **V**e. habitātibz in terra. habitātes aut i terra ad modum talpaz sunt auari nec mirū cū aposto lus dicat **Eph. quinto.** **A**uari cia est ydolorum seruitus. **Q**uarto de testabilis est. **Q**uia g tria que debemus daē deo. fide. spem. q caritatem: dat diuicijs **f**idem dat. quia plus credit de diuicijs q de deo. eo q putat sibi diuicias debere procurare necessaria. quasi. deus curam non habeat de seruis suis. contra illud **Math. sexto.** **C**ōfide rate lilia agri. vlucres celi statura agri a similia. **S**pem dat

Septimum Preceptum

q̄ putat solacōes vras diuicias cōferre. ⁊ virtutum diuicias tristitias facere contra illud x̄pi **Joh. xvi.** In me pacem habetis in mundo p̄sura habebitis. **Et math. xix.** Omnis q̄ reliquit domū. ⁊ fratres. ⁊ sorores. aut patrē. aut matrē. ⁊ uxorem. aut filios. ⁊ agros. p̄pter nomē meū. cētuplum accipiet. ⁊ vitā eternam possidebit. **Caritatem diuicijs tradit quia vbi est thesaur⁹ tu⁹ ibi ē h̄ ⁊ cor tuū Math. vi.** Quinto facit ad detestacōnem auaiicie q̄ inter infirmitates sp̄uales ipsa vna ē de peioribz. **Vñ Eccl. v.** ē infirmitas pessimā quā vidi s̄b sole: diuitie cōbuatē i malū dñi sui. p̄t̄ eī afflictōe pessimā meito dicit pessimā q̄ infirmitas mala est debilitas corpis sed h̄c in bonū cedit aīe. Est infirmitas peior p̄cc̄m vīale ⁊ que dā mōtia. q̄ aīam vulnerat p̄pter que vulnera x̄pm medicum vīre oportuit. Sed auaritia est infirmitatū pessima q̄ ad plūā. sicut ⁊ infirmitas magna corporis. **Primo** q̄ diuturna. eo q̄ materia vix perfecte euacuatur ut p̄t̄ in diuite iuvene q̄ noluit relinq̄re omnia. **Secūdo** q̄ continua. **Eccl. iiii.** vñ? ē ⁊ secūd non h̄z. non filiū nō fratrē. ⁊ tñ laborare nō cessat. **Tercō** q̄ acerbe affligit i

Capitulum Primum

retinendo grau⁹ in acq̄rendo grauissime vero in amittēdo. **i. thi. vi.** Radix oīm maloz ē cupiditas. **Et statim seq̄tur.** quā quidā appetētes errauerūt a fide. ⁊ miserūt se multis doloribz. **Quarto** q̄ pestis est vniūsal⁹ nam iuvenes ⁊ senes diuites ⁊ paupes infirmos ⁊ sanos stultos ⁊ sapiētes clericos inficit ⁊ seculares. non sic aut̄ est de luxuria. **Vñ Jere. vi.** A minore vsq̄ ad maiore omēs student auaiicie. ⁊ a p̄pheta vsq̄ ad sacerdotem. cūcti faciūt dōlū. **Beneca.** Quid stulci? q̄ deficiente via viaticum augere. **Quinto** quia celestis medicus h̄c infirmitatē ad mortē quasi iudicauit. **Mathei. xix.** dicens Amen dico v̄b q̄ diues difficile intrat in r̄gnū celoz. **Sexto** q̄ h̄c auaiicia exp̄tissimo ⁊ potentissimo medico a cura abstulit vñ infirmū. iudā vīez. **Septimo** q̄ celestē medicum irrisit. ⁊ ad vltimū interfecit. **Vñde luc. xv.** Audiebāt verba h̄c pharisei qui auai erāt ⁊ iridebāt eū. **Octauo** q̄ h̄c infirmitas nimis varia est. ut pitulimi aīaz medici vix eā agnoscant ut p̄t̄ in vsurarijs contra d̄tibz. symonijs. ⁊ mercacōibz. **Tot enim inuēcōes ⁊ modos inuenit hūana malicia in acq̄redo t̄palia r̄c.** **Vñde gene. xx.**

Septimum Preceptum

Abimelech dedit ierare tres ar-
 geteos in vlamē oculoꝝ. No-
 no. qz xps otra hāc infirmita-
 tem indixit qz null⁹ eis discipu-
 lus esse possit nisi renūtiēt omni-
 bus q̄ possidet. Luc. xiiii. **Q**uo
 ad tertū p̄ncipale. Cur diui-
 tie nō faciēt appetitū h̄m qz di-
 citur Ecc̄s. v. Auar⁹ nō implebitur pecunia. Et h̄m p̄ h̄m li. poli.
 Appetitus pecunie ē in infinitū.
 Dicendū qz hui⁹ sūt q̄nq; cau-
 se. **P**rima est capacitas aie infi-
 nita que aptitudinata ē ad so-
 lū dēū recipiendū si d̄z faciaī. vñ
Aug⁹. li. cōf̄s. fecisti nos dñe
 ad te. a inq̄tū est cor n̄m. do-
 nec req̄s̄cat i te. Et sap. xi. Cū
 orbis terraz sit añ dēum. quasi
 gutta rois antelucam q̄ d̄scē-
 dit in terrā. Quō finitū possēt
 faciare infinitum. **S**ecūda cā
 est infinitas inordinati affectūs
 a finitas rez tpaliū. q̄ ad n̄rā
 puerla desideria. **N**ullo enī fine
 mēsuatur affect⁹ eis qui cupit
 oim gl̄a; ⁊ gr̄a; h̄re ac supple-
 cōnem defectū. qd̄ tñ cuilibet i
 possibile est. ut p̄z i p̄o p̄fectis-
 simo hoīe. de quo d̄z Joh. vii.
 qd̄ d̄ dicebāt qz long⁹ ē. alij dix-
 erūt nequaquā h̄ seducit turbas
 Cū aut finitū nō possit replere
 vel p̄p̄oz cōnai infinito: necē est
 ut desideria tpaliū diminuam⁹
 a tūc pauca sufficiūt ut p̄z i aia-
 libz brutis. Et i. thi. vi. h̄ntes

Capitulum Primum

alimentum a quib⁹ tegamuz
 h̄is contenti simus **I**deo seneca:
Si vis te diuitem facere nō pe-
 cumie est adiciendū h̄ cupidita-
 ti subtrahendū. **T**ertia causa ē
 qz noua tpalia ac q̄sita semper
 vel frequēter aliqd̄ vacuū r̄qui-
 runt in quo recipiantur. vel ut
 custodiantur. vel pot⁹ habent
 defectus annexos **E**xēpli gr̄a.
Si acquiris aux indiges scri-
 mo. sera ⁊ camera. **S**i faccā: in-
 diges stabulo. feno ⁊ famula.
Si adicis tpalia. pluravis ha-
 bere ferula. familiā. ⁊ ita de si-
 milibz file ē iuditiū **I**do Ecc̄. v.
Vbi multe sūt opes. ⁊ mlti sūt
 qui comedunt eas. **T**ales enī
 faciunt sicut multum ficiētes. q̄
 ad extinguen⁹ sitim aquā salā
 bibunt. nam in eo qz aqua ē. si-
 tim habet extinguerē. h̄ qz sal-
 sa est: sitū habz puocare. **S**ic
 tpalia aliquem defectū tollunt
 h̄ ad alia plus affectum accen-
 dunt. **I**deo Joh. iiii. **Q**ui bibit
 ex aqua hac: ficiet iterum. **Q**u-
 ta causa est. qz errāt i satisfaci-
 endo potēcie que sūt. ⁊ defectū
 p̄ncipalit̄ patitur puta intelle-
 ct⁹ q̄ vult p̄mū v̄z h̄m Auro-
 im sup illo. i. metha. **O**is hō na-
 tura scire desiderat. Et p̄mū bo-
 nū. h̄m illud primo ethicorū.
Oia bonū appetūt **S**ed auari-
 si sitim p̄ncipalem vllēt extin-
 guere. sciētia ⁊ vtutes dēberēt

Septimum Preceptum

pmo acquirere tunc cessare
sitis respectu aliorum sicut illud **Jo**
h. iij. Qui biberit ex hac aqua
qua ego dabo: non fiet iterum
Quia vero auaritia non sic fatiunt
sicut temporalia que nec in intellectu nec
in affectu potest ponere sicut bene in
cistam vel stomachum ideo nunquam
quod faciantur. sicut nec ille corporalem
sitis sedat: qui potum in
calium dolium pedes aures vel
hominis ponit. Quinta causa est
quod anima est spiritualis. et temporalia
sunt corporalia. talium autem nulla
est proportio. Unde sicut cista non
potest esse proportio nata sapientie sicut
nec anima temporalibus. **Tercio** princi-
paliter queritur. unde perueniat
tantis affectus ad diuitias. cum
tamen tot curis et malis acqui-
rantur et possideantur et amittan-
tur. **Secundo** quod ex tribus. Primo quod ho-
mines multum diligunt corpus. ho-
nores. presencias et hominum. Et
sicut humana estimatio putatur
quod per pecuniam talia adipiscantur
Sed videantur huius exemplum **Luc. xij.**
diuitis qui multis diuitiis con-
gregatis ait anime sue **Ja** gaude
epulae et letare quod reposita ha-
bes multa bona in annos plu-
mos. **Sed** ei dicit **Stulte** hac
nocte reptent animam tuam a terra
que congregasti cum erit. **Secundo**
quod homines non cogitant ma-
la peruenientia ex diuitiis per ta-
cta. **Unde** apostolus **i. thi. vi.** **scia**

Capitulum Primum

dux omnium malorum est cupidi-
tas id est auaritia. Et iterum ibi
dem **Qui** volunt diuites fieri
incidunt in temptationes et in
laqueos dyaboli et in desideria
inutilia et noxia que mergunt
homines in interitum et in perditionem.
Exemplum de tractibus. **la-**
toribus. et hominum. **Tertia** causa
est quia ut prius tactum est. non cu-
piditati detrabere studet homines
sicut pecunie adiciunt. **Unde** fere
tam impossibile est quem cum auaritie
obiecto carere auaritia sicut luxu-
rie obiecta habere id est mulie-
rum frequentiam et castum esse. **Deo**
sicut ignis non extinguitur sed
intenditur si materia lignorum
apertorum sibi ministratur. sicut
et auaritia. non ergo mirum quod do-
minum diuitias spiritibus comparat.
math. xij. di. Sollicitudo se-
culi et fallacia diuitiarum suffo-
cant verbum dei diuitie enim
sicut **Aug.** velut bitumen au-
um sunt. et si eas non capiat: tamen
multarum contemplationum penitus
priuat. **Unde** **Cesarus** diui-
tes in suo statu comparat apertissimam
navi in mari tempestatibus quas
sate. que a perit aut mergitur
aut iactura onerum vacua ad-
litus venit. **Sic** reuera diuitum
status a ad infernum trahit. a in
purgatorium mergit a plurimum
glorie gradibus priuat.

Capitulum Secundum

Septimum Preceptum

Obduratione que est
filia auaricie. et de miseri-
cordia que opponitur
obduracioni videbuntur pncipa-
liter tria. **P**rimo quod sit obdura-
co. quid miseria. quod elemosina et
qui eius fructus. **S**ecundo quod pos-
sit elemosinam dare. quomodo datur
et quibus. **T**ercio que sunt elemo-
sine spirituales. quod et quomodo. corpora-
libus elemosinis sunt meliores
Qantum ad primum non dicitur quod
obduratio est quedam a miseria ope-
ribus obstinatio. Est autem miseria secundum
augustinum in libro de ciuitate dei. aliene miseri-
e in corde nostro compassio. cui cum
possumus subuenire compellimur.
Sunt autem duplices primorum de-
fectus. quidam spirituales. quibus sub-
uenitur per spirituales elemosinas
de quibus in tercio principali dicitur.
Alii sunt corporales. quibus sub-
uenitur per corporales elemosinas
ut sunt. vij. opera miserie corporalia con-
tenta. math. xxv. et hoc uersu. vi-
sio. cib. pot. redimo. tigo. col-
ligo. co. do. **M**o de auaritia que
est inordinata amor diuiciarum
facit cor durum et non percipit misero-
rum defectus nec operari. a non tantum
quantum deberet quod per temporalia effectum
vel saltem affectum. **E**st autem ele-
mosina secundum theodosium 2. 2. q. xxxii. ar.
i. Opus quo indigenti datur aliquid
quod ex compassione propter deum. et
sunt elemosine effectus secundum theodosium.
in. iii. tres principales et magni

Capitulum Secundum

Primum quod satisfaciunt per peccatis
que hic aut in purgatorio lue-
re deberemus. **V**n secundum doctores
dur. pe. pal. et etiam alios in. iii.
di. xv. **E**lemosina inter tres par-
tes satisfactoris. que sunt ieiunium
et oratio. **E**st comitatie magis
satisfactoria. supposita pari gratia
et caritate. **R**atio quod in elemosi-
na virtualiter continentur alie par-
tes. ut ieiunium et oratio. triplici
de causa. **P**rimo quod cui datur ele-
mosina constituit eum debitorem ad
ieiunandum et orandum et ad facie-
dum alia bona que potest qui dedit
loquendo de debito mortali non ci-
uili. **S**ecundo quod elemosina pro-
pter deum data est quasi quedam
oblatio deo facta. **D**icitur in. iii.
ethico. Si quis dona habent ali-
quod fide deo sacratis. **O**blatio au-
tem facta deo vim orationis ha-
bet. frequenter enim plus impet-
trat donum quam supplicatio. **T**er-
tio cum bona exteriora ad con-
seruationem corporis ordinan-
tur. subtractio eorum per ele-
mosinam continet virtute ieiun-
ium. et plerumque contingit quod
aliquis arcius uiuit ex hoc quod
sua dedit. ergo elemosina com-
plecius habet vim satisfactoris
quam oratio vel ieiunium. **E**t id
circo elemosina indicatur etiam
per scripturam. **V**t uelut medicina
peccati. luc. xi. date elemosinam et omnia
munda sunt uobis. **E**t tho. b. iii.

Septimum Preceptum

Elemosina ab omni peccato liberat et a morte et non patietur aia; ire in tenebris. **Secundus** effectus seu fructus elemosine est quod misericordes per opera misericordie frequenter a magnis peccatis resurgunt. **Unde** math. v. **Beati** misericordes. quomodo. et. **Matth.** xv. disceptatio fiet de misericordiis quibus ibi enumerantur. **Et** i. thi. iiii. pietas ad omnia valde dicitur **glosa** Ambrosii. **O**mnis summa disciplina christiane in misericordia et pietate est quam aliquis sequens si carnis lubricum patitur. sine dubio vapulabit sed non pibit. **Quam** auctoritate the. in. iiii. di. xvi. exponens dicit quod sic intelligi potest. quod in vita ista exiit. illi qui ex fragilitate in carnalia peccata incidunt. mortalia seu venialia. per opera misericordie ad penam disponuntur. **Unde** talis non pibit. id est disponetur per talia opera ad non per eundem. **Ad** idem est **Aug.** in epistola ad eum dum ubi refert **Aug.** se a gymnasio medico audiuisset **Qui** gymnasio cum iunior esset elemosinas magis daret. **Et** cum de vita post mortem dubitaret dormiente gymnasio: apparuit ei iuuenis pulcherrimus. et se sequente duxit ad civitatem in qua nos audiuit ad dextram supra modum suaves quos cum a iuvene audisset fore gaudia beatorum euigilauit gymnasio. **Alia** autem

Capitulum Secundum

nocte iuuenis inter dormienti apparens quirit. an se id est iuuenem agnoscat. **Qui** respondit quod sic. **Et** iuuenis per que. **Respondit** gymnasio. per visionem alterius noctis. **Et** iuuenis nunquam vides me in sono. **Et** gymnadius quod sic. **Et** iuuenis ubi est modo corpus tuum respondit gymnasio in cubiculo meo. **Et** iuuenis. **S**is ne in eorum corpusculo ligatos oculos tuos habere et nihil eis mediatis videre. **Et** gymnadius. scio. **Et** iuuenis. quod ergo sunt oculi quibus nunc me vides. **Et** ille non inuenies quod responderet: obmutuit. **Et** iuuenis ait. **S**ic oculi carnis tue iam me non vident sed oculi tue mentis. sic post mortem corpe iacentem. anima vivit et oculi mentis videbit. noli esse ammodo incredulus. **Quia** ex visione omnis dubitatio a gymnasio recessit. **Opera** misericordie dicit. **Aug.** adiutus. **Unde** et **Iero.** dicit non memini me legisse male mortuum qui libenter exerceat opera pietatis: habet ei multos intercessores: et impossibile est multorum preces non exaudiri. **Et** leo papa. **Quicquid** in opera pietatis expeditur non minuitur sed augetur. nec unquam apud deum perire potuit quod fidelis benignitas erogavit dum quod cuique tribuit id sibi ad premium recondit. **Tertius** effectus elemosine est meritum per misericordiam

Septimum **Preceptum**

essentialia et accidentalia. Et hoc fit
quod magis datur de temporalibus vel
fit quod ex maiori caritate datur.
vnde dicitur **tho. i. iij. di. xv. tractan**
do questione. An plures mereatur de primo
a fructu. quod datur multum de temporalibus
vel an ille qui datur modicum
ex magna caritate sic rursus. Ele
mosina efficaciter habet ex ipso fati
te. in quantum est quoddam opus merito
rum. et ex recipiente in quantum obli
gat ad orandum pro illo qui elemo
sinam dedit. Si ergo consideretur
elemosine efficaciter ex parte recipi
entis: sic maior efficaciter in maio
ri dato consistit. In quantum pro hoc
plures et magis debitorum effici
untur. Ex parte autem dantis sic re
spectu primarii essentialis efficaciter
elemosine magis pensatur ex
affectu quam ex dato. Sed res pecunie
primarii accidentaliter. ut puta remissi
o is pene vel alicuius homini magis
ficatur efficaciter elemosine ex
magitudine dati. non ex altera parte in
tenio voluntatis magitudinem ex
terioris dati propter hoc. potest tamen tam
intensa esse voluntas. quod est. oem pe
na absoluitur. et reatum. sic dicitur de con
tritione. **Et** fit hoc intelligitur
illa gloria super illud psalmum. Qui semi
nat in lacrimis. Magis in quantum volun
tas multum dedit. multum seiauit
In hac voluntate illa vidua quae
minuta duo misit. non par seia
uit. **hxc** gloria. et **tho.** Et super. ij. di.
quarta dicit. **Ad** exterior nil adiun

Capitulum **Secundum**

git ad primum essentialiter. Tantum enim
metur quam habet perfectam voluntatem ali
quod bonum faciendi. quantum si face
ret illud. **Idem** ubi super idem **tho.**
dicit in. iij. Nullus ab elemosi
na excusatur. quod si pecunia de
est obsequium potest facere. vel opus
misericordie spirituale. et si hoc de
esset: voluntas completa sufficeret
hxc **tho.** Ex predictis patet quod elemo
sinam habet tres effectus de quibus **Ecc.**
xix. propter pecuniam propter fratrem. pone
t hinc sauros in preceptis altissimi
et proderit tibi magis quam aurum quam
ad primum effectum. Quo ad secun
dum sequitur ibidem. Conclude ele
mosinam in sinu pauperis. et ipsa
pro te orabit. Quo ad tertium dicit
ibidem et curabit te ab omni ma
lo. **Verum** quod hoc effectus elemosine
potissime diuites negligunt sepe
Et notandum fit in armicanum
sermone de ephraim quod tria sunt
genera hominum habentium di
uitias. primi qui in vita sua mi
hil post mortem in elemosinam
dandum ordinant. et in vita mo
dicam elemosinam aut nullam do
nant. proventi morte. **Aut** ali
as prope diti contra mortale pec
catum. Alii sunt qui in vita
non dant sed in vita ordinant ut
elemosine post eorum mortem
dentur. **Tercii** sunt qui in vita
dant elemosinas. primi sunt de
fides. secundi simplices. **tercii**
prudetes. **De** primis et **terciis**

Septimum **Preceptum**

sciendum qd vtili⁹ est hōi ut det
quis denariū vnū i vita sua q̄
ut totū mundi diuitie alteri⁹
ordinacōne solū post ei⁹ mor
tem dentur p eo in elemofinā
Quia pro vno denario dato ex
caritate in vita. dans meretur
vitam eternā vel spālem ḡdū
eēnlis ppetuū gaudij. teste ma
th. xv. vbi dicit xp̄us. **Q**uicūq;
dedit potū vni ex minimis istis
calicē aque frigide tm̄ in noie
discipuli: amen dico vobis nō
perdet mercedē suā q̄nto ergo
magis meretur qui amplius
dat in nomine discipuli. id est
ex caritate qua quisq; xp̄i disci
pulus efficitur. p nullum aut
bonū datum p eo p⁹ mortē. al
ter⁹ dono. etiā si mund⁹ dare
tur corpore⁹: pōt defuncto me
reri grad⁹ ppetuus gaudij in
vita eterna sed tm̄ diminucio
purgatorij aut ei⁹ tōlis pene
ablacō **Q**uia s̄m oēs doctores
thologie null⁹ pōt alteri mere
ri: excepto xp̄o augmētum gr̄
cie. a psequēs glorie. s̄ q̄lib;
solū sibi. lic; aliquis alteri me
reri possit diminucōnem pene
De stultitia ergo p̄mo⁹ et secū
do⁹ lic; minor sit dicit salomō
Ecc̄. iij. Consideraui et reperi
aliā vilitatem sub sole. vn⁹ est
a secūdo non h̄. non filiū. non
fratrem. et tñ laborare non ces
sat. nec faciat oculi eius di

Capitulum **Tertium**

uicij⁹ nec recogitat dicēs **C**ui
laboro. et defraudo aiā meā
bonis **D**e sc̄is etiā p; quo ani
mā suā defraudant: cōpando
actum donacōnis denarij in vi
ta. et ordinacōis rez post mor
tem **E**tā virtus ut dicit ph̄us
.ij. ethicoz ē circa difficile. **E**t
regnū celoz vim patitur. ma
th. xi. **E**t **Math. vij.** Intrate p
angustā portā quia lata porta
et spacōsa est via que ducit ad
p̄dicōez. et multi sūt qui intrāt
eam **Q**uā angusta porta et ar
ta est via que ducit ad vitā et
pauci sunt q̄ inueniūt eā. **Ex 8**
quo pat; qd etiā meritū exigit
actum difficile saltē ex pre ope
ris. **S**ed in ordinacōe tue pe
cunie dande post mortē nihil ē
difficile tibi. **Q**uid enī pateis
cum post mortem p̄mo distri
buatur p te. quo necio vlis
nolis carebis. dacō autem vo
luntaria vni⁹ denarij in vitā
saltē aliquā molestiam tibi in
fert. qz amatum tradis. multū
ergo aiā; defraudat bonis q̄ i
vita dare potēs ordinat. p̄mo
post mortē dandum **E**st tñ al
terum meritorij. s̄ tamen lon
ge min⁹ p̄mo. **R**azo enī h̄ze
des p̄t avariciā exequūtur si
delit ordinacōez. **C**api. iij.
Undū est nūc qn te
neamur dare elemofi
nā vel nō. **V**bi sciēdū

Septimū**Preceptū**

q̄ dae elemosinā *(fm thō. 2. 2. 9. xxij.)* Aliqñ ē p̄ceptū. aliqñ
 oīliū. aliqñ p̄hibitū. de quibz
 a tribz vidēdū erit. **P**receptū
 est **P**rimo qñ p̄xim⁹ est ostitū
 tus in vrgente necitate a picu
 lo vite aut grauis infirmitatis
 a iste qui videt. nō hz tūc illa
 necitatē. s; supfluū quo ad illā
 necitatē. idigēt tūc dae q̄ fm
 possibilitatē sbuenire isti i sua
 necitate i victua vstutu cadit
 sb̄ p̄cepto ut cū quis occurrit
 in tali articulo ostitutus q̄ cū
 eū apparēt p̄babilia signa ex
 treme necitatis futuē n̄ ei sbue
 niat. **S**i tūc nullus appar; in
 p̄mp̄to q̄ possit aut velit ei sbue
 uenire: tu teneris q̄ntum tibi ē
 possibile: de tuo d̄ adō aut aliū
 de ord̄inādo. qd̄ si negligis: pe
 cas mō̄l̄iter oītra p̄ceptū de di
 lectione p̄ximi. **vñ Ambro.** pa
 scē fame moriētē: si nō pauisti
 occidisti. Ita eē. de q̄libet alia
 necitate intelligendū est **I**deo
Basi. Est panis faēlici quē tu
 tenes. tumea nudi quā oīuas
 Indigētis aurū vel argētum
 qd̄ possides q̄cū tot iniuriaris
 quot exhibere valeres. **E**t ad
 dit *thō. di. xv.* obligat p̄ceptū
 qñ apparēt signa p̄babilia ex
 treme necitatis future. n̄ ei sbue
 ueniat. ut cū q̄s videt. aliq̄s
 impotentes vel pigros ad sub
 ueniendū a paup̄z indigētē

Capitulū**Terclum**

cibo a potu a alijs vite necessa
 rijs. nec sibi satisfacē posse. nō
 enim est expectāda vltīa neces
 sitas. qz forte non poss; iuuari
 naturaiā fame vel siti cōsupta
 dicit enim crīb. super **Joh.** non
 opt; paup̄em vltūatē decepto
 re vcare. **R**acō aut dictoz. est
 qz caritas pl⁹ diligit vitā p̄xi
 mi q̄ oīa bona tp̄alia. etiā decē
 cia statum. vnde btūs **Marti**
 n⁹ cū in decēcia vstutus sui ve
 stiuit paup̄em. a hoc est p̄cep
 tū **Johis baptiste luc. iij.** Qui
 habz duas tunicas. quod ē de
 necitate: det vnā non hnti: qd̄
 est nature qz extra paradīsu nō
 pōt viuere nud⁹. **V**idēmg etiā
 bruta naturalit̄ subueire paci
 entibz necessitatē. vñ gallia nu
 trit alienos pullos. a catti q̄
 dā alieōs fet⁹. **S**ic etiā btūs
 dominicus necessaria quo ad
 statum suum. a supflua q̄ ad
 p̄sonā. libros ⁊ omnē si p̄pel
 lectilez vendidit p̄pter famem
 paup̄erū palencie. **Q**d̄ quia ⁊
 epulo nō fecit de quo luce. xvi.
Idcirco sepult⁹ est in inferno
Secundo elemosinam da
 b re est p̄ceptū qñ quis hz sup
 flua. duplicia ei sunt tp̄alia. q̄
 dam sunt necessaria hōmi. alia
 supflua. necāria. sunt adhuc
 duplicia. quedāz simplicit̄e
 sine quibz hōmo esse non pōt
 aut viuere. **A**lia sūt necessaria

Septimum Præceptum

non simpliciter s; sine quibus
 cōueniēter vita trāfigi nō pōt
 s; m̄ statum ⁊ cōdicōem p̄sone
 pprie ⁊ aliaz p̄sonaz quaz
 cura ei incūbit. Et tunc q̄ vltra
 hęc necia sunt dicūtur supflua
 vñ qñ quis talia h̄z supflua
 ista s; m̄ armicānū sub p̄cepto
 tenet distribuere i elemosinā
 paup̄rū. ā m̄ alios pios vsus
 quod si q̄s non facit: transgre
 ditur mandatum dei ⁊ peccat
 mōrliter. Qd̄ p; q; luc. xi. dic.
 xp̄s Qd̄ sup̄e date m̄ elemosi
 nā ⁊ ecce oia mūda s; m̄ vobis
 Et loquitur p̄ceptiue. Iso cri
 stus ad ignem eternū odēnat
 eos qui esuriētes non pauēnt
 ⁊ ita de alijs **Math. xxv.** qd̄
 non diceretur m̄hi elemosinā
 dare eader; sub p̄cepto. ⁊ nō
 de necio m̄hi m̄ casu necessitatē
 igitur de supfluo. Idem vult
 bt̄us **Johes m. iij. ca. p̄me** vbi
 non solum affirmat: s; etiā p̄
 bat q; q̄ m̄ reseruacōne diuici
 arum supfluar; claudunt vi
 scera pietatis necessitatē paci
 entibus peccāt mōrlit: q; dicit
 q; caritas dei nō man; m̄ eis eo
 q; nō diligūt p̄ximum opere
 ⁊ veritate s; t̄m̄ verbo ⁊ lingua.
 Item p̄bat **tho. 2. 2. q. lxxvi.** idē
 sic ea que sunt **Juris humani**
 non p̄nt derogare iuri natura
 li vel diuino s; s; m̄ naturalē or
 dinem ex diuina p̄uidētia m̄

Capitulum**Tertium**

stitutū. res inferiores sūt ordi
 nate ad hoc ut ex eis subueia
 tur hoim̄ necessitati. Et ideo p̄
 rez diuisiōez ⁊ appropriacōez
 de iure humano p̄cedētē nō
 impeditur quin hois necitatē
 sit subuēiendū ex hmōi rebz
 Et ideo res quas aliqui supha
 būdānter h̄nt ex naturali iurē
 debentur paup̄m sustentacōi
Item de istis qui supflua di
 uitiaz ogregant dic̄ **Aug⁹. li.**
 de decē cordis. Seruat tibi p̄
 tuus. suas tu filijs tuis. Ser
 uant filij tui filijs suis. ⁊ null⁹
 est seruaturus p̄ceptum dei.
 Quare illi nō suas oia. qui te
 ⁊ alios fecit ex nihilo. neq; ei
 meli⁹ cōmittis primoniū tuū
 filijs tuis q̄ creatōi tuo. hęc il
 le **Verz** q; patres dicūt se ex cu
 sando t̄p̄ alia se retinere amore
 filioz. q̄b⁹ p̄uidere vult. vbi
 tñ avaritia sepe est m̄ causa **Id**
 circo subdit **Aug⁹.** Amittat a
 mator; siue huator; diuitiaz fi
 liū suū. tunc vtiq; si p̄t̄ filium
 huabat mitt; post illū p̄tē suā
 quare illam ten; m̄ seculo ⁊ re
 liq̄t filiū ab animo. r̄d̄ de illi qd̄
 suum ē redde illi qd̄ huabas si
 p̄t̄ ipsū sic agebas mortu⁹
 recessit ad deū. ps illius detur
 paup̄ib⁹ **Ill** enī detur ad quē
 p̄rexit qui ⁊ dixit qd̄ vni ex mi
 nimis meis fecistis m̄ fecistis.
 videte fr̄es quia mendatum

Septimum Preceptum

est qđ hōies dicūt. sc; filijs me
is suo. Quia auari sunt hōies:
ideo diuicijs excecati sic menci
ūtur hęc de **Aug?** Idē p; de pa
tre. qui si in diuicijs filiū aut fi
liam haber; qui reformate rli
giōis locū intrare uellet: pat ei
min? qđ alteri in seculo manēt
dar; de pecunijs. **Nec de rfiduo**
elemosinam facer; ex qđ patet
patris auaritia. vñ ocludit **Ar**
mican? vbi sup **Basilij Cris.**
Iero. Aug? **Ambro. grego. et**
Bern. pze ceteris qntū ego in
telligo ex eoz scriptura. Inālit
tali āgumēto vtūtur. Quicqđ
ē tibi supfluū in bonis paupm
o putatur. **Cum** igitur supfluū
illud eis subtrahis: tunc s̄tra
h s qđ eis debetur. 7 p osequēs
non eis irrogas solum iniuriā
S; etiā o mittis rapinā **Et** si ex
illa cā moriūtur paupes sic s̄tra
trahendo qđ eis debetur: eos oc
cidis. **Sed** queritur **Quid**
sit supfluū. **Rñ.** s̄m eūdē armī
canū ibidem a p. de pal. m. iij.
di. xv. a alios qđ etiā micus lo
quūtur de pposito **Supflua** bo
na sunt que nec necāria sunt p
sone. nec statui: nec psoē acco
moda ad hoc ut psone status
a honestas seruet. **Ex** quo p;
qđ in homine sūt quatuor o hīde
randa quoz qđlib; aliquid re
quirit de diuicijs. p que pōt qđ
rimari an. 7 qđ habeat supflua.

Capitulum Tertium

Prīmū ē persona ppa. qđtū ad
ei? tpalem vitam. oplexionē sē
sus 7 oia naturalia ut hō o huet
in cōueniēti hitudine a i valitu
die corpali. qđ sufficit ei ad exi
tū opm spūaliū aie. 7 etiā exer
citiū corpaliū opm que sibi ex
officō. statu aut societate eoz
cū quibus uiuit necārio incū
būt faciēda. necāria sūt ei ali
qua tpalia ut cib? pot? vestis
hospiciū ac hmoi. sine quib;
hęc fieri non possent. **Et** iste di
uitie ad hoc req̄site dicūtur ne
cessaria psone. **Et** ad sic o huan
dū psonā i bona disposiōe na
turaliū a ouementi valitudine
vñ pl; idiget qđ alter. **Aqua**
enī rustico sufficit. qđ sola pta
ta infirmar; diuitē aut debile
in oplexiōe. **Duplicia** a modi
ca vestimēta sufficerēt forti que
non sufficerent debili. et sic de
alijs **Et** qđ secūdo ē necāriū: p
mo eēt supfluū. 7 sūt p̄fata nō
solū itelligēda de necārijs vñ
psone soli s; de necārijs psone
pncipali 7 oib; quoz curā sibi
necārio incumbit. ut vxoris a
filioz a similiū. **Et** nō nter dici
tur necārio incūbit. qz nō sic
de psomis spōte assumptis ad
pōpā vl ad aliam supfluitatē
Ex quo patet iterū qđ vñ pl;
rib; idig; quo adhuc qđ alter.
quia habēs infirmam vxorem
pl; indiget qđ habens sanam

Secundū in homine considerā
dū: est honestas persone q̄ est
excellētia p̄sone i aliquib⁹ ho
mīs q̄ ei insunt racōe quoz red
ditur p̄sone honore digna qz
tho. 2. 2. 9. **C**xlvi. dicit honestū
ē aliquid ex hoc q̄ est honore
dignū. **V**n s̄m̄p̄ h̄s. honestas
dicitur q̄si honois status. **S**z
qz honestas hoīs maxime oſi
deratur s̄m̄ virtutē a opera vir
tuosa. **I**so inter oīa hoīs bona
virtutes reddūt eū magis ho
nore dignum. **V**n p̄ h̄s p̄mo
ethico. dic̄. q̄ honoz est p̄mi
um virtutis **E**t in. iiii. **I**n writa
te soli hoīm sunt honozādi **I**so
etiā honestas p̄sone maxie est
virtus p̄sone a opa ei⁹ bona.
Nū si nobilitas ḡnis a aliq̄
exteriora fatiūt hoīem excellē
tem aut honore dignū. hoc ē
solū in opinione hoīm erratiū
aut inq̄ tū inuāt hoīem ad vir
tutū opa. **E**t dicitur notantez
qz vera honestas p̄sone oſistit
in hīs que fatiūt vere honore
dignū. ut s̄nt virtutes. sciē. a
opa virtutū. **Q**uia honestatē
p̄sone nō fatiūt multe diuicie
grādes familie. vestes p̄ciose.
apparatus mēse. dom⁹ gloiose
a filia exteiora. s̄ magis iho
nestū fatiunt. a signa s̄nt sup
bie a auaritie insaciabil. **S**i
cut etiā inditia virtutū eas dē
f ostendūt. **T**ertium in hoīe

considerādū ē status eius seu of
ficiū vel arātiū vel alia bitu
do ipsius in cōitate. qd̄ totum
oprehēditur sub statu. **A**d sta
tum aut sepe multa requirun
tur que officia talium exigūt.
Vn magister ciuū plus indi
get q̄ ceteris parib⁹ s̄mplex
ciuis. plus dux q̄ comes. plus
ep̄s q̄ pleban⁹. a sic de alijs
Item mechanic⁹ vn⁹ indiget
de instrumētis sue artis. de ma
teria quā faciat. a de talibus.
Vnde ad hoc qz hō exēqtur
cōueniēter p̄tinēcia ad statū
suū: neciā sunt sibi p̄fata vltra
duo p̄ma a illa dicuntur neces
saria statū. **Q**uartū in hoīe
considerādū est honestas stat⁹
Et sicut honestas p̄sone per ea
q̄ dicta s̄nt sc̄o mēbro non ē
grādis familia a h̄mōi. **S**ic
nec honestas stat⁹ ē h̄mōi. s̄
est virtutes tali statū debite
a factio opm tali statū debi
toz. a p̄ncipaliter opa exteio
ra racōni recte omēsurata. que
hoīracōe status sui vel officij
faciēda incūbūt ad regimē ali
ozum a p̄fectū t̄paliū. a sp̄uali
um. **E**t ad cōseruādū talē sta
tus honestatē sepe vltra p̄dca
tria que s̄nt necessaria: requiri
tur aliqua familia. aliqua ve
stes. a aliqua h̄mōi. a diuicie
ad hoc req̄site dicuntur hone
stati stat⁹ neciē. a accomode.

Septimum Preceptum

Et illa necessaria sunt differentia
sunt dicitur statu. Stat enim
honestior plura in talibus requi-
rit. Et nota quod quanto virtutes
ad statum pertinent sunt excellen-
tiores. et opera ad quod homo tene-
tur ratione et status sunt instantia
tanto status videtur honestior.
Et ita status episcopi cui principaliter
incumbit regimen omnium in dyo-
cesi honestior est quam status ple-
bani. qui solum subministracionem
quorundam habet. ideo etiam licite
episcopus recipit ultra necessitatem
personae et status aliquam familiam
et vestes et plures quam status ple-
bani. Et sic de plebano respectu
altaris. Et ducis respectu militis
Et militis respectu rustici. Et sic
que episcopo quantum est ex parte istius
condicionis sunt necessaria in diuiciis. eunt sim-
pliciter plebano superflua et conuer-
sa. Debet tamen illud quod impeditur
pro honestate status et persone
esse moderatum quod secundum Augustinum li-
brum primo de ciuitate dei. De ratione hone-
statis est usus rerum modestus et
recte rationis moderamine mensu-
ratus. quia Augustinus ibidem expo-
nit honeste uti rebus pro uti mo-
deste sobrie temperant et pie. Etiam
honestas versus vicium status et
personae paucis contentatur. Cuius
sitati vero pompe et varietati
versus status totum minus est ista
omnia deuorant et pauperibus nihil

Capitulum Tertium

relinquunt. et fatiunt quod multi diu-
fis modis illicitis laborant quod
congregent diuitias quibus super-
bias et voluptates suas nutri-
ant et dilatent. Istis igitur qua-
tuor pensatis ea temporalia que resul-
tant ex istis quadruplicibus ne-
cessariis. dicuntur necessaria homini
ad transgendum ueniens vitam su-
am secundum exigentiam status sui. et con-
dicione persone proprie. et aliorum
quorum cura sibi necessaria inci-
bit. Et de istis necessariis loquitur
apostolus. i. thim. vi. di. Nunc
alimeta et quibus tegamur hijs
contenti sumus. Et salomon pu-
xxx. die. Dne diuitias et medi-
tate ne dederis mihi. sed tamen vi-
ctum meo tribue necessaria pro
quibus secundum Augustinum ad psalmum ora-
mus panem nostrum quotidianum
da nobis hodie. Et homo
quicquid super illa quatuor habet
superfluum reputet et in pios
usus distribuat. quia precep-
tum est. Et dicit psalmus de psalmi di-
xv. i. iij. quod habens talia super-
flua non solum tenetur subuei-
re pauperi extremam pauperum ta-
tem patienti: sed etiam pacien-
ti necessitate in vite honestate. Ra-
tio est quod quilibet debet uelle ex ca-
ritate proximo quod sibi. Non con-
carnitate faceret si seipsum dehone-
staret. eo quod crudel est qui famam
negligit ideo etiam contra caritatem pro-
ximi facit si eius honestati de-

sic supfluo non subuenit **I**so
 brae9 **N**icola9 vicino qui se de
 honestate voluit pstitueno
 filias: subuenit **E**xemplū de la
 trone qui liberauit vxorē vni
 us detēti de carcere aē. q̄uis vi
 detur maior necitas vitā di
 peccm **E**t in neemias 7 esdra q̄si
 de mōli reprehēdūtur israeli
 te de hoc q̄ fratres possidebāt
 in suos 7 acillas dātes eis vi
 ctum a vstītū. q̄ nō tenebāt
 eos s̄m decentiā stat9 sui cū el
 sent liberi a non sui. 7 de super
 fluo quo eos tenebāt seruos
 poterāt eos tenere ut liberos.
 vel mutuādo ut thobias fecit
 galxlo de sua habūdātia dā
 do pximo. vel ad dēter filias
 suas maritādas sic fecit bt̄us
Nicola9 s̄m px. pal. **V**erū
 cū medū tpantie non s̄stiat
 in indiuisibili. s̄ in latitudine
 quadā: nō opt; q̄ pūctualitē
 predictā necāria sciātur **S**i
 exēpli grā **S**i cētū floreni sūt
 necārī p̄tise ad quatuor p̄fa
 ta: tñ qui sine dolo 7 s̄m racōez
 rectam a muestigacōem dili
 gētē centū a duos florenos
 putar; necessarios: non maḡ
 vis eēt q̄ puntuale medūm
 nō est necessariū scire **E**x quo
 pt; q̄ multi sint iusti possesso
 res tp aliū fures aut raptōres
 q̄ supflua habēt. de quoz nu
 mero fuit epulo diues qui nō

legitur illicita acquisisse. attā
 mē i inferno sepultus fuit. q̄
 supflua non dedit. p̄ dictis sa
 tis o cordat **tho. 2. 2. q. xxxij. ar.**
v. a addit q̄ non opt; q̄ di
 ues vel alter o sider; ad oēs ca
 sus qui p̄nt otingere i futurū
 hoc enim eēt de crastino cogi
 tare. q̄ dñs phib; **math. vi.**
Si deb; iudicai supflūū a ne
 cessariū s̄m ea que pbabilitez
 a ut plurimū occurrūt. **S**i di
 cer; aliquis diues. **Quilibet li**
et; re sua vti a eam rem retinere
Si recipiendo rē suā aliquis
 elemosinam non dabit. ergo
 non est p̄ceptū dare elemosi
 nā. **s. tho. vbi sup** **D**ona tpa
 lia q̄ homini diuinitus cōferū
 tur. ei9 quidē sunt q̄ tū ad p
 prietate. **S**i q̄ tum ad vsum
 non solum debēt. eē ei9. s̄ etiā
 alioz qui ex eis sustētari pos
 sūt. ex eo q̄d ei supfluit **V**nde
basilius **S**i fateris ea diuini
 tus tibi puenisse sē: bona tpa
 lia. **An iniust9 est de9 me qua**
liter nob distribuens **C**ur tu
 habūdas. ille v̄ro mendicat
 n̄ ut tu bone disp̄sacōis meita
 cōsequaris **I**lle v̄ro patientie
 meitis decozetur **E**st panis fa
 melici quē tu tenes. nudi tumē
 ta quā i cōclauī cōbuas. discal
 crati calti9 qui penes te maz re
 scit. **I**ndigētis argentū quod
 possides inhumatū. quo circa

Septimū **Preceptum**

tot iniuriis quot dare vales
hxc xp̄i mens luc. xvi. dicētis
facite vob̄ amicos de māmona
iniquitatis. ut cū defeceritis. reci-
piāt vob̄ in eterna tabernacula.

Vñ aug⁹. oia bō sua dedit de-
us duob; hoib; diuitib; terre
na pauperib; celestia. Sed de-
us vles vtrūq; saluare: cōsti-
tuit ut hic diuites i sua heredi-
tate recipiāt paupes. ⁊ paupe-
res eos in sua hereditate collo-
cent ut vtrūq; p aliū collocetur

k **Q**uod est aut elemosinā dare ali-
quā h̄m th̄. ibidē peccm ⁊ prohibi-
tum. vic; de necario certo daē
Obi nōt q̄ necariū d̄z aliqd
dupliciē. Vno modo sine quo
aliquid eē nō pōt. de tali neca-
rio. oino elemosinā dare non
d; quis. puta si aliq; in necessi-
tatis articulo constitut⁹ h̄ret
solū vñ sustentari possent filij
sui. ⁊ alij ad eū ptinētes de hoc
em elemosinā; dare ess; sibi ⁊
suis vitā subtrahere. **S;** hoc di-
co n̄ forte talis cas⁹ iminer; ut
subtrahēdo sibi dar; alicui mag-
ne p̄sōe p quā ecclā v̄l respub-
sustentaret. Quia p talis p̄sō-
ne libeācōe seipm ⁊ suos lauda-
bilē mortū exponer; cū bonum
cōe sit p̄pō p̄ferēdū. **Vñ. in. he.**
xvii. Vidua victui suo ⁊ filij.
p̄posuit victū h̄lye dicētis. **F**ac
m̄ sibi misericordiam panē. tibi aut ⁊
filio facies postea. laudabilē

Capitulū **Tertiu**

ei p̄ferre poterat vitā h̄lye. q̄
cur⁹ fuit israel ⁊ auiga ei⁹. ⁊
morti se exponē. Et sic pt; q̄ eti-
a; duo cas⁹ sūt i q̄b; elemosina ē
i prohibicōe. **Prim⁹** rōe dātis. q̄
eqliter indig; . vel pl; in p̄pō p̄-
sona. **R**acō ē qz caritas ordiata
incipit a seipā. **Vñ eccl. xxx.** mi-
serē aie tue placēs deo. **Secūdo**
casus qn̄ indig; p suis. **vñ de. i.**
thi. v. Si q̄s suor ⁊ maxime
domesticorū curā nō h; fidē ne-
gavit. ⁊ ē infideli detrior vñ au-
g⁹. **S**i q̄s vult filios exheredi-
tare ⁊ ecclā; institue aliū q̄rat
q̄ augustinū p osilio. Et intel-
ligit casus n̄ alia rō vtilitatis
publice cōnriū suader; ut sup̄
dictū ē. **Q**uō vero elemosinam
dare sit osiliū ⁊ qn̄ quis pōt de
necario elia; daē illō d̄z; vbi
p̄us th̄. d. qz secūdo mō aliqd
d̄z necariū sine q̄ nō pōt ouem-
enter t̄nfigi h̄m odicōe; vel sta-
tū p̄sōe p̄pō ⁊ aliaz p̄sō naz q̄
rū cura ei icūbit. h̄mōi necarij
t̄m̄ nō ē i iduā sibi cōstitu-
t⁹ s; m̄tis additis nō pōt diju-
dicari eē vltra tale necessariū. Et
multis s̄tractis: adhuc rema-
net vñ possit ouementē vitam
trāfigē. h̄m statū p̄pō. de h̄mōi
ergo elemosinā daē ē bonū. ⁊ nō
cadit s̄ p̄cepto s; s̄ osilio. In
ordīnatū aut ess; si aliquis tā-
tū sibi de vob̄ p̄pō s̄beret
ut alijs largiētur. qz de residuo

non possj vitā trāsigere ouemē
 enter s̄m p̄p̄riū statū a nego
 tia occurrētia. null⁹ enim in cō
 uecienter viuere d̄z. s̄ ab hoc
 tria sūt excipiēda. q̄z **Primum**
 est. q̄n aliq̄s statū mutat. pu
 ta p̄ religiōis ingressum. tūc
 enī oīa sua largiēs p̄pter xp̄m
 op⁹ p̄fectōis facit se i alio sta
 tu ponēdo. **Secūdo** q̄n ea que si
 bi subtrahit a si sint necessaia
 ad ouemētā vite t̄n facilliter
 resartiri p̄nt ut nō se q̄tur max
 imū in cōueniēs. **Tercō** q̄n oc
 curret; extrema nēcitas alicu
 ius p̄uate p̄sone vel etiā; aliq̄
 magna nēcitas reipublice. In
 hijs enim casib⁹ laudabiliter
 aliquis p̄termittet; id q̄d ad
 dēcētiam sui status p̄tinere vi
 detur ut nēcitati maiori sub
 m uenir; **h̄c t̄x.** **Secūdo** p̄rici
 paliter sciēdū Quis dare pos
 sit elemosinā s̄x. s̄m omnes. q̄
 isti q̄ h̄nt d̄nium liberz t̄palū
 vel am̄istracōez; taliū a p̄tātē
 erogandi. ut religiosi q̄ h̄nt
 disp̄sacōez; a p̄lato sibi cōmis
 s̄a dare p̄nt elemosinā s̄m cōmis
 s̄ū v̄l p̄suptū. **Si** vero nō h̄nt
 disp̄sacōez; sibi cōmissa; nō pos
 sūt dare corpalem elemosinā
 sine licentia p̄latis exp̄ssa vel p̄
 s̄pta nisi in necessitatis casu
 extreme. **Racō** dicti est. q̄ n̄l
 h̄nt p̄p̄riū. famuli etiā domno
 rū nō possunt dare elemosinā

de rebus d̄nōz nisi panē ⁊ su
 p̄flua coquinea ⁊ h̄mōi q̄ non
 inferunt sensibile nocumētū
 de quibus eis cōstat aut veri
 similiter p̄sumitur q̄ non di
 spliccat dominis suis. **Si** enī
 alias darent; tunc otrectarēt
 rem alienam inuito domino ⁊
 sic furtū cōmitterēt. **Fili⁹** fami
 lias. q̄ ea q̄ h̄z sunt p̄ris; non
 p̄t dare elemosinā nisi forte
 aliquā modicā de q̄ p̄t p̄sume
 re q̄ patri placeat. nisi forte
 alicui⁹ rei esset sibi cōmissa di
 sp̄sacō a patre. v̄xor etiā; nō
 p̄t de omnibus sibi ⁊ marito
 cōmūibus. **S; s̄m t̄x.** Ray. ⁊
 p̄. pal. p̄t facere elemosinā;
 ⁊ alienacōnem sine licentia vi
 ri in multis casib⁹. **Primo** n
 si v̄xor habz res p̄aternales.
 id est p̄p̄rias res preter dotem
 v̄bi huiusmodi de cōsuetudie
 locū habēt. **Secūdo** si sit lucra
 tiua. ita q̄ exhibita d̄bita gu
 bernatione dom⁹ opibus suis
 lucratur; p̄t de illis elemosi
 nam dare. nec illud intelligi
 tur; d̄ducendo exp̄nsas vict⁹
 sui. **Quia** vir tenetur ad oīa
 h̄mōi onera p̄p̄ dotem ⁊ p̄p̄
 obsequiū ab v̄xore exhibitū.
 Ratio dicti est q̄ talis mulier
 virago est ⁊ q̄si virilis. **Tercō**
 de rebus viri. ut de pane v̄mo
 ⁊ h̄mōi q̄ de approbato moē
 solent ad disp̄sacōez; v̄xoris

Septimū **Præceptum**

ptinere. pōt q̄ d; dare elemofinas moderatas tñ a fm facultatē viri a maiore vel minore; multitudinē q̄ nccātate pauperum. **I**ntellige etiam de rebus totalibus q̄ si vir aliquñ prohibeat prefata vrb; pōt tñ pbabiliter credere q̄ non intendat oīno prohibere elemofinas dare. sed supfluitatem nisi aperte cōtrarium apparet. tunc nō tenetur daē: nisi in articulo necessitatis. **Q**uarto si vxor pegratur. a vir expēsas taxatas dedit. si vult sibi sibi hēre potest paupib; dare. **Q**uinto in extrema nccātate q̄ tūc oīa sūt omūia. **S**exto pōt alienacōez rez facē sine licētia viri ad vitand; dānum viri. sicut a bigapl. i. **h. xxv. q. 2.** mulier hab; proprietatem in omunib; bonis sicut q̄ vir. vñ si p negligentia vel malitia viri imminet piculum: potest ipsa obuiare. **S**eptimo si vir sit fatuus. tunc enim dispensacō domus pertinet ad vxorem nisi aliter per supiorem fuerit ordinatum. **O**ctauo si vir absens non posuit dispensatozē domus sue loco sui. **S**ed quibus danda est elemofina. **Rn. fm Ray.** **I**ste q̄ posset dare omibus indigentib;. talis indistincte omnibus indigentib; dare deberet. ut docet **cris.** super epistolā ad lxxbre. **E**xemplo loth

Capitulū **Tertium**

a abrahā qui quoniā omnes ī differentē recipiebant inter alios. etiam angelos recipere meruerunt. **S**i enim non oēs recepissent. forsitan a āgelos repulissent. **I**n hoc enim casu addit **cris.** **Q**ui es camus ab hac surda ac dyabolica q̄ pēptōia cui ositate solic; discernendi inē pauprē q̄ pauperem. nō enim ex vita eozū quos recipis mercedē tibi retribuitur? est deus sed ex voluntate q̄ honozificantiā multa. ex misericordia. a bonitate ymo **fm greg.** ex cōmunicato danda eēt elemofina. q̄ cui libet maifeste peccāti nisi exsecuitate tibi vlt elemofine negligeret iusticiam. **I**n quo casu dicit **Augusti.** vtilius panis esuienti tollitur. si de cibo securus iusticiam negligat. q̄ esurienti panis frangatur ut iniusticie seductus acquiescat. **I**ntellige tamē hoc nisi talis esuriret ad mortem. **U**nde dicit **petrus de palus.** **S**ibaldo pais. nō pecunia danda est. ne luxurietur. **I**usto ergo a scō danda ē esea. **I**uxta illd; **Eccle. xij.** da misericordi et ne susceperis peccatozem. nisi solum ut foueatur natura non culpa. ppter decē enim iustos olim peperit cish; de? pēta poleos **Benef. xviii.** **D**ona ergo bonis scōm **Ag?** creata sunt. peccator aut pane

dignus non est quo uiscitur.
Propinquitas etiam s̄m au
 g. li. primo de doctrina xp̄ia
 na. d. inspicit. q̄ illi qui sūt no
 bis magis cōiuncti. quasi qua
 dā sorte nob̄ obueniūt ut eis
 magis prouidēre debeam. vti
 litas etiam inspicienda ē. que
 expectat̄ a p̄sona cui subueni
 tur vel ab eis data est. p̄ dica
 tor. b. nāq. a p̄latis ex debito
 subuenitur. **V**n̄ sacerdotibus
 a p̄his annona olim dabat̄
 de publico. q̄ multitudo sapiē
 tum sanitas est orbis terrarū
 sap. vi. Et leuite etiā nutriebā
 tur de tuis coib. ut p̄t. leuit.
 in multis locis. Magis autē
 predicatori subueniē dū ē **V**n̄
 de. i. Cor. ix. nō alligabis os
 bovis triturantis. **I**do dicit̄ th̄o.
 vbi p̄us in sūma. q̄ circa h̄c ē
 discreciōis racō adhibēda. s̄m
 diuiciōis dram. sanctitatis. et
 utilitatis. **C**ui autē magis sit
 danda elemosina a pl. bene
 fatiendū dicit̄ th̄o. m. iiii. Vbi
 prius non est facile determīa
 re p̄pter multas diuersitates
 boni a necērii. ut dicit̄ ph̄us. ix.
 ethico. Tamen hoc ē tenendū
 q̄ semp magis est reddendū
 debitū q̄ beneficiū impendēdū
 ut ip̄e ph̄us ibidē dicit. n̄ ex p̄
 te altera assit maior bonitas vel
 necitas. et ideo pentib. a p̄m
 quis et benefactorib. a eis a

quib. spūalia accipit. magis
 d. h̄o elemosinā facere si indi
 geat. Et ceteris p̄ibus. melio
 ribus magis. et magis indige
 tib. Et sic s̄m has tres cōditi
 ones d. gradus in elemosina
 cōstitui. sc. s̄m necēriū. hone
 stū. et debitum. Assignare autē
 in singulis q̄n vnū altei prese
 ratur est impossibile. q̄ singu
 lares cōditiōes que attēden
 dē sūt. sunt infinite. et non cadūt
 sub arte. de h̄is autē vnctō do
 cet. a prudēte cōsiliū h̄c th̄o.

Tercō principaliter viden
 dū ē de elemosina spūali. q̄ ut
 dicit th̄o. in sūma vbi p̄us. est
 septuplex. Et sūt d. care igno
 rātē. cōi defectū intellectus spe
 culatiui. Cōsule dubitātū. cōt̄
 defectū intellectus p̄ctici. Cor
 rigere peccatē. cōtra inordi
 natā volūtātē p̄xim. Remitte
 re offendenti in q̄tum p̄ximus
 peccat in nos. Consolari tristē
 cōi passionem appetitue p̄t̄
 int̄ q̄s maxima ē tristitia. Por
 tare onerosos et graues. cōt̄
 sequelā peccati. Ex inordinato ei
 actu grauātur ei cōiuiētes eti
 am preter peccatis intēcōnem
 s̄m illud Ro. vi. Debemus nos
 firmiores infirmitates aliorū
 portare. ymo non solū tales
 s̄m q̄ infirmi sunt graues ex i
 ordinatis actib. s̄ etiā q̄libet
 eorū onera sūt supportāda s̄m

Septimum Preceptum

illud gallath. vi. Alter alterius
onea portate. **V**ltimū est orō
p quā poscimus auxilium a deo
**Vn̄ vsus. Confule castiga re
mitte. solae. fer. ora. Et sibi cō
sule op̄hendit doctrina a d̄hili
um. R**ueitur aut̄ vtz elemosie
sp̄uales sint meliores q̄ corpa
les s̄. th. ibidem simplicit̄ lo
quendo q̄ sic. **P**rīmo ex pte do
m̄. q̄ illud qd̄ exhibitur est no
bilius sc̄z donū sp̄uale qd̄ p̄ce
minet corporali. **S**ecūdo rōe eius
cui subuenitur. q̄ sp̄us nobili
or est corpe. v̄n̄ sicut hō sibi ip̄i
magis d̄: p̄uidere q̄ntū ad spi
ritū q̄ q̄ntum ad corp̄. ita eē
p̄rīmo quē d̄: tanq̄ seip̄m dili
gere. **T**ercio q̄ntum ad ip̄os
actus p̄ q̄s a q̄b; s̄bueitur pro
xio q̄ act̄ sp̄uales sūt melioēs
corporalib; q̄ sunt quodmō hūi
les. **E**x q̄b; pat̄: q̄ ditiores
sūt p̄dicatores a docētes sacra
scripturā ex op̄assioe p̄p̄t̄ deum
pure a q̄b; auz a argētū d̄est
q̄ de sp̄ualib; op̄ib; mie plura
facē p̄nt v̄n̄ plus merentur ta
les nobiles euāgelici canes vl
tera lazari. i. p̄coris sanando
q̄ diues epulo mereri poterat
micas dando. **E**t ecōuerso plus
p̄ccat abscōdēs talētū d̄ni. sc̄z
v̄bū dei. q̄ diues negās micas
tp̄alis s̄bstātie. **Vn̄ ezechielis
iij. S**anguines eius vic̄z pec
catoris de manu tua requiram

Capitulum Tertium

Qn̄ ergo medici visitant infir
mos. a aduocati defendunt pu
pillos. a doctores legum docēt
iscios. q̄uis nō sit p̄ccm: tū nō
est elemosina si sit p̄pter lucrū
q̄ non sit ex op̄assione a pro
pter deum. **S**i aut̄ gratis hoc
facerēt. a p̄p̄t̄ deum. elemosina
esset non sp̄itualis. sed corpo
ralis. quia ille sciencie lucrati
ue sunt p̄ncipaliter p̄pter in
digēcias corporales sup̄plēdas
possent tamen sp̄uales elemo
sine compari corporalibus s̄m a
liquē p̄ncipalē casū. a tūc p̄fer
ri corporalis sp̄uali. puta magis
pascēd̄ eēt fame moriens q̄ p̄
eo orand̄. **S**ic etiam s̄m p̄hm
Meli⁹ eī digēti d̄itari q̄ p̄hai
q̄uis hoc simplicit̄ sit melius.
Querit etiā quō ele sint dāde
ut fr̄uole d̄etur. **S**. p̄mo sūt ex
caitate dāde. i. cor. ij. **S**i distri
buero i c̄bos paup̄m oēs facul
tates meas. caitate aut̄ nō ha
bēā n̄l̄m p̄ d̄est. s. ad eēnle p̄miū
i celo lic̄: als mult̄ pl̄ p̄fit. **S**e
cūdo. dāde sūt ex bō itencōe nō
p̄p̄t̄ manē gl̄ā: s̄ tanq̄ deo. q̄
qd̄ vni ex inimis xp̄i sit xp̄o sit.
Math. xxv. v̄n̄ math. vi. **Q**n̄
facis elāz. nesciat sinistra. i. ma
nis gl̄ā qd̄ faciat dextera tua. i.
r̄ca intentio nō i p̄diatur p̄ sim
strā itencōez. **T**ercō ut ordiate
fiat. p̄mo tibi. secūdo p̄ximis.
tercō alienis. **Cap. iij.**

De furto pprie dco qd
directe contrariatur p
cepto septio. tria pn
cipaliter vidēda sūt. Prio vbi
expresse committatur furtū vel
rapina et quot modis. Secūdo
vbi talia committantur velate.
a Tercō quō i reb; iuētis. **Q**uā
tum ad primū diffinit Rap. et
vl. in trēta. iii. furtū qd est cō
tractacō rei aliene. mobil' cor
pali. fraudulosa inuito dño
lucrifatiēdi grā. vel ipi' rei vel
etiam vsus eius possessionisue
Dicit' pmo de tractacō qz sine
ea non ē furtū. pprie. lic; inter
ueiat volūtas. verbū. vel scrip
tum. Alias si occupat qz res
alienas illicite et sine cōtracta
cōe est trāsgressor alteris pre
cepti. sc; non occupas rem p
ximi tui. Dicit' rei aliene qz nō
omittitur furtū i re plenissime
ppria. Plenissime dico. qz si ali
us hēt; i re illa ius. puta credi
tor cui res ē pignori obligata
ut comodataris id est ille cui ē
aliqd comodatū. vel soci' vel
filiis psona alia et dñs furtiē
furripies alicui tali psona. fur
tū omittit; Dicit' mobil' corpa
lis qz i reb; immobilib; vel in
corpali; ut sūt actiōes et hui
tutis furtū nō omittitur qz ta
lia nō pnt tractari ppri' sui im
mēfitatē et i corpēitatem Dicit'
tur fraudulosa. qz si aliqz cre

debat rē eē suā et credebatur sibi
licere rē suā furripe. nō comit
tit furtū lic; alias tēatur resti
tue si nō fuit sua et idō si crede
bat se facere dño volēte: nō fa
cit furtū. qz nō facit colū. **D**i
uino dño. qz si credebatur dñm
pmissur et s'best iusta cā credē
di. nō tenetur. **S**i vtro nō s'b
est causa. quare debebat crede
re. de hoc tenetur. **E**t s'z dñs in
uitus. etia; si videat rē auferri
q'uis non cōtradicat. **S**i autē
putat facere. inuito dño. et tñ
dñs vult. **F**urtum quod ē facit
q'ntum ad intencōnem. et mōr
lit' peccat. s; non tenetur ad re
stitutōem nec dñs pōt petere.
obstāte sibi sua voluntate. **D**i
lucrifatiēdi grā. **Q**uia si quis
alienā ancillā vel meretricem
rapueit. vel celauit. nō causa
lucrifatiēdi. s; causa libidinis
exercende: nō committit furtum
lic; alias q'uit' pecc; . **D**icitur
ipi' rei vel vsus ei' possessionis
ue. **Q**uia nō solū committit furtū
q' rei dñum vult lucrifacere
sic furtiue. s; etia; q' vsū vel pos
sessionē rei. **A**ddit thō. 2. 2. q.
lxvi. qz sicut furtū committitur
in occulta accepōe rei aliene
Ita et in occulta detēōe iniusta
Est autē tā furtum q' rapia b
ut doc; thō. vbi p'us peccatum
mōrle. qz cōn dñm p'ceptū. ut
patuit supra. et cōtra iustitiam

Septimūm **P**receptū

qua vnicuique reddendum est
quod suū est. Et cōn caritate; de
diligendo proximum. quia rapina
et furto humana sollicitudo p̄i;
et tam furtū q̄ rapina aggr̄ua
tur. ex circūstantiis loci tēpis
et persone et similib⁹. ut si rem
sacrā in loco sacro aufert tunc
est sacrilegium aut alia speci
es. Aut si debito tpe oracōi au
fert alienā rem. Si etiā persōa
damnificata pauper fuerit in
se vel in suo statu aut in suis hē
dibus ex hoc gr̄ue damnū pa
cia tur. **¶** Si quereres est ne
pccm mortale si quis alteri fu
retur acūm vel pēnam ad scri
bendum. vel talem puā rem s̄.
s̄m thō. vbi prius. q̄ in talib⁹
rebus minimis hō cui aufertur
res nō reputat sibi dānū infer
ri. et ille qui accipit pōt p̄sumē
hoc nō esse cōn ei⁹ vltatē cu
ius res ē. et si ess̄ p̄ns ip̄e non
dissentir; ergo si q̄s h̄mōi res
furtiē id ē alio nesciēte accipit
pōt excusari a pccō mōrle. Si
autē h̄at aīm furandī et alteri in
ferēdi dānū: pōt in talibus
minimis eē pccm mōrle sic et i
sola vltate furandī est mōrle
Vbi etiā extrinsec⁹ nullū nocu
mētū inferitur. **¶** Ex q̄b; pat;
q̄ multis modis cōn septimū
mādatum peccāt hoies. **¶** Pr̄o
quādo quis rem alienā iniuste
aufert alteri: ignorante illo cu

Capitulū **Q**uartū

ius ē. et eo iniusto. sic q̄ si hoc
cognoscer;: sibi displicer; . Et
non solū oītra hoc septimū p̄ce
ptum peccat. s; etiā tenetur re
stituē iniuste ablatum. **¶** Se
cūdo seq̄tur s̄m thō. q̄ q̄ rem
suam apud aliū iniuste detētā
occulte recipir;: peccat; q̄dem
furtim auferēdo. non quia gr̄
uat illū qui detin;: nec tenetur
ad restituēdū aliquid vel ad
recōp̄sandū. **¶** Sed peccat oītra
cōmunē iustitiā. dum ipse vsuz
pat sue rei iudicium. iuris ordi
ne p̄termisso. Et ideo tenetur
deo satisfacere et dare operam
ut si inde ortum fuit scandalū
proximorum q̄ illud sedetur.
¶ Sed p̄. Aureoli q̄d lib. iij. q̄
xxi. dicit q̄ hoc op̄inio videtur
habere veritatem in casu i quo
persona priuata potest per iū
dicem siue psonam cōmunem
satis de facili recupaē rem suā;
¶ Sed in casu vbi talis p̄ iudicē
non posset rem suam recuperare
hōno modo. vel q̄ iudex non ē
p̄ns. q̄ factum ad eius notici
am peruenire non potest. Aut
quia iudex non audeat inquirē
vel ille cuius res detinetur nō
audeat aliū accusaē vel alio mō
confimili. In tali casu vnusquis
q̄ sit quasi minister iudicis.
et executor legis. Ita q̄ rem su
am vel equiualens accipere po
test. nec peccat i re accepta nec

in modo accipiēdi. Ite ille. Et
 pbat p **Aug.** in epistola ad
 macedonū 7 p racōez. Eādem
 opimōnē p. pa. recitat nec eā
 improbat. Tercō peccat cōtra
 septimū pceptū q̄ p̄ximo suo
 nec in se nec in re sua eam nō q̄
 de m sibi vsurpando a retinēdo
 si huc occulte siue manifeste de
 struēdo 7 corrupēdo. ut qui cō
 burit alteri domū interficit ai
 malia. aut destruit agrū eius 7
 similia vastat. Quāuis eī nihil
 de illa re apud eum maneat tñ
 qz p̄ximum iuste dānificat
 peccat contra hoc pceptum. a
 tenetur dānnum recōpēsaē
Quto peccat cōn hoc pceptū
 qui hmoi dānnum p̄ximo in
 iuste illatum sibi non recōpē
 sat q̄tum p̄t. qd̄ vtiqz tenet
 nisi alter qui dānificatus est
 sibi illud volūtariē remittat a
 ab eo habeat volūtariam dila
 cōem. aut impossibilitatem re
 stituendi vel similit̄ excusaōez
 licitā. Ex quo p̄t; respōsio ad
 q̄sdam alios casus. **Un** q̄
 si aliquis accipit equū v̄l aliā
 rem accomodatā vsqz ad cer
 tum locum. 7 ip̄e vlt̄r illū locū
 pcedat cū illa re. **h. fm Ray.**
 qz furtum cōmittit nisi in casu
 quādo sc̄z credebat dominū nō
 fore inuitū si sc̄z. **Ali** qz si ali
 quis rē sibi ad vtēdum cōces
 sam aliq̄ modo dāuit. **h. Ray.** qz

furtum vtiqz cōmittit. qz non
 erat ei cōcessa ad vsū istū. Alius
 casus vtz creditor cōmittit fur
 tum si pignore sibi obligato
 vtatur. **h. Ray.** qz sic. In hoc au
 tem casu 7 similibz. sc̄z cum fur
 tum cōmittitur in vsu rei: tene
 tur fur ad estīmacōnem vsus
 rei. etiā re ip̄a domiō restituta
 fm **Ray.** 7 hosti. **Qu**to pec
 cat cōtra hoc pceptum qui vine
 am. agrū. ortum. a qd̄cumqz
 aliud siue cultue cōmissum in fi
 delit̄ a fallaciē colit. a p hoc p
 ximum suum dānificat. a tene
 tur ad dānnum restitucōem. **Idē**
 intelligendum puto de quoli
 bet infideli 7 fraudulēto labōā
 tore sc̄z carpentatoze. muatoze
 p̄ximū dānificatē iuste. **Sex**
 to peccat qui r̄minos a groz
 suozum. vineaz. ortoz. prato
 rum. vel similitū possessiōnū sciē
 ter dilatat in dānnum p̄ximi
 sui. p hoc aliqd̄ sibi de sua pos
 sessiōe auferēdo. a tenetur ad
 restitucōem. non solū ablati s̄
 etiā fructuū quos inde p̄cepit
 7 quos p̄cepiss̄ domin⁹ rei si
 eā possediss̄ deductistñ exp̄s̄
 factis pro fructibz q̄rēdis. cō
 gregādis. 7 seruādis. **Dep**
 tio peccat iudex q̄ ex cupidita
 te. timore. odio. amore. a ex q̄cū
 qz alia cā sciēter male iudicat
 a sentēciat i dānnum p̄ximi sui
 Et fm **Ray.** tenetur illi quē sic

Septimū Preceptum

iniuste lesit ad oē interesse. Si
 militer intelligendū est de illo q̄
 licet sit ignar⁹ a ad talem cau
 sam indicandam insufficientes. ta
 men p̄sumit eā iudicare sine cō
 filio aliorū magis pitorum q̄
 sufficientes reputaa sūt. Et sic
 ottingit eū p̄ ignorantiam iniu
 ste iudicare a p̄ximū damni
 care. peccat enim talis contra hoc
 p̄ceptum iniuste iudicādo. 7 p̄
 hoc ledēdo p̄ximū a in foro cō
 scientie tenetur leso ad restitu
 tionem. Eodem modo dicēdū
 est de illo qui sufficientes fuit ad
 iudicādū. si neglexerit adhibere
 diligentia debitā quia nō stu
 duit 7 vidit q̄ studere a videre
 debuit a sic ex sua negligētia
 male iudicavit in p̄ximū lesioe;
 b **¶** Octavo peccat aduocatus
 aut pcurator qui scientē defen
 dit causa; iniustā ut dicit **tho.**
2.2. q. lxxij. q̄ iniustū est a illi
 citum scientē alicui copari ad
 malū fatēdum. siue cōsulēdo si
 ue adiuuādo siue qualicūq; cō
 sultiendo. Vñ **Ro. i.** digni sūt
 morte nō solum qui faciūt sed
 etiā illi qui cōsentiūt facientib;
 Tenetur etiā ad restitutione;
 ei⁹ damni qd̄ cōn iustitiā p̄ ei⁹
 auxiliū alterā ps incurrit. Si ve
 ro i principio credidit causā fo
 re iustam. 7 in p̄cessu appar; si
 bi iniusta: debet causam desere
 re sine aduersarij damno ut di

Capitulū Quartū

cit **tho.** vbi p̄m⁹. Nono peccat
 aduocatus aut pcurator. si p̄ti
 aduersē causā bonā aufert a eā
 cōruat. aut damnicat in expē
 sis. Aut impedit in execuōe iu
 stitie. in hoc q̄ petit dilaciones
 sup̄fluas. aut producit scientē
 falsa instrumenta. aut falsos a
 corruptos testes. Aut iudicat
 fm̄ falsas leges a quascūq; fal
 sas prohibicōnes. Et fm̄ **Rap.**
 tenetur parti adūse quā sic ini
 iuste lesit ad restitū cōe; omniū
 que p̄ eius patrociniū iniustū
 amisit. **¶** Decimo peccant q̄ cō
 sus a tallias cōsuctas 7 tholo
 nia velt galia vngeltas. 7 simi
 lia iuste instituta. aut ab anti
 q̄ cōsuetudie cui⁹ cōmū nō est
 in memoria introducta nō sol
 uūt si i toto vel i pte dñis frau
 dulentē s̄trahūt. a tenēt ad
 restituōe;. Vñ d̄cō q̄ pleba
 no a alijs s̄trahūt aut eorum
 eccl̄is debita. ut q̄ nō soluūt de
 cimas fidelit. aut oblatōes cō
 suctas aut alia huiusmodi. 7 te
 nētur ad restituōe;. Duodecimo
 familia famule qui bona dño
 rū aut dominarum infideliter
 dispensant alijs. aut sibi ipsi
 iniustis dñis appropriādo aut
 q̄ nimis late in p̄prios vsus ta
 lia assumūt. vel etiā qui de bonis
 dñoz suoz ipsi iniustis cleōsi
 nas fatiūt cōn sup̄ius tradita.
¶ Tercōdecimo mulieres que k

Septimum Preceptum

bona viroz suoz furantur. a
ea maritis nescientib9 aut nolē
tibus nimis sumptuose consumūt
in vsus pprios vel etiā de iphis
bonis viroz suoz elemofinas
faciūt cōn eoz expssa; p hibi
cōnem. a cōtra ea que sup de
elemofina tacta sūt. Quarto
decimo peccāt mulieres adulte
rātes q̄ filios illegittimos nut̄
unt s̄b expens̄ eoz q̄ putātur
p̄res taliū filioz. a non sūt.
7 sic faciunt filios suos illegit
timos succedere ad hereditatē
legittimoz q̄ tñ soli ius habēt
in paternis bonis. Talis enim
mulier talit̄ puat legittimos
vel maitū in bonis ad vtz qz l̄
alterz p̄tinentib9. Quintodeci
mo testamētariū qui elemofi
nas aut alia legata non assignat
quib9 ex testamēto assignanda
sūt. scz qui sibi retinet
aut ppria voluntate alijs donat
q̄ illis quib9 noiatim p̄ testa
tozem ordinata fuerūt. p hoc
enī iniuste dānificant p̄ximū
in re sibi debita. 7 tenētur ad
restituōez ei. **Sextodecimo**
peccat cōn septimū p̄ceptū ec̄.
q̄ rapinā omisit. vicz rē alienā
iniuste auferēdo alteri vi vel vi
olētia alio cui9 res ē sciēte 7 i
iuito. Et tenetur talis vlt̄ r̄sti
tuere qd̄ alteri sic abstulit. etiā
dānū recōpensare qd̄ iniuste
intulit. Et illud est generale in

Capitulum Quartū

omnib9 iniustis dānificato
rib9. Et nōnter dictū est qui
iniuste. qz si fieret auctoritate
iudicis iuste iudicantis. talis
occulta a manifesta receptio
nec furtū forz nec rapia. qz nō
iniusta. Sicut a filij israel dō
iubēte egyptozum bona licite
receperunt. Verūtñ si talis in
publica auctoritate posit9 au
ferz; alteri res p̄ violētia; iniu
ste talis peccat; 7 omittet; ra
pinā a teneretur ad restituō
nē. Sic etiā nec furtū omittit
nec rapinā qui aufert furioso
occulte gladiū ne occidat nō
iniuste. qz non in alteri9 nocu
mentum. **Decimoseptimo** m
peccant dñi qui a s̄bditis suis
p̄ iniustas tallias aut exa ctio
nes indebitas supfluas incon
suetas subditos suos grauāt
7 ab eis p̄fata exigūt. Sūt tñ
aliq̄ casus s̄m **Rap.** 7 **hostien.**
in quib9 licitum est dñis vlt̄
censū debitū aliq̄d subsidium
moderatū exigere. Prim9 ē p̄
defensione patrie. ut cum p̄ria
iniuste ab hostib9 inuaditur
tunc enim s̄b diti non solū te
nentur suas res imp̄tiri; s; etiā
tenētur corporaliter a totaliter
iuuare a laborare. Sec9 si do
min9 vult ire in exercitum idi
ctū ab eccl̄a vel principe cōtra
hereticos vel paganos nec
sufficit ad expensas potest a

Septimum**Preceptum**

subditis petere sibi dñm **Tertius** si in bello ex pacto suo iusto fuerit captus ab hostibus. et non sufficit se redimere absque dano graui. **Quartus** si debeat filiam maritare. aut filium de sponsare. **Et** si aliqua alia causa similis emerget. de quibus vide latus in summis. potest licite a subditis petere auxiliū sibi moderatū. **Si** vero dominus extrinsecus tales et similes rationabiles causas ultra consuetum exigere velit: teneretur ad restitutionem sibi. **Ray.** et alios. **Decimo octauo** peccat interdū quod in contractu conductōis mercenariū de pretio suo non statim soluēdo damnificat. **Non** dicit alex. de halis in summa. talis tenetur restituere damnū. et etiā tātum quantum mercenario nocuit. **Vn** leuiti. xix. non morabitur opus mercenarij tui apud te usque mane idē opis merces. **Et** eccl. xx. xiiij. Qui defraudat mercedem mercenarij et qui effundit sanguinem frēs sūt. **Et** iac. v. dicitur diuitibus. Ecce merces operariorum vestrorum que fraudata est a vobis clamat. et clamor eorum in aures dñi sabaoth introniet. **Potest** autē ille cui pretium solui deberet multipliciter damnificari nō solutus. **Aut** quia tātum tenetur eadem nocte soluere. **Aut** alimonia. et alia necessaria emergere vel principio obnoxium fieri au

Capitulum**Quartum**

aliud hominū incutere propter carentiam sibi debite mercedis.

Decimonono peccat qui defraudant dominos aut ciuitates in steuris licite impostis ymo interdum illicite per tyrannos extortis: **Exempli** gratia domnus alicuius ciuitatis sibi subdite imponit ei aliquā exactionē iniustam sibi rectoribus dicte communitatis pro se et communitate ut maius malū euentent promittunt eidem domino quādam pecunie summam. et statuunt quēdam modum recipiendi siue colligendi dictam pecuniā a singulis de illa communitate. imponēdo cuiuslibet certā pecuniā soluendam: sibi multitudinē bonorum suorum. vel aliter posito etiā quod aliquis ciuiū dictā summā pecunie vel simul vel per partes promittēs soluē dicto modo recipiat ad firmam pecuniam impostam communitati dicto modo colligendam. de mū posito quod aliquis de dicta communitate existimātes hominū exactionem iniustā. et ideo non soluendam nisi per violentiā et coactionem aliquā pecunie summā eis impostam clam vel occulte retineant. **Querit** ergo gregorius quodlibet. vij. q. xv. **Verum** sic retinētes illud quod est impostum consisteneatur illud restituere et hoc illi quod recipit dictam collectā ad firmam. **Rōdit** debitum est ut vnusquisque tāquam pars tribuat

Septimum Preceptum

ad omne bonū cōsuand suā
pōtionem. **S**icut etiā quisqz
p salute ppria tenetur dare ti
rāno bō exteiora vl' p dēre pl'
q̄ pmittat se perimī ab eod. **E**t
bñ stāt simul in pposito casu ⁊
in alio q̄ aliqd iniuste ab ali
quo recipitur. a tñ iuste pōt
ab alijs exigi. ut si dñs a tiran
no capitur. si captus sine sub
ditoz tomis redimī nō pōt. ⁊
tñ tyrannus iniuste pzeiū reci
pit. ⁊ restituere tenetur. ⁊ s̄b
diti bñ fatiūt dñm liberando.
Sic ē in pposito. vbi oēs de
cōmūitate sūt sicut vnum cor
p⁹ ⁊ rētores omūitatis qñ rō
nabilit s̄bditis aliquid solue
dū imponūt tenētuz soluerē.
alias cōmūitatē defraudant.
p **V**icesimo peccāt q̄ sciēter
tradunt hoibz malas pecunias
vel alias res p hois. post q̄ ab
alijs sic ad ipōs puenerūt. ta
les ei nec dant p̄ciū iustū nec
fideliter agūt. nec bñ intēdūt.
s̄ hoc quo ad pecuniā p̄cipue
intelligendū est. qñ datur pecu
nia que est falsificacō monete
omūis. **S**ecus si non est falsi
ficata moneta. s̄ i vno grosso
pl' de argento a casu q̄ i alio
q̄ ⁊ min' de cupro. **V**icesimo
primo peccāt s̄m plures q̄ me
liores denarios eligūt de mo
neta non pure argentea. ⁊ re
soluūt i argētū vel v̄dūt p̄ci

Capitulum Quartū

ofius ⁊ leuiores eque care v̄
dūt. p̄t: qz tūc monetam red
dūt min' acceptā: ⁊ tales faci
unt interdū librā denarioz ita
leuem sicut p̄ciores monete
quod tñ oīno illicitū ē. ergo
nocent cōitati. eadem racōne i
terdū. sicut isti de quibz p̄uer.
xi. d. **Q**ui frumenta abscondit
maledicetur in popul. **C**o
cūdo principalit videntū ē de
palliatīs furtis ⁊ rapinis de q̄
bus ē p̄ma regula **M**agistri
Math. li. de otactibz. **Q**uicū
qz exhibz se. qualē scit se nō es
se. cui p̄t hoc principaliter qz
creditur eē talis qualē se exhibet:
datur mutuatur v̄ditur
vel fit aliquid boni qd nō da
retur aut fierz si sciretur nō eē
talis. illud ipē iniuste p̄cipit ⁊
ad restitucōez tenet nisi sibi
aliūde opetat de iure vel ipē p
babiliter ignorz. qz hac racō
ne sibi datur vel fiat. **D**atēt ista
quia si nō datur alias de **J**u
re: non datur sibi voluntarie.
p̄mo inuolūtarie qz ex ignorā
tia cui⁹ ipē est cā p suam falsā
exhibicōez ⁊ simulacōne: sc̄q
tur qz ipē fraudulēter recipiat.
Si iuxta hāc regulā discute
rēt se hoines: o q̄ multi inueni
rēt se iniustissimos occupato
res. q̄ de diuicijs suis glorian
tur ⁊ asp̄nātur ceteros ut ma
los: **P**rimo enī p̄ncipes. q̄ hnt

Secundū**Preceptū**

defendere terriā ⁊ s̄bditos. eisq̄
 p̄uidere de iustitia ad q̄ ōtribu
 cōe s̄bditorū quasi p̄ cō con
 ducti sūt. de q̄nto defensionem
 debitā ⁊ iustitiā negligūt de t̄n
 to contribucōnem iniuste reci
 piūt. **S**ecūdo idem iudiciū est
 de h̄is qui se clericos verbo di
 cunt vel habitu vel officō exte
 riori ōndūt. ⁊ nō sunt tales q̄
 les racōe clericatus esse deberēt
Ex quo enim ille quē ep̄us nō
 acceptauit ⁊ ordinauit in cleri
 cum iniuste recipit beneficia ec
 clesiastica. ⁊ fructus eorū. **Q**uo
 modo ille corā deo iuste recipi
 et. quē deus nunq̄ in clericum
 acceptauit. **Q**uomō autē est cre
 dibile q̄ deus illū vnq̄ in cleri
 cum acceptauit. qui nunq̄ ut
 clericus viuere vel ut talis deo
 seruire p̄posuit. **S**i si aliq̄d de
 h̄is que ad clericū p̄tinent as
 sumpsit aut facit. hoc p̄ncipali
 ter ideo facit ut p̄ hoc faciliter
 redditus ⁊ pecunias possit ob
 tinē ⁊ p̄ illas seculares h̄re ho
 nores. conuiuia. luxurias. ⁊ va
 nitates seculi exercere. **E**t si ali
 quādo bonū p̄positū habet ⁊ p̄
 tunc iure p̄cipit: nonne etiam
 tunc quando mutat p̄positū
 ⁊ opere ōtrarium implet iter
 percipiendi ius perdidit. **T**er
 cō similiter est iudicandū de re
 ligiosis habitu. ⁊ irreligiose
 viuētib⁹. **Q**uis enim credit

Capitulū**Quartum**

puto autē q̄ nec ip̄met credere
 possunt h̄ies ideo eis bona da
 re. construere monasteria. elēo
 finas ⁊ oblaōes porrigere ut
 inde ⁊ de talib⁹ ōtra deū ⁊ regu
 lam uiuant. **C**ū ergo ip̄i solū
 sub pretextu huiusmodi ⁊ co
 loze petāt ⁊ recipiant. ⁊ hoc in
 tuitu eis detur: ut vic⁹ s̄m sta
 tum assumptū deo seruiant ⁊
 uiuant. **I**p̄i non habēt ius oū
 tendi data in aliud: maxie. cōn
 rium: q̄ ad id ad q̄ data sunt
 ⁊ ip̄i receperunt. q̄ cito ergo
 quispiā religiosorū sciēt cōn
 ea facit. q̄ ad statū religiosum
 de necitate salutis p̄tinent iniu
 ste p̄cipit ⁊ abutitur oib⁹ mō
 steio donatis. etiā pane vel ha
 bitacōe nisi mut⁹ intēcōez ⁊ w
 lit eis vti sic d⁹ ad restitucōez
 tētur. **Q**uō ōformit p̄tē dici
 q̄ q̄ sciēt cōnātur ut res q̄cū
 q̄ walis melior appareat. q̄ ē
 bō quā emptor p̄pter hoc emit
 p̄ncipalit̄ q̄ talē credebat eā ef
 se q̄lis apparebat omuni iudi
 cō tātum tenentur restituē q̄n
 tū recipiūt vlt̄r w̄z eius valo
 rē. **E**t si reddatur eis res eorū i
 tegra: totum p̄tium reddere te
 nebūtur. q̄ non fiebat emp̄cō
 nisi p̄ tali re qualis s̄m iudici
 um omune apparebat. **S**imili
 ter sentiendū ē de h̄is q̄ rē bonā
 eē wnalē ōndūt ut ymū clay
 ⁊ lapis i vitro ⁊ p̄gea turbidā

Septimū Preceptū

vel alias malū v̄ asis v̄mū infū
dūt h̄c de p̄fato mat̄ho. Quī
to f̄mp̄oicta iuste agūt mer
catores vel alij q̄ accomodāt
pecūnias ab alijs. 7 ut decipi
ant: v̄stes 7 appat̄y h̄nt pre
ciosos ut eis credatur. cum t̄n
pbabilir soluere debita nō in
tedūt vel nequeāt. **S**ecūda
regula eiusdē. quicūq̄ indebi
te est alicui h̄i causa timoris.
v̄recūdie. tristitie. vel alteri
passiōis sibi oīno inuolūtāie
cui⁹ quidē passiōis occasio
ne ille homo mouetur ad dan
dū mutuād vel aliqd̄ v̄tile sibi
faciendū h̄c ipse iniuste reci
pit de tāto de quāto illa dacio
ex illa inuolūtaria passiōe p̄
cedit. Et ad restitu cōem tene
tur. nisi forte sic p̄actū ē illud
sibi ex aliquo iure debeat. vel
nisi bona fide pbabiliter igno
ret an inuolūtariae sibi detur s̄
pbabile habeat p̄supcōe; de
voluntario. **I**lld̄ p̄t; q̄ q̄n̄ iste
non h̄tus 7 scit illū dare non
volūtariae. 7 v̄ltra h̄c est inde
bite causa illi⁹ daciōis. quō po
test sibi res iuste v̄ire dico au
tem cui⁹ est indebite causa. q̄
si das paup̄ib⁹ elemosinā ex
timore mortis. aut dānacōis:
ip̄i non iniuste recipiūt q̄ nō
fūt causa illi⁹ timois. p̄mo ad
huc si quis est cā illi⁹ timoris
s̄ non indebite. ut si necesse es

Capitulū Quartum

set nauta; facere foramē in na
tū. p̄pter qd̄ opt̄; eici vel alijs
bare merces. **S**i aut̄ non est
necesse. s̄ facer; h̄c q̄ spar; se
obtetur merces eictas. ipse
ceteris pibus non solū merces
eictas. 7 demum inuentas in
iuste recipet s̄ etia; teneretur
refūdere. dato q̄ eas nunq̄ in
ueniret. **E**x p̄missis possunt
multa elici. **P**rimo q̄ potentes
7 d̄m̄ q̄n̄ p̄tūt sibi aliqd̄ dai
vel mutuari a subditis quod
pre timore indignacōis nega
re non audēt. de tāto iniuste
recipiūt: de quāto ex inuolun
taio timore donatur. **S**ecūdo
si quis p̄tit vel mēdicat p̄ tam
honorabile p̄sonā cui quis p̄
v̄recūdia tam puā rem nega
re 7 vultum ei⁹ non audēt cō
fūdere. **T**ercō debitorēs q̄ mi
nātur credito rib⁹; n̄ ps debiti
remittatur eis se totū velle ne
gare coram iudice. nulli talū
sunt absoluti a debito qd̄ occa
sione illi⁹ timoris dimittitur.
Quarto h̄i qui molestauerūt
homines 7 minātur amplius
inimicari eis si non recordaue
rit cū eis p̄ v̄to ip̄oz: non de
bēt credere se v̄re 7 euāgelice
recōciliatos etiā si offensi ex il
lo timore se iniurias dimittere
7 v̄rbo testetur 7 scripto. **Q**uī
to mimi 7 ioculatores qui nō
vocati v̄mūt ad h̄ies sed eis

Septimum **Preceptum**

penitus inuitis a dolentibus. et illi
per veredicia vel timore oblocu-
tionis eorum a humane confusionis su-
stinent eos a aliquo ioculacione
eorum non sunt secum in conscientia
de eo quod eis datur de quanto ex il-
lis motibus datur quorum ipsi
sunt causa in debita. **Sed** hec omnia
sunt intelligenda nisi ipsis aliis
iure competat. aut probabiliter ap-
pareat quod voluntarie datur. **Et** si
cui additum est de tanto: de quan-
to: et quod sequuntur cetum. quod aliqui
homines dant non solum ex aliqua ta-
lium passionum involuntariarum: sed
etiam ex affectu hominum benevolentiam com-
placitiam honorem solacium a lau-
dem. **Et** certe de tanto illi non iniu-
ste recipiunt: et aliqui tolliter mu-
tatur affectus. **Quoniam** autem hoc habe-
ret: potest contingere quod qui prius
iniuste recepit: iniuste propterea reti-
neret: quod quod prius erat involun-
tarium: postea fit aliquando non
solum voluntarium: sed etiam delectabile si-
cut comiter in hiis contingit ad quod mo-
uet. vel in quibus surgit concupiscentia.
illa enim non facit involuntarium. et
ideo quod ex illa datur. iudicantur
licite posse retinere. non obstante
quod dans peccet in sic dando. et
recipiens mereatur cum peccato su-
perbie. auaricie. vel lururie. **Hec**
magis. **math.** **Quantum** ad. **iii.**
principale de rebus inuentis est
specialiter notandum secundum factum
tho. 2. 2. q. 1. xi. vi. **Et** secundum alex. i

Capitulum **Quartum**

suo. **iii. dis. xxiii.** quod quedam sunt
res que nunquam fuerunt in alicuius bo-
nis. ut gemme et lapilli qui inue-
niuntur in litore maris. et ille res
statim sunt inuentoris. dicit ei
de illis lex in libro institutionum
de rebus inuentione. gemme et la-
pilli et similia que in litore ma-
ris inueniuntur iure naturali sta-
tim inuentoris sunt et sunt. **Alie**
sunt res que aliqui possidere fue-
runt. sed modo derelictae sunt. ut
thesauri antiquo tempore sub ter-
ra occultati. quorum nunc non est
possessor. **Et** de istis dicens est
sicut de supradictis. scilicet quod sunt in
rebus. nisi quod secundum leges ciuiles
tenent inuentor dare medietatem
domino agri. si in alieno agro inue-
nit. non data ad hoc opera. pro-
pter quod in parabola euangelij
math. xiii. dicit de inuentione the-
sauri absconditi in agro. quod emit
agrum illum. ut scilicet habere ius possi-
dedi thesauri. **Si** vero inuenit
thesaurum data opera: nihil te-
netur domino agri. **Vnde** de illo
dicit lex li. **insti. de rebus dimissio-
ne** **Quisquis** thesauros in loco
suo inuenit. adrianus naturaliter
equitatem secutus ei concessit quod
inuenit. **Ac** si quis in alieno lo-
co. non data ad hoc opera. sed
fortuito inuenit. dimidium in-
uentoris. et dimidium domino soli
concessit. **Alie** sunt res que
de apiquo in alicuius fuerant bonis

Septimum Preceptum

et sunt ab eo derelictae. et istas si quis inuenit et eas accipit. non auidetur retinendi sed eas restituendi domino earum qui eas non habet per derelictas: ille non committit furtum nec in re cum sint derelictae nec voluntate. cum eas derelictas sciat aut credat. Si autem in uitate non sunt derelictae. Ipse tamen inuenitor bona fide hoc credit. et accipit etiam animo retinendi tunc ignorantia facti eum excusat ut dicit alex. Si autem non credat eas derelictas et accipit eas animo retinendi: tunc furtum committit. quia contrectat rem alienam. et de hoc intelligitur illud **Aug.** in quadam omelia sic dicitur. Si quid inuenisti et non reddidisti: rapuisti dicit tamen per. pa. in. iij. de consuetudine thesauri ubi dicitur inuenitus sit: est principis. et sic ille solus potest facere elemosinam. Est enim thesaurus uetus de possessio pecunie cuius memoria non extat. Sed quomodo restituatur inuenta quoniam nescitur cui. **Secundum Ray.** Faciat inuenitor publice dici per presones uel per clericos ubi rem inuenit. Et secundum hostien. Antequam domino restituat si dubium est cui sit certificari debet inuenitor per circumstantias rei. alia forte multi non domini eam peterent

Capitulum quintum.
De emptione et de uenditione.
circa quod sex plura

Capitulum

Quintum

valde illicite acquiruntur. tria nunc sunt uidentia. Primo quod requiratur ad talia. Secundo quod periculosum est habere officium mercatorum. Tercio qualiter se debeant habere bene ut saluentur mercatores. **Primum** ad primum non b dum quod secundum uincendum in speculo hysto. li. ij. mercatorum proprietates chancie primus habuisse uidentur. qui simplicitate uite hominum ad inuentionem mensurarum et ponderum permutauit. atque ad calliditatem et corruptionem perduxit et minus sine primus posuit. rapinis et uolentia opes congregatas suos ad latrocinia inuitauit. Quamuis igitur negociatio ut hodie res se habet. de se non sit illicita. quia ipsa mediante bona terrarum quondam aliis terris taliu carentia habentibus aduehunt et conuerso: tamen ibi magne fraudes sunt. **Unde** secundo non c dum quod secundum the. 2. 2. q. lxxvij. Et sec. m. iij. di. xv. Duplex est commutatio. Una per conomicam quam commutatio intendit recipere rem non ut mercetur in ea. sed ut ipsa utatur. Alia est commutatio negotiatio ubi commutatio intendit lucrari de re quam acquirat. emit enim rem non ut utatur ea. sed ut uendat eam. Ad primam commutationem ut sit iusta quinque requiruntur. et ad secundam ut sit iusta eadem. et adhuc duo alia

Septimum Preceptum

fuisse talem qualis s̄m tractū esse debuit q̄ hoc velit sic rationabile fuit emēdare. **S**i eī venditore ignorante aliquis p̄dictorū defectū in re vendita fuerit: venditor q̄dē non peccat. tenetur tñ cū ad ei⁹ noticiam puenerit veraciter saltē damnum recōpensare emptori. **E**t q̄d dictū est de venditore etiā intelligendū est ex pte emptoris. **C**ōtingit enī quādo q̄ venditorē credere rem eē min⁹ p̄ciosam q̄tū ad sp̄ciem. puta si quis auz vendat loco auricalci: emptor si illud cognoscat: iuste emit. et ad restitucōnem tenetur. **E**t eadē racō est de defectu qualitatis et quantitatis ut si quis simplex pegrin⁹ credens equū suū valde infirmū exhibet eū venalem. et emptor astutus q̄uis noscat defectū eē p̄cium aut forte per noctē sanabile et tamē emit eū p̄ paruo p̄cio quasi valde infirmū. ille sciēter et iuste dānificat p̄ximū suū. et peccat contra hoc mādātum. et tenetur ad restitucōnez.

Quinto requiritur eqlitas valoris inter res pmutatas a inter rem emptā aut venditā et p̄ciū. **N**ā rem carius vendere aut vilius emere q̄ valz i se ul' estimacōne hoim est contra iustitiam s̄m p̄m p̄mo positi. **E**t contra Math. vii. **O**ia que

Capitulum

Quintum

cūq; vultis ut faciāt vob̄ homines et vos facite illis. **S**ed null⁹ est qui sibi vllz rē cari⁹ vendi q̄ valeat. qz sic dānificaret ut plurimū vel semp. **V**n̄ Aug. xii. li. de ci. dei. **V**elle vile emere et care vendē reuera vitū est s̄z aut qz non licz rē carius vendere vel vilius emere q̄ valeat in se vel in estimacōe hoimū. **I**n tribus enī casib⁹ licz rem cari⁹ vendere q̄ sit emptā. **I**deo qz a res meliorata est in se. vel in estimacōe hoim. **A**ut racōe seruicij circa rē emptam exhibiti. **P**rimo ei res emptā p̄t meliorari. aliqñ naturaliter ut quādo fit de ipuro vino purū. et de gracili ligno forte. **E**t de equo triū annorū octennis. **A**liqñ artificialiter fit emptē rei melioracō. ut melior est p̄ann⁹ in tuncā formatus q̄ simplex pann⁹. **A**liquādo fit naturaliter et artificialiter. ut melior ad ignē valent liḡ ficea q̄ hūda. **S**ecūdo p̄ncipaliter res emptā p̄t meliorari nō in se s̄z i opinione hoim. **A**ut qz nesciebatur prius q̄ bona esset. **A**ut qz est iam indigentia ei⁹ q̄ prius non fuit. ut p̄ de pillulis pestilentialibus extra tpe pestilētie. et in tpe pestilētie et i multis alijs modis. **E**t tā in primo q̄ in secūdo melioracōnis modo p̄t res cari⁹ vendi q̄ emptā ē

Septimū **Preceptum**

Tercō pñcipalit̄ idē fieri pōt ex pte vēditis vic; rōne huius qd̄ cū eā fecit. vel officij qd̄ cū eā h; . **h**ac rōne collocōzes hospitiū. cāpsōzes institozes. caupo nes. penestici. a q̄cūq; sit acō narij. pñt rem etiā nullomodo mutatā nec in se nec in estimā cōe hōim vendere cari⁹ q̄ eme rūt. a hoc pp̄ sumpt⁹. labōes. industrias. curas. picula. a ali as occupacōes racōnabiles. a multo plus q̄ adducūt res a lō gīm q̄. **R**acō ē qz .i. cor. iij. vnus q̄sq; recipiet mercedē fm suū pp̄m labōze. **E**adē em̄ ratio ē. de mercatore sic de alio labora tore. qz sibi merces det p suis. labore. industria. cura. a simili b; **U**n̄ tā fm dīmā q̄ natura lē legē illicitum reputatur si in emptiōe a vēditōe non sit eq̄ litas iustitie huata scient̄ **E**t il le qui plus h; postq̄ innotue rit sibi illd̄ tenetur recōpensa reei q̄ d̄ am̄ficatus ē si sit nōbi le d̄anū. **Q**uod dico. qz iustū preciū rez qnq; non ē punctu aliter determinatū. h; magis i quadam estimatiōe cōsistit. ita qz modica additio vel minucō non videtur tollere equalita tem iustitie. ut thō. dicit. **E**t ad dit scotus. qz quando cōmutā tes pensata necessitate mutua reputant hinc inde equiuales dare a accipere. ita qz v̄q; cō

Capitulū **Quintum**

putat tantū dare q̄ntum re cipit. a econuerso recipere q̄ntū dat. si tunc aliquod modicū deficit ab indiuiduali equali tate non erit iniustitia reputā da. qz quādo ex tali estimacōe de dacione a recepcone equi ualentis mutuo sunt contenti tunc mutuo sibi v̄lūt remitte re verisimilit̄ si in aliquo defici unt ab illa iustitia req̄sita. **E**t sic isto r̄ū cōtractū quemlib; cōmittatur aliqua donacio cōditionalis. **U**t si aliquid sit amplius in re data. **V**erūp̄ h tñ si aliquis multū idiger; de re aliqua a alius ledatur sic a careat. a per magnam instan ciam ille inducitur ad vendē dum rem suam; vel ad pmutā dum p re alterius tunc cū pos sit se cōseruare indēnem erit in casu tali. iustū pretiū nō respi tiendo solum ad rem que vēdi tur: sed etiam ad damnum qd̄ venditor ex vendicōe incurrit **E**t sic licite pōt aliquid carius vēdi q̄ valeat fm se. q̄uis nō vendatur plus q̄ valeat h̄nti **S**i v̄ro aliquis multū inue tur ex re alteri⁹ quā accepit. **I**le v̄ro qui vendidit non d̄am̄ ficetur carēdo re ista. non debet eam superuendere quia v̄lita tas que alteri accrescit non ē ex vendicōe sed ex conditio ne ementis. nullus autē d̄t

vendere alteri quod non est suū
 licet possit ei vendere damnū quod
 patitur. Ille tñ q̄ ex re alterius
 accepta multū iuuatur p̄t p̄
 pria volūtate vendēti aliqd̄ su
 perogare quod p̄tinet ad ei⁹ ho
 nestatem. ¶ Et sic p̄t q̄ quicq̄
 requiruntur ad cōmutacōnem
 p̄conomica. S; ad negotiati
 uā adhuc sup̄ p̄fata re q̄runtur
 alia duo. Primo si debeat eē iu
 sta: opt̄ q̄ talis cōmutacō sit
 vtilis reipublice. Sic ē de mer
 catorib⁹ illis q̄ afferunt res de
 patria vbi habūdant ad p̄ri
 am vbi deficiūt. quaz tñ vsus
 eībi necariū. Et etiā qui res
 emptas cōseruāt ut p̄mpte in
 ueniātur vnales a volētibus
 eas emere. tales habēt actum
 vtilē reipublice. Oport̄ enī q̄
 nec aliq̄s credat nec credēdi
 racōez h̄at emp̄cōez eē cōmuni
 tati vel reipublice p̄uiditales.
 Propter defectū illi⁹ cōdicōib⁹
 sūt aliqui vitupabiliter nego
 tiatores. puta qui nec trāsfert
 nec cōseruāt nec eoz industria
 melioratur res vnales. nec cer
 tificat ali⁹ simplex de valore
 rei emēde: s; emit mō ut statim
 vendat sine oībus iā dictis cō
 dicōib⁹. Talis eēt exterminā
 b⁹ a republica tāq̄ nociu⁹ coi
 tati eo q̄ p̄hib; imediatā cō
 mutacōez volētū p̄conoice cō
 mutare. et sic fatiūt q̄dlib; vna

le vsuale cari⁹ emēti q̄ debet;
 eē et vili⁹ vendēti et sic dānificat
 vtrāq̄ p̄tem. p̄t; etiā q̄ illi q̄
 frumēta vel alias res vtilēs co
 mūitati vel necarias et bonas
 ad hoc p̄ncipalit̄ emūt. ut nō
 defint ciuitati p̄rie. vel aliqua
 alia bō inten cōne. non intēde
 tes caustia inducere. s; quicq̄
 necessitatē vel notabile gr̄ua
 men paupm viderint: vendere
 iuxta cōem et racōnabile estia
 cōez. Tales enī licite et merito
 rie p̄nt hoc facere et aliq̄n car
 itia impedire. S; illi qui i cō
 gregādo talia nec coitate pro
 fūt nec vtilitatē ei⁹ intendūt.
 s; solū lucrū suū n̄ nisi caustia
 expectādo. grauissime peccant
 hācō est q̄ quilibet in coitate
 viuens racōe caritatis p̄rimi
 et racōe emolīmētū ut pote sola
 cū defensiōis et similitū d; coita
 ti eē vtilis. et maxie nō nociu⁹.
 Et h̄m iura Turpis est pars q̄
 se non cōformat suo toti p̄nt
 aut vtriq̄ p̄missozū se ex hoc
 cōsiderare. Quia q̄ intendit ca
 stia. dolet de frumētoz copio
 so puētū. Alius v̄ro ex hoc vl
 letus est. vel otentus. et nō tri
 stis. ¶ Secūdu requisitū ad
 cōmutacōez negotiatiuā ē ut
 vendens p̄ re v̄dibili recipiat
 iustū pretiū. Est aut iustū pre
 tiū cōsiderādū h̄m q̄ res vendi
 biles valēt ad vsū hominū

Septimū Preceptum

plus vel min⁹ fm necessitatē re-
rū inter dū fm desiderū hoīm
qđ habēt ad res. Et lic; diffici-
le sit dare de valore rei sufficiē-
tē et gnālem regulā: tñ hāc re-
gulā quidā doctoz tradit Sic
estimacō q̄ vifiliter bona fide
creditur erronea ē: non est se-
quēda. sic omnis estimacō in q̄
null⁹ error vifiliter apparet
sequēda ē. siue ī sp̄ siue ī singu-
lai. vbi vtro nulla ē: vel nō vā
estimacō: ibi recuratur ad rōez.
p̄fādo labores. sup̄tus. et ceterā
statū dicēda. bō fide. put meli-
us pōt fieri. nec nō melioracōez
vel p̄ioracōez siue realem siue
estimata. et iuxta hoc res veda-
tur. Talis negotiator iuxta di-
ligentiā suā et industriā a picu-
la accipiat in om̄tate p̄ciū
corrēdēs. qđ declarat sco. quia
vnūquēq; in ope honesto hūc
tem reipublice. opt; de suo la-
bore viuere. s; talis afferēs vel
etiā p̄seruās honeste et vtiliter
seruit reipublice igitur et. Se-
cundo quia vnusquisq; indu-
striam suā et sollicitudinem su-
am pōt iuste v̄dere. Industria
enī magna requiritur in tali
transferente de patria in patri-
am. ergo potest iuste sustenta-
tionem suam pro se et familia
sua ad illā necessitatem depu-
tatam recipere pretiū correspon-
dens sue industrie. Tercō etiā

Capitulum Quintum

correspondens aliqd suis picu-
lis. Semp tamen lucrū debet
esse moderatum ne talis cupiēs
nimis diues fieri viciū auai-
cie incurrat. Ad hoc vtro qđ
venditio vel emptio sit bona
materialiter requiruntur cōdi-
cōnes. et circūstantie cōmunes
sicut in alijs actib; moralibus
potissime hīs ē. qđ nō sit in scā-
dalū in malū exēplum. cōtr̄ v-
tum vel ex auaritia. vnde dicit
sāctus th̄. qđ emens nō debet
lucrū statūe tāq; fine; suū. vel
suoz opoz. S; lucrum qđ que-
rit vlteri⁹ in aliū finem necessa-
riū vel honestū ut ad sustētati-
onē dom⁹ sue vel ad s̄bucien-
dū idigētib; si sit negotiācō licita
vel etiā cū qđs negociācōez intē-
dit p̄t publicā vtilitatē. ne sc; z
res ad vitā necessāie desint pa-
trie. et tūc lucz exp̄tit nō tāq;
fine; s; quasi stipēdiū laboris.
S; ē dubiū vtrū venditor m-
teneatur dicere viciū rei vnde
de h̄. fm th̄. qđ li. ij. q. x. Et. 2.
2. q. lxxvij. ar. iij. Si res v̄dē-
da p̄t vitiū qđ h; r̄dditur mi-
nois valois vel ei⁹ vsus red-
ditur impedit⁹ vel noxi⁹ sc; cum
equ⁹ claudicat vel dom⁹ ē rui-
nosa aut cib⁹ corrupt⁹ vel ve-
nenois. Si tūc h̄mōi viciū est
occultum. et venditor non de-
tegit et si tam care vendit ac
si nō esset viciōsa: erit venditō

Septimū Preceptum

dolosa. a venditor tenetur ad
 damni recōpensacōem **S**i ve
 ro vitū sit manifestū. puta cū
 equū sit monoculus. vel tale
 manifestū vitū hz res vendēda
 vel cū vsus rei licz non oueiat
 vni venditori: pōt tñ cōueniē
 esse alteri. et si tunc ipē vōditor
 ppter hmōi vitū subtrahat de
 precō qntū optz: tunc non te
 netur ad manifestādū vitium
 rei qz forte hmōi emptor velz
 plz subtrahi de precō qz essz sub
 trahēdū **V**n pōt licite vōditor
 indēmitati sue osulere vitū rei
 reticēdo. vrbz grā. exēplificāt
 doctores alij. **T**u vendis mibi
 equū oino malū et qz nihil va
 let ad equitandū et das mibi
 eū p tanto precō. qntum sola
 cutis valet: nihil iniustū facis
 mibi qz equū non valet ad eq
 tandum. nisi ego in cōtractu i
 terrogare: an equū valere ad
 eqtādum. et tu diceret qz sic.
 tunc ei otractū iniustū ē et frau
 dulentus **S**i autē ego ex sim
 plicitate vel in adūtentia non
 cōsiderarem illū defectū: nec in
 qrerē. tu tñ bene scires. qz ego
 principaliter ad equitādū eū
 emerē. et ex simplicitate vel in
 adūtentia id non dicerē. **T**u q
 dem peccas cōtra me: non iniu
 ste ad extra vendēdo. hz minz
 fidelit et caritatie circa me agē
 do hoc est sētētia tuij qz narrat

Capitulū Quintum

de anti patre pho acutissimo.
 q dixit oia vitia emptori pā
 dēda sūt. **E**t post plura ei9 vrb
 ba ocludit tui9 li. iij. de offi.
 nihil debz vōditor emptori ce
 lare. **R**ō si increpandi sūt qre
 ticent: quid de hīs estimādū
 est qui suacōis vanitatem ad
 hibēt **S**i quid de hīs mer
 cato ribz et otractibz qui scūt
 vrisimiliter iustū pretiū. et tñ
 signo. vel vrbz. vel silencio. rē
 supuendūt. **S**ū. qz tripliciter
 pnt tales vitū omittēre **P**rio
 si vidēs hōiem simplicē et iex
 ptum circa rē. nō facit dilige
 tiam fidelē ut ei non supuēdat
Quia enim expertus homo ne
 scit rem estimare **I**do vōditor
 nō pōt se fm illi9 exhibicōem
 in vendēdo regere. hz tota eius
 estiacō sibi incūbit. **E**t ergo ni
 si fidelē diligentiam adhibeat
 nō est sine peccato si rem sup
 uendat. **S**ec9 autē est quan
 do res venditur hōimī intelli
 genti et expto circa rē. **S**ecun
 do qn emptor a vōditor ē az
 tatus necitate vli inordiata af
 fectione impulsus. tunc neqz
 qz pōt alter dubius de valore
 rei tā secura osciētia dur9 eē er
 ga eū cōteis pibz. sic erga libe
 rū et omni tali impulsu carētē
 habz ei timere qz ex illa aztacō
 ne cari9 emat qz alias faceret
 emptor vli qz vōditor vendat

Septimū **Præceptum**

remissus **Tercio** quando venditor aliqua arte vel cautela verborum etiam si vera sint et non falsa inducit emptorem ad emendum carius quam alias emerit. ut si venditor rem que vix valet unum denarium. scilicet exhibeat pro quatuor. et emptor ex vercedia vel quod non credit superhiberi rem in quadruplum exhibeat et det plus quam unum. venditor coram deo tenetur ad restitutionem eius quod plus uno recepit. Tenetur enim ad restitutionem si rem scienter superuenderet. etiam si illi nullo modo induceret. quanto magis quando hoc pro cautelas efficit. et maxime pro falsitates et mendata hoc percurat. **Secundo** principaliter videndum est quod periculosum sit mercari vel negotiari. Et hoc potest ex septem que eam reddunt periculosam. Primo ignorantia interdu valoris rerum et quantum estimandi sint labores. cure pericula. et cetera huiusmodi que negotiantes habent circa venales res. in quarum estimatione merito quilibet est sibi suspectus utpote iudex in propria causa. Et in hoc minus periculose stat quam vendunt res apud multos inuevibiles et venales. quod facilius et propinquius potest haberi estimatio et homines non sunt avertati ad unum. Quisquis vero habet rem venalem vel exercet officium aut laborem non possibile apud alium haberi.

Capitulum **Quantum**

Sic aliquando solum unus est notarius. medicus. apotecarius. vel alius talis. hic dicitur sibi multo magis esse suspectus et valde cauere ne in necessitate hominum exigat aut recipiat ultra rei aut laborem sui valore. Secundum reddens negociationem periculosam est diffidentia de proximis que surgit ex cautela et fraudibus omnium die contingit propter quod vendentes multo carius exhibent res quam valet. et ementes multo minus quam velint dare. Et sic utrobique multa falsa dicuntur. et non pauca mendata et quantum plurima committuntur. Tertium est inordinatus timor damni. et lucri desiderium excessivum ac affectus res cito vendendi. Ex quibus oritur consuetudo laudandi vendenda et emenda vitupandi que quidem timor et desiderium tempe contractus sic mentem urgent et occupant. quod modicus vel nullus respectus ad deum vel iustitiam solet haberi. Quartum continua et anxiosa sollicitudo et occupatio cum talibus rebus extrinsecis et diversis hominibus. que ratio mentis recollectionem admittunt et in quibus tanta habetur diligentia quam debitum deo servitium et cura proprie salutis obmittitur. Quintum est malum exemplum quod quis videt in maiori parte mercantium propter quorum multitudinem homo plane viles

Septimum Preceptum

procedere vix potest aliquid lucrari mercando. **Sextum** est continua occupatio cum vero obiecto et materia auaritie scilicet cum temporalibus bonis et etiam cum forma eius quod cum modo acquirendi eadem nec non cum auaris. circa quod videtur tam difficile vitare auaritia sic assidue querendo cum peccatis mulieribus continentiam seruare. **Septimum** est raritas pure intentionis. quod valde rarum est ut quis recte intendat in mercando utilitatem proximorum. et sic secundum utilitatem officij vel obsequij sui victum mereri quod tamen intentio tam necessaria est quod sine tali intentione actuali vel habituali nullus actus negotiationis est merito nisi apud deum. etiam si quo ad homines nihil iniusti fiat primo dubium et disputabile est. **An** iste qui non intendit in mercando hominem utilitati seruire. etiam si utilis sit: possit aliquid secundum deum pro labore suo recipere.

Tercio principaliter videndum est quomodo mercator cupiens saluari debeat se tenere. scilicet quod debet. an omnia intendere. non plus debito recipere. vel minus dare. sciens. et velle supplere ubi per ceperit defectum. et fideliter seruando a peccando hijs a quibus vult victum acquirere. et cum timore lucrum recipere secundum nobilitatem et grauitatem et utilitatem cure

Capitulum Quintum

laboris. industrie. et sumptuum quos et quos contingit habere. nec non secundum magnitudinem. multitudinem. aut precositate rerum in quibus seruit aut ministrat hominibus. nec tantum negotiationem intendere ut per hoc aliquid eorum negligat quod sue sunt necessaria salutis. dico autem nobilitatem et cetera quod dato quod negotiatoris merces adducatis tantus esset labor sicut militis defendentis terram. nobiliores tamen labor militis ceteris paribus. quam alterius. quod ad nobiliores finem tendit. **Sic** etiam staret quod labores. cure. et essent eque nobiles et graues. et tamen videretur magis necessarius alio. pro isto certe sibi magis daretur. **Dico** etiam secundum multitudinem magnitudinem et precositate rerum. quia penestica vendens. scilicet pisum et oleum. et de vno flor. commutati seruies non potest tantum lucrum recipere. sicut institutor vendens nobiles et multum utiles res nec institutor in quete quodammodo residens ceteris paribus. potest tantum lucrum recipere. etiam de eadem magna pecunia. sicut res eque bonas de partibus longinquas adducens. **Et** ideo si quislibet secundum statum suum vellet viuere. et secundum meritum suum lucrum recipere: omnia starent eo melius. **Sed** quod penestica de modico pretio et labore tantum vult lucrari. quod quotidie bonis cibis

Septimū Preceptum

et potib; repleta sit. et vlti hoc continue pl? ditetur que si debite ppende;: vix nudū pane; mereretur. et istitor de modico labore et precō respectie vult se et suos tā delicate nutriē. et precō se vestire sicut vn? de multo maiori sūma. grauiori et vtiliori labore cōmūitati huiens et ita discurredo de alijs. hinc ē qd si oēs auaritie et supbie et voluptatis morbo laborāt p qd tntū excecatur qd credūt ita eē dēre ex hoc qd illa sūt tā cōmūiter iā cōsuetā et qd qsi oēs sic agūt. cū tñ nulla cōsuetudo possit excusae i hijs qd sunt cōn rectā rōnez. s; solū in indifferētib; que possūt fieri bene et male. nulla aut ratio recta videtur dictae hoc bonum qd filia simplicis militis aut burgenf; qd tumlib; opulētā deferat tam precōsam vestez cingulum. aut coronā. que pro statu sufficiet; cuiuscūq; magne pncipisse aut regie. nec hoc qd qd tumlibet diues mercator tā splendide in vestibus. tā magnifice in sumptibus viuat qd sufficiet; regi vel principi bene magno Et hoc mō multa sunt qd s; dissimulacōne trāseūt nec reputantur tā mala que tamē si recte pensarentur: manifeste viderentur excessiua recto iudicio racōnis. Ex quib; patet qd qntificacō precij iusti pensada

Capitulum Sextū

est in libra racōis recte attendendo bona fide id est fidei intecōne suā industriā cū rē. sollicitudine. necitate. et nobilitate rei vōdibilis. magitudinē multitudine. labōes picula et sūptus.

Sequitur. vi. capi. de vsuris.

De vsuis mō et alijs cōtractib; tria ponētur. **P**rio quot modis vsurarij faciūt cōn septimū preceptum. **S**ecūdo quāta mala ludos comitentur **T**ercō quomō peccāt lusoēs. **Q**ntum ad p mū prenōnda sunt quatuor. **P**rimo qd vsurarij tenentur ad restituōem vsure et ad restituōem damni p vsuras alicui illati. **O**mnis enim vsuā cōmittitur circa mutuacōem vel cōcessionem. **E**st aut mutuacō actiua seu cōcessio. dācō grātuita rei quā vel equiuales tenetur reddere recipiens iuxta pactū **M**utuacō vō passiuā ē tal' rei receptio. d; aut mutuacō. qsi meū tuū facō. hoc tñ qd tibi mutuo nō simplicit' d; hinc eē meū. sed solū ad tēp? d; eē tuū vñ vracit' dicē possu me tātū hre apd te et ille nō dicētur oino paup cui debitores bñ soluturi tenerentur multa. d; aut mutuacō pecunie vel huiusmodi dācio. quia dominū trāffertur. vñ in scriptura vocatur mutuacō dācio. **E**xo. xxij. deut. xv. luce. vi.

Si inquit mutuū deditis hīs a quibus spatia recipere. q̄ gratia ē vob. nā a peccōres peccōrib⁹ honoratur ut recipiāt eq̄lia. Et statim sequitur. mutuū date. nihil inde sperantes. et erit merces vestra multa. et eritis filij altissimi. q̄ ip̄e benign⁹ est sup̄ inq̄tos et malos. Dicitur gr̄tuita da cō. Quia sic pura et simplex donacō fit gratis sine limitacōe. sic ista debet gratis fieri salua ista limitacōe de reddēdo. Vñ x̄ps vbi s̄. dicit n̄l inde sperantes sup̄. vltra reddicōem rei. Additur quā vel equiualens tenetur reddē. q̄ nisi hoc esset pura et simplex foret donacō. Dicitur vñ eq̄ualēs. q̄ aliquā res eadē non pōt reddi. q̄ distrahatur ut pecunia vel p̄dit aut perit ut equ⁹ aut dom⁹. Dicitur etiā iux̄ pactū. Quia mutuo recipiēs nō tenetur remutuata simplici reddere. nisi ita sit pacatum. pōt ei tale pactū fieri q̄ restituat si petatum fuit. vel si a dū vneit ad p̄mguāozem fortunā. et tūc si nō vneit d̄dicō: reddere nō tenetur. **S**ecundo notandū q̄ quīs mutuās possit iure remutuata vel valore ei⁹ recipere et repetere: n̄l tñ pōt vltra hoc ab hōie rōe rei mutuate vel mutua cōis repetere recipere vel sperare. **S**ed bñ pōt recipere qd̄ a mu

tuū recipiēte non p̄ mutuo s̄ spōte vel ex alia iusta cā datur aut pia. **P**rimū p̄t; q̄ recipiēs mutuū. nullū ius habet ad rem nisi ad ex cōcessione mutuātis. **S**ed mutuās nō dedit aut mutuauit nisi ad certum tēp⁹ vltra qd̄ inuito dñō tenere non debet. **S**ecund⁹ p̄t; q̄ quando in mutua sti pecuniā vel hmōi tunc res ista interim ē mea facta et ei⁹ vsus ē meū op⁹. cui⁹ signū est. q̄ si apud me p̄dit pecunia vel res mihi ē p̄dita nō tibi ut oēs volūt. **S**ed cōtra rationem ē. q̄ ego tibi de b̄a dare aliqd̄ de vsu et labore meo quē habeo de pecunia mea. licet p̄t ea tenere tibi dare pecuniā tuam a equalems quā a te mutuauit. et qñ hoc facio: tunc tuū tibi restitui et satisfeci. **S**ed dicitur q̄s. cū ille cui mutuo an hoc mihi potuit dare vnū flo. volūtate. cur ergo pro mutuo non pōt dare vnū flo. s̄. idō q̄ non vendibile nullo pōt vendere. **S**ed quilibet bene pōt dare suam rē. q̄ saltē liber est. **S**ed mutua cō cū sit act⁹ volūtatis elicitus vel impat⁹. quo quis vult q̄ res sua sit alteri ad beneplacitū eius qui h̄; potest tē sic disponēdi de re vel vtz q̄ sc̄; actū interiorē et exteriorē cōprehēdēs et nullū talium ē vendibile eo mō quo vsurari⁹

Septimū Preceptum

cupit. Ex quo etiā patet qd vsuā
cōtra legē nature ē. Tercū pa
tet qd non est peioris odicōnis
q̄ mutuū p̄stitit alicui post mu
tuacōe; q̄ an. s̄ potuit recipe
sp̄te vel ex alia pia aut iusta
causa data ab eo q̄ habet; pote
statē dādi. ergo 7 postea habet;
ymō recōpensacōe; eorum q̄
pecunia nō mēsuratur licite po
test pro mutuo q̄s exigē. s̄m
multos. puta beniuolētiā 7
amorē ei; cui mutuauit vel ali
qd hmoi. Sed dicit; adhuc
vsurari;. Si nihil possum reci
pē p̄ bono qd tu habes ex pecu
nia vel vsu eius: tamē tu tene
ris mihi p̄ dāno quod habeo
q̄ interim q̄tu habes eā. ego
non possu emere cōsi p̄ ea nec
possum vti ea nec cū ea lucrari.
qd totū possem habēdo pecuni
am ipsā. Cur nō p̄ tali dāno
aliqd recipiā s̄. Quēcuq; ē cer
tū dānū qd mutuās ex mutua
cōe incurrit: tunc nisi illi petēti
fit tāta necitas. p̄ q̄ iste mutu
ans teneretur illd dānū s̄bere
ip̄ bñ pōt sibi denegare mutu
acōe; Si aut̄ iste petēs volue
rit illd dānū in se recipe ad vi
tādū suū q̄i; dānū: hoc mu
tuans licite pōt facere 7 in dē
mitati sue p̄uidere. nec recipit
hoc rōe mutuaacōis. s̄ ad vitā
dū dānū. quod sibi ex mutu
acōe iminet vbi v̄ro non est

Capitulum Sextū

aliquod certum dānū: vbi ni
hil certi pōt recipi. Et multo mi
n; q̄n̄ eque v̄sibile est occasio
ne mutuaacōis bonū v̄ire sicut
malū vel dānū vitare sic incu
rere. Sufficit enim p̄ possibili
dāno. possibile lu crū. v̄ndē sic
arguitur oītra vsurariū. Si hoc
est dānū tuū. q̄ nō potes lu
crari cum pecunia tua. Tūc hoc
est lucrū vel bonū tuum q̄ nō
potes p̄dere pecuniā tuā ex spo
lio. furto. v̄l alijs dolis. vel mei
cādo dānificai cū ip̄a v̄trum
q̄s enī est eque possibile 7 con
tingens. ergo si teneor tibi p̄
istatu teneis mihi p̄ isto. 7 sic
fit recōp̄sacō. Tercō nōnd
q̄ habes s̄b̄stātiā hui; mundi
sicut tenetur interdū s̄b̄ p̄cep
to. aliq̄n̄ s̄b̄ cōsilio dare aliqd
simpliciter ut elemosinā in digē
ti ut supra habitū est de elemo
sina p̄cepto quito. Itē sup̄ ca.
ij. p̄ntis precepti. Sic etiā te
netur i casu rē suā dāe ad tēp;
qd ē mutuaē eadē rōne. Quia
p̄ma Joh. iij. q̄ habueit s̄b̄stā
ciā; hui; mūdi 7 viderit fr̄m
suū necitatē patientē. clauscit
q̄ viscerā sua ab eo. quō caritas
dei manet i eo. Si certū ē q̄ p̄
mū tenetur q̄s facere libere 7
ḡtuite. 7 nihil p̄ eo sperare pro
dacōe vel recipe tanq̄ d̄bitū
ciuile. q̄uis talis elemosinari
us possit licite intēdere q̄ alius

pius sit ad ipsū orando p̄ eo. pauperi in uitate obligatur ratio opis pietatis orare uel p̄ esse p̄ benefactore. ergo a secundo debet fieri sic libere uide licet mutuū. ubi res datur ad tēp̄. Opa enī pietatis debent gr̄as fieri. Vñ luce. vi. Estote misericordes sicut a p̄r uelster misericors est. quū uic; gratis ē. Et ibidē. Si bñfeceritis hīs q̄ uobis bñefaciūt: que uob̄ ē gratia. Quarto nōndū s̄m̄ thō 2. 2. q. lxxviii. q̄ q̄dam sūt res quaz vsus nō est osūpcio eaz. ut vsus dom̄s ē in habita tio a dissipacō ei⁹. vsus equi ē ei⁹ eq̄tacō uel alt̄ eius labor et in talib; pōt vsus cōcedi ser uata p̄prietate. Et pro talū re rū vsu pōt homo licite recipere precū ut sit in eaz locacōne. alie sūt res quaz principalis vsus ē eaz cōsumpcō. ut sunt pecuniā. panis. triticū et h̄mōi vsus ei⁹ panis ē cōmestio per quā cōsumitur. Sic etiā de uino. a similib; Sic vsus p̄cipalis pecunie ē ei⁹ distractio. scdm̄ q̄ in om̄tucōne expēditur. et in talib; non d; nec usus p̄cipalis cōcedi sine dñio qz in illis p̄ mutuū fit trāslacō do minij. Si ei⁹ mutuo tibi pecuniā. illa erit tua p̄ mutuū. Rā mutuū d; q̄ si de meo tuū. Et ideo si mutuū p̄ditur: ip̄m

p̄ditur illi q̄ mutuo recepit. licet teneatur reddere equiuales. Similit̄ de pane uino et similib; intelligendum ē. Hijs p̄notatis ocluditur q̄ q̄uis vsura in nullo casu sit licita: tñ in quibusda; casib; pōt quis licite recipere ultra ualorem rei mutuate. nō p̄ mutuaōe. sed alia de causa. primū p̄t; qz uide tur eē cōn legem nature ut iā patuit. a etiā ē cōn declaratio nem ecc̄ie. Extra de vsu. li. v. fe re p̄ totū. Et otra simā legem. p̄s. q̄ pecuniā suā nō dedit ad vsurā. Secundo p̄t; primo casu si q̄s detinet inuisse p̄ uolētiā bō mea. a mutuo sibi pecuniā: recipies eadē bona in p̄gn̄. si q̄ fructus ueniunt de il lare impignorata: ego iure recipio. non ratioe mutui. sed qz pertinebat ad me etiā sine om̄i mutuaōe. Secūdo casus si añ tpa tibi mutuauit. et hodie debes soluere. a qz non soluis ego ex legitima causa cogor tñtū pecunie s̄b vsuā recipere tūc illud qd̄ p̄ usura teneor soluere tu debes dare. et ego iure recipio non p̄ mutuaōe qz iā finem habet nec tu tenes rē illā ex mutuaōe s̄ detines uolēter uel me iurto. Et q̄ ex ista iniuria tua habeo dānū: tu teneris mihi illud refundere. Tertius casus est si ego h̄d̄iuss̄ p̄

te ei qui tibi mutuauit. et tu te
pe solucōis nō soluis. nec libe
ras me a fideiussioe. mutuās q̄
recipit pecuniā sibi debitā sub
vsuā ut p̄us et p̄t̄ p̄missione;
meā obtinet iure a me illō q̄d
dedit pro vsura tu teneis mihi
illō reddē. nec ego recipio vsu
rā a te. nec tu das illō residuū
racōne mutui. s; p̄t̄ damnum
q̄d ego ex negligētia tua incur
ri. ¶ **Ortus casus potitur extr**
de vsuris salubrit. Si socer q̄
differt dare genero dotē. obli
get sibi in re cuius vsus non ē
ei? cōsūp̄cō pign? p̄ dotē quā
mox dare deberet. tunc gener
nō tenetur fructus quos de bo
nis impignoratis p̄cipit cōpu
tare in sorte. hoc intellige cum
maritus sustinet onē a n̄rimo
n̄ij alias non. Et dicitur nōnē
in re cui? vsus r̄c. Quia s̄m ml
tos non potest de decem floze
mis vnum recipere. qz cōn natu
ram pecunie est qz gener; sc̄d;
p̄hm. Sed tamē hoc non p̄t
esse p̄t̄ hoc qz gener expectat.
et dat indutias socero numerā
di vel soluendi dotē quia hoc
ēet pro mutuo recipere. S; hoc
videtur eē licitū. quia ius p̄su
mit qz quādo quis dat altei fi
liā suam. non vlit eos deficere
vel perire. p̄mo s̄bleuare i one
ribus matrimonij. vnde presu
mitur ex caritate facere q̄c quid

facit vlt̄ qz papa qui hab; pui
dere saluti hōim ordiauit hoc
in p̄nā differēcium dotē vel in
fauorē matrimonij. Et qz hoc
mūdos acceptauit: quilib; ta
le pign? obligās videtur renū
tiare quodāmo iuri suo. Quī
t? casus s; dubi? ap̄d quosdā
est. et tagit̄ Extr li. iij. de feod.
ca. insinuacōne. Quando vafal
l? bō feodalia impignorat do
mino feodi. quia tūc sc̄d; legi
stas et canoistas d̄ns nō tene
tur oputare in sorte percepta
de bonis predictis. etiam si p̄ci
piat aliqd̄ vltra labores et im
p̄sas. maxie q̄n̄ interi non exi
git seruitiū. T̄n̄ in hoc casu se
curior ē opio Innocēij dicētis
qz ibi oport; fruct? cōputari in
sorte. ¶ **Et; ex p̄dictis qz mul**
tis modis vsurie peccat q̄s cō
tra septimū p̄ceptū. P̄rio q̄ ali
cui pecuniā mutuatur. et p̄ solo
tali mutuo exigit lucrū tp̄ale i
pecuniā. aut in alia re cui? va
lor p̄t̄ pecuniā mēsurari. Dico
nōnē p̄ solo mutuo qz s̄m th̄.
q̄ mutuū dat. p̄t̄ absqz p̄ccō i
pactū reducere cū eo q̄ mutuū
accipit recōp̄nsacōnez damni
ut patuit in secundo nōbili et
in quarto p̄ casus. dico etia; q̄
exigit lucrū. qz sc̄dm̄ eundem
th̄. Si mutuās accipit aliqd̄
ab eo cui mutuatur. nō quasi exi
gēs nec q̄n̄ p̄ aliq̄ obligacōe

Septimum Preceptum

facita vel exp̄ssa s̄ sicut gratu-
itum d̄ n̄: non peccat ut sup̄
patuit. **S**ecūdo oīra hoc man-
datum peccat p̄ vsurā qui p̄ q̄
cūq; re que vsu cōsumitur mu-
tuata accipit ex pacto vltra
sortē pecuniā à aliā rem cuius
valor p̄t pecuniā mēsurari q̄
cū talem rē mutuatur alteri: tūc
ampli⁹ non est sua. s̄ istius q̄
eā mutuo accipit. **S**i ergo ex-
igit p̄ ea lucrū: tunc exigit lu-
crū p̄ re nō sua. **E**t q̄ pat; q̄
vsurā omittit q̄ pro mutuo ex-
igit mun⁹ ab obsequio. vel a
lingua. q̄ v̄tq; valor pecuniā
mēsurari p̄t. ut p̄t; in laborati-
b; aduocatis ⁊ similib; **T**ercō
peccat oīra hoc p̄ceptum p̄ vsu-
ram q̄ mutuatur. xvij. libras p̄
vna vel centū etiā p̄ vna cum
pacto de illa soluēda p̄mo so-
la spes de lucro ratione mutui
sc̄dm illd̄ luce. vi. mutuū date
n̄l idē sp̄ates. **E**x hoc pat; q̄ tal-
spans lucrū p̄ mutuo sit vsurā-
ri⁹ mentalis vrū est quando
spes lucri est cā mutuādi. **I**ta
q̄ alias non est; mutuaturus
nisi de lucro recipiēdo spar; à
aliquo alio emolūmēto ut de
pp̄ma vel simili lucro. **S**i q̄s
vro principaliter moueret
ex caritate ad mutuū. ⁊ cū hoc
spar; de retribuōne alicuius
lucri: illud nō est; vsurance vi-
tiosū ut dicit Alb. sup̄ illo luc.

Capitulum Sextum

vi. mutuū date n̄l inde sperat⁹
Obligatur enī ex beneficio qui
mutuū recepit. s̄m illud luce.
ibidē pro ut vultis ut faciant
vob; h̄ies ⁊ vos facite illi simi-
liter. **E**t dixi nōnter. **S**i quis
mutuar; xvij. libras p̄ vna.
Quia si nō mutuar; realiter s̄
emer; vnā librā p̄ xvij. sup̄
aliq̄ re immobili annui census
⁊ xvij. libras essent iustū pre-
ciū pro vna p̄petui cēsus. vel
ad re emēdū: tunc cōtrict⁹ nō
est; vsurari⁹. **Q**uō vsurā cō-
mittit q̄ mutuatur alteri s̄b tali
pacto ut etiā sibi postea remu-
tuet q̄ vult aliū obligare ad
pecuniā estimabile. lic; cū licitū
sit ⁊ dignū. q̄ mutuātū vnū
mutuetur aliud. nō tñ est lic-
tum aliū p̄pter mutuū obliga-
ri ad r̄mutuand⁹. **Q**uō vsu-
rā cōmittit qui habēs molēdi-
nū mutuatur pistozib; aut alijs
illo pacto q̄ molāt solū i suo
molēdino. **A**ccipit enī vlt̄ sor-
tē in tali mutuo sc; istā como-
ditatē q̄ est pecuniā estimabil.
⁊ aufert eis libertatē alibi mo-
lēdi ⁊ tenetur eis ad satisfacti-
onē. **S**exto cōmittunt vsurā
q̄ mutuauc̄t res suas ad certū
terminū q̄ veniente nolūt da-
re prolōgacōez nisi data pecu-
niā p̄t mutuū vel alio equalē
ti. **S**ūt enī vsurarij. etiā si ex-
presse nihil petāt. **S**eptimo

vsurā omittūt q̄ rē cari? v̄dūt
 q̄ sit iustū p̄tū ip̄si? p̄t̄ hoc ut
 emptori de pecunia soluenda
 expectent vsq; ad certū termi-
 num. vel qui rem vili? emit q̄
 sit ei? iustū p̄tū p̄t̄ hoc quia
 pecuniā soluit prius ante q̄ si
 bi res possit tradi. Aut etiā qui
 tpe collectōis bladi vini ⁊ con-
 similiū cū minus soluere solēt
 vendit talia pro p̄tō qd̄ vali-
 tura sūt circa pasca. Aut alio tē-
 pe in quo pl? soluere consueuerit
 ⁊ sic de singulis modis pallia-
 te vsure cōn. vii. p̄ceptū sit ⁊ te-
 netur in oib; talib; q̄s ad resti-
 tuōem dāni p̄rio sic sibi inu-
 niste illati. **O**ctauo q̄ mutuāt
 ad vsurā noie aliēo. ⁊ hoc ma-
 xime est vix de tutore pro cui-
 tore ⁊ similib; q̄ in hoc non p̄-
 stant nudum ministeriū s; etiā
 autoritatē. ⁊ sic vsuras accep-
 tas nomine alieno tētur hmōi
 restituere. si iste cui? nomine
 accepit nō est in soluendo aut
 si non vult restituere. Idē intel-
 ligo p̄ omnia de vitricis ecclesie
 ⁊ de hīs quib; o mendata sūt
 hospitalia aut alia loca religio-
 sa ⁊ pia nec excusat eos q̄ hu-
 iusmōi lucra cōuertātur in pi-
 os vsus. q̄ ē regula iuris non
 sūt facienda mala ut euemāt
 bō. Et q̄ scō; se vsura ē mala:
 nūq̄ pōt fieri bene sic alia simi-
 lia ut dicit Augg. libro contra

mendaciū. **N**ono peccant o-
 oēs isti ciues cōtra hoc p̄cep-
 tum quoz autoritate. cōsilio.
 vel cōsensu alicuius cōmunita-
 tis mutuunt ad vsurā. Et oēs q̄
 autoritatē prestant. aut p̄cep-
 tum ad hoc dant. aut consiliū
 sine quo ciues hmōi vsurā nō
 cōmisissent. tenentur ad resti-
 tuōnem in solidū. Ceteri v̄ro
 ut cōsentientes p̄t̄ emolimen-
 tū quod eis ex hoc accrescit: te-
 nētur ad restituōem ei; p̄tis q̄
 ad eos puenit. aut q̄tum rele-
 uati sūt in expensis quas alias
 fecissent de suo a quas eos sol-
 uere oportuiss;. **N**otat autē do-
 ming Alb. sup illo luc. vi. Mu-
 tuū date nihil inde sperātes. Cō-
 tra mutuū inq̄t multis modis
 peccatur. **P**rimo indigent nō
 dādo. vñ eccl̄astici. xix. Feneā
 re primo tuo in tepe necessita-
 tis illius. **S**ecūdo datū nimis
 impotune repetēs o. q̄n hō nō
 pōt soluē cōn qd̄ vsa. lviij. oēs
 debitorēs v̄ros r̄p̄titis. vbi glō
Qui r̄p̄tit nō habēt dō facit
 violētā. **T**ercō pignoā necia
 ul' detinēdo ul' destruēdo de q̄b; **J**ob. xxiiij. Abstulisti p̄ pigno-
 re bouē vidue. Et exo. xxij. pri-
 mo tuo pignoā vestimētū ei; **Q**u-
 tō cū solis occasū reddēs. **Q**u-
 tō cū vsura exigēdo ut h. Et ezech. v
 iij. Ad vsurā nō omodaueit qd̄
 vic; ad vix iustū necio p̄anet

Septimum Preceptum

Exo. xxiij. Si pecuniam debeis mutuo nō vige eū nec vfuū opprimes. Quinto p dilacōne termini solucōis munera accipiēdo. de quo ps. Qui pecuniā suā nō dedit ad vfurā. **¶** Qñ tum ad secundū pñcipale queritur vtrū ea licite possint recipi et retineri que acq̄runtur p ludos aleæ scaconū vel alios. et ex pactis mutuis hōim de currib; equoz galloz et alioz animalium morib; bellis. vel duell etia hōim. vel de duracōne pluuie vel siccitatis. vel q̄cumq; alio incerto futuro vno vna; pte contradicōis. alio alia elige. Et ponat casus erēpliḡcia. Sicut petr⁹ et paulus abo sui iuris. signo vrbis vel facto tale pactū faciāt mutuo q; petr⁹ debeat dare florenū i casu quo crastina die non ceciderit pluuia vel si i tessere vnerint tres oculi. Et ecōtra paul⁹ petro i casu q̄ ceciderit pluuia vel q̄ tuoz oculi vnerit in tessere. ponatur etia vltēri⁹ q; veniat ill⁹ qd petr⁹ elegit. Tūc queritur vtrū isti peccēt sic paciscēdo. hoc ē. q; vn⁹ eoz obligat se sic alteri. ponendo rem suā i tale dubiū et fortunā et q; recipit reobligacōnem ab alio. et vtrū impleta odicōne quā petrus elegit. paulus possit licite retinere rē suā. vel an teneatur

Capitulum Sextum

eam dare petro et an petr⁹ possit eam licito iure recipere et retinere tāq; suam. In istis enī consistit tota vis ludi. Pro quoz intellectu nōndū q̄ non oportet dubitare an licitū sit ludicū vltio cosa exercere p recreacōne et quasi p qdā quiete virtutis aialis cū tā theologū q; phiſicū hoc ponāt virtutē eutropehe vel iocūditatis. **¶** S; q̄ta lia q̄ pro alleuiacōne mētis inuenta sunt sūt p acq̄sicōne. pecunie et pecunia estimabiliū. Idcirco dubiū motum ē. s; n. ergo ad dubiū septē sūt tenēda. **Primū** est q; homo habēs dñium rei pōt licite se obligare ad dādū eam sub tali odicōne fortuita nisi forte q̄s haberet dñium quo ad hoc restitutum. vel nisi odicō vel obligacō vel ambo simul aliqd mali implicarēt. p; q; talis pōt simpliciter et libere dare sic et quomodo vult et statim. ergo pōt etia dare impleta odicōne que nihil mali includit. **¶** Qd autem pōt quis licite facere: ad hoc faciendū pōt se pacto vel pmissio restringere. **¶** S; hic adūten dum ē q; talis obligacō pōt etia male fieri. utpote quādo q̄s s; i recta; racōem deberet p se aut suis seruare. **¶** Siue qñ obligaret se ibi vbi sciret venire in malū. **Secundū** est q; homines

Septimū Preceptum

obligaē se sic ut p̄dictū est in primo p̄cise a p̄ncipalit̄ p̄o simili reobligacōe iniquū 7 in iūstū est. Similit̄ a talem exigere obligacōnez p̄ obligacōne sua. p̄batur q̄ ibi in cōtractu nō fuatur equalitas. eo q̄ obligacō pauli ē petro lucro sa s̄ obligacō petri paulo n̄l. Et hoc est q̄d petro de fideat̄ et intendit. paul⁹ v̄o cōtrarium lic; nō cōsequatur intentū. ergo nullus eoz intendit. ēq̄tatem q̄ tamē necessario in omni cōtractu nō ḡtuto requiritur. Itē p̄batur ex alio. q̄lib; ludēs talis h; inordiātū d̄siderium ad t̄palia. 7 nō s̄biectū deo sic deb; q̄ ludēs de quo agitur de fideat̄ v̄mize illd̄ quod ip̄e elegit. int̄m q̄ si oīno non v̄neit tristatur. maledicit aliquādo. a blasphemiat. q̄ sūt maifesta signa magni d̄siderij. a nimis inordiati manifestū aut̄ est q̄ casus oculoꝝ in tellere. vel pluvia. vel similia sūt actus natuāles a deo respectu cuius nulla ē fortuna directe. lic; voluntas mala ut sic non sit a deo. Ecce quō lusoꝝ dolet de illo q̄d deus facit. In hoc aut̄ magis piculo se stant q̄ talia eligūt. q̄ si v̄nerent eēnt om̄uitati d̄ānosa. ut q̄ nō v̄niat pluvia. vel q̄ nix vel gelu diu dur; a q̄ p̄bet̄ s̄ b̄ijp̄ occasione d̄siderandi id

Capitulum Sextū

quod deo non plac; vel om̄uitati noc;. **¶** Itē pt; aliter. **¶** Rā q̄ duo qui simul ludūt volūt h̄re deum ad impossibilia. Quilib; enim vult q̄ ip̄e finaliter lucretur. hoc aut̄ in eodē ludo imposibile est fieri. Itē q̄ lusoꝝ p̄o sunt se ad hoc q̄d impossibile ē deū v̄triq; placere. a sic agere q̄ v̄terq; stet de eo bene otēt⁹. Ad cuius cōtrariū deberent oīno conari quia aliter non p̄nt esse deo placētes a grati. **¶** Dicēte Aug⁹. nemo placet deo nisi placeat sibi deus. Ecce q̄ntum malū vult vnus lusoꝝ alteri. dū quilibet vult q̄ de⁹ alteri nō op̄laceat. q̄uis ondāt se q̄nq; tales q̄h̄ sint socij a amici. Itē ex alio tales ludētes abutūtur d̄m̄is dei de⁹ em̄ dedit nob̄ t̄palia. nō ad aliud. v̄tenda. nisi ad laudem suā. v̄tilitatē nr̄am aut p̄xi. nūc autē ludens aut̄it se ut cōmunit̄ per ludum a laude dei a ei⁹. m̄oria a necessario vel hab; d̄ānū vel d̄ānificat p̄ximū. 7 hoc vltimum p̄ncipaliter intendit. ergo sic ludere est abuti d̄m̄is dei. **¶** Tertū ē q̄ le pecc̄m sit lud⁹ p̄dictus. s̄. q̄ ludere p̄ncipalit̄ intencōe lucri ut talis a acq̄sita retinere sola vel p̄ncipalit̄ hac occasione est ex genere peccatum mōzle quia est oīra caritatem p̄ximi p̄mo a dei ut pt; ex precedētī

725

Septimum Preceptum

dicto pot tam aliquis sic ludere
 do peccare venialit. Sicut si lu
 dret puer ex toto desiderio lu
 crandi p globulo vel lapillo
Aut aliam pua re q primo
 no noceret. **S**icut est q pau
 lus in casu principali non pot
 iuste retinere re de q pactu fe
 cit. pbatur. paul? pdidit ius
 suu qd habuit ad illam re. et
 non acqsiuit aliqd noui iuris
 ad ea. igitur non datur sibi
 q p se ques no pot retine eam
 sibi. **P**rimu vic; q pdidit ius
 suu pt; q paulus potuit iuri
 suo renuciare a renuciavit. er
 go pdidit. **A**liud p pria pte
 pt; ex casu. p secuda pte pba
 tur. paul? ex quo consensit in lu
 dum: consensit expsse vel tacite
 q si sic euenerit sicut petr? ele
 git. q res non est sua ergo re
 nuciavit rei illi si sic euenerit
S; sic vit igit. **S**ecud vic;
 q non acqsiuit nouu ius pat;
 q pdendo illud nihil iuris acq
 siuit. a nil aliud intueit iuxta
 casum. q p illu omnia alia ex
 cluduntur. **Q**ntum e q petrus
 non iuste occasione ludi recipit
 re ista ad sibi retinendam. p
 batur: petr? nullu ius h; ad re
 in hoc casu. a non datur sibi
 gtuite ut casus inuit. ergo **P**ri
 mum vic; q nullum ius habe
 at ad rem pat; q nemo ex in
 iusto fundamento suo pot in

Capitulum Sextum

aliqua re ius acqreze. eo q sic
 nemo colligit de spms vuas.
 nec de tribul sic? **M**ath. vii.
 sic nec ex iniusto pot wire ius
 nihil eni dat qd non h;. **S**ed
 petr? ad acqrendu rem pauli
 h; iniustu fundamentum eo q
 facit iniustam obligacone; a
 damnicat primu a abutitur
 domis dei ut in secuda pbacone
 patuit. **S**extum est q res
 p casu lucrata ad cuiuscumq;
 man? duciat occasioe ludi sci
 entis q res talis sit: e ad pios
 vsus ouertenda. vel auctorida
 te supioris qui sibi tale dispē
 sacōem reseruauit. vel si null?
 supior sibi talia reseruass;: **I**pē
 per se d; facere vel disponere q
 per aliu fiat. pat; q omnia tē
 poralia sūt ordinata a deo a or
 dinada ab hominib; vl imme
 diate ad laudē d; vel ad utilita
 tē hominū. **I**n qua tamē etiam
 laus d; intēdēda est. **S**i ergo
 ordinatur ista res immediate
 ad laudem d; manifestū est q
 i pios vsus ouertitur cum pie
 tas sit cultus dei s; **A**ugusti.
Si aut ad utilitatē hominū ra
 conabiliter ordinatur. cū nul
 li debeat de iure. planū est q
 cui datur. datur ex mia a pie
 tate a sic iterum in pios vsus
 conuertitur. **S**ed querer; ali
 quis ex quo res ista d; in pios
 vsus couerti: vtrū hoc spectet

ad petrū vel paulū vel aliquē;
aliū. sūde. q̄ vterq; eoz deb;
ad hoc conai. quia quilibet eo
rū est causa q̄ res sic cōuertē
da est. a p̄pterea etiā vterq; eoz
debet facere diligentia a impe
dire ne alif conuertatur. vñ si
paul⁹ timet q̄ petrus nō sic cō
uertat: debet q̄tum de iure pōt
puidere q̄ non vniat ad ma
n⁹ eius. notificando vic; sup̄
ori ad quē p̄tinet dispoſicō vel
ponendo ad manus cōmunes.
vel procurando ar; estacōnem
vel aliquo alio modo iusto aut
benigno. Similit̄ debet facere
petrus ne res vniat in manus
pauli si cōformit̄ timet de ipso
Si vero nullus talis iuridic⁹
mod⁹ locum haberet: quia ta
men paul⁹ pactum fecit se da
turū petro si pluer; hodie tūc
ex quo pluit: videtur securius
q̄ det vel dimittat petro posses
sionem rei q̄ q̄ sibi reſuet. pa
cta enim seruāda sunt q̄tum
possunt sine peccō maxime quā
dō dubiū est quomō petr⁹ rē
cōuertat quia tūc presūmēdū
est de bono vel quādo non pōt
iuridico vel benigno modo in
debitam conuersionem rei quā
pdidit impedire. nō em̄ vide
tur q̄ paul⁹ ad impediendā
illam conuersionē rei in debitā
etiā si visimilit̄ timeat de ea de
beat se piculo exponē vel pug

re Aut se ponere ad scād alum
vulgare. ut notetur de non ob
ſuacōe pacti. mēdacō. vel falli
tate nisi si q̄tum aliq; istoz
de iure debitū est vel scdm iusti
tiā expedit. ¶ Septimū est q̄
occasione ludi nihil oino pōt
de aliena re recipi vel tenei de
iure. nisi q̄tum p̄sumitur de v
lūtaria p̄dentis dacōne etiā; si
nō perderet. Sic enim fit in
amicos q̄ aliquando sine ludo
pl⁹ dant q̄ p ludū amittāt Et
iō qui ludūt in solacō pro es
bilib⁹ vel potabilib⁹ vel alijs
reb; t̄nto securius sumūt acq̄
ſita q̄to vnius p̄sumūt p̄det
vlūtarios ad dādū ex amicitia
etiā sine ludo igitur se nō lucz
ſ; solaciū de victoria intendere
Det̄nto vero in securiores de q̄n
to illos inuite dare intelligūt
vel se lucrū ut lucrū intendisse.
¶ Sed quererēs p̄nt ne i ali
quo casu perdetes in ludo de iu
re perditā repetere. Rñ. q̄ sic
nā quando furiosi minorēnes
maxie pupilli. mente capti. fur
di. ceci. muti. a morbo p̄petuo
laborātes sui. religiosi. filij fami
lias. q̄ nihil habēt nisi a patre
vxoꝛes que non habent p̄ſer
nalia. perdūt aliquid ludos: il
la iure possunt repeti de bent
restitui. vel illis. vel eozum tu
torib; curatoib; domimis. mo
nasterijs. patrib⁹. aut maitis

Item dicitur hec si administrator rerū eccl̄ie asticarū de rebz eccl̄ie aliquid ludo pdidiss̄ similit̄ repetere poss̄ q̄ reddi deberet si aliq̄s inute ludendo q̄ ad ludum coactus aliq̄d pdidiss̄. **C**ōformiter credere repeti posse q̄ reddi debere. si q̄s solū cōsensisset in simplici et planū ludū. q̄ aliq̄ p̄ falsitatem quā iste nō agnosceret lucraretur. ludēs ei taliter nō iuste pdit rē suā. nisi p̄ consensū in illō. mediante quo pdit ut patuit. **I**le autē de quo hic dicitur non osēsit in fallaciā per quā lucrās obtinet qd̄ intēdit. **Q**uintum ad tertiū principale nōndū q̄ ad detestacōez ludi. tria faciūt. **P**rimo multitudo peccatorū q̄ in ludo accidere p̄nt. primum cupiditas q̄ s̄m apl̄m. i. thi. vi. ē radix oīm maloz nec ē ibi quecūqz cupiditas. h̄ rapina vult ei primū spoliare rebz suis. **S**ecūdu est pdicō. vult ei spoliare illū cū q̄ comedit et bibit. **T**ertū ē immia vel let enī eū spoliare si poss̄ etia; camisia. **Q**uirtum ē qz vsurariū excedit in malo. q̄ infra mēse d̄. x. flor. vnū luctur. h̄ iste statū luctur eadem die. **Q**uirtum ē afflictio patris dei. quē iurādo et imprecādo de honestat. **S**extū ē mādatū eccl̄ie qd̄ quodā modo p̄mittit. de hijs duobz

puer. xix. **Q**ui affligit patres et fugit matres; ignominiosus est et infelix. **S**eptimū est scandalū p̄rimi. corrupūtur enim multi qui ad ludū vidēd̄ ouemunt. **O**ctauū est obmissio m̄torz bonozū q̄ debet; quis facere tempe quo ludit. **N**onū ē peccatū p̄iurij. **D**ecimū fraud quā cōmittit in alterū. **O**nde cimū ira et ouitia cō peccozū. **D**uo decimū ē fractio solēmitatū. in quibus plus cōuemūt. **D**ecimū tertū inter dū homicidiū etiā p̄ modico verbo. **D**ecimū quatu ē p̄dolatria. qz sup̄ illo phil. iij. quoz deus vnt̄ ē. dicit gl̄o. hoc ab homine colitur qd̄ pre ceteris ab eo diligitur. **S**ecūdo faciūt ad detestacōez ludi qz in eo quasi oia p̄cepta decalogi trāsgrediūtur. **P**rio illō nō habet deos alienos ut iam tactum ē. **S**ecūdu nōmē dei vanū facit̄ assumit. **T**ertium sabbatū sepe violat. **Q**uā tum et alia facit̄ patet. preter nō mechaberis. qd̄ ad min⁹ spūaliter trāsgredit̄. qz ad h̄rens alicui alij a deo cōn̄ dū fornicacōem omittit. amorem anime cū creatura re cōbinādo iordinate. p̄mo sepe tales socij sūt fornicatores ad h̄as. **T**ercō facit̄ ad detestacōez ludi m̄plex ibi omīssa stultitia. **Q**uia p̄mo vilissime fuit uti se luso

Septimū **Preceptum**

subicit taxillis vic; ossibus forte canis. **S**ecūdo largitur ad pceptū taxilloz qđ non dar; ad dei pceptū. **T**ercō qđ olentit qđ vilissim sibi nobilissimū recipiant vic; tempus. **Q**uāto omnibus noc; quia facit quod sibi est dānosū p̄ximo scandalosū ⁊ deo otumeliosum. **Q**uinto qđ velut insanus p̄rijs manibus se ibi quis interimit.

Sequitur capitulum Septimū

Quia vero detinere alienū est cōtra septimum pceptū. **I**deo nūc de restitutione tria sūt p̄ncipalit̄ dicenda. **P**rimo quō sint restituenda bona mateilia rez ⁊ corpora. **S**ecūdo quō bonū fame sit restituēdū. **T**ercō quō bona anime sint restituēda. **Q**uātū ad p̄mū nōndum qđ restitucō ope vl voluntate est qđdā p̄ambulū necessariū ad otucōez. **E**t qđ aliū iniuste damificauit aut aliena detin;: tādū est peccatoz mortalis qđ diu non vult restituē p̄ posse dicēte b̄to **A**ug⁹ in **E**p̄la ad macedonium. **Q**uādū res p̄p̄t quā p̄c̄m est non redditur. si reddi potest: penitētia nō agitur s; fingitur. **S**i aut̄ veracit̄ agitur. non dimittitur p̄c̄m nisi restituatur ablatum. **E**x quo pt; qđ qđ diu homo nō restituit p̄ posse si interim sacmētū aliqđ sumit nō

Capitulum **Septimū**

uo peccato peccat. qđ indignē sacramētū sumit. **E**t si manēs in tali peccato implet penitētia; sibi a sac̄dote p̄ p̄c̄is sic cōfessis inuictā. nihil per hoc satisfacit deo s; multo s;. **S**ecūdo nōnd qđ detinere alienum inuito dño: est idē p̄c̄m mortale qđ otra septimū pceptū. s; nō furtum faties. **C**ertū est enī qđ auferre alienū est cōtra idē pceptum ⁊ eadē racōe retinere alienū. qđ dānificatur i vtroq; dñs rei ⁊ ab vsu sue rei inuit; ipeditur. **E**st etiā cōtra iustitie virtutē qđ reddit vnicuiq; qđ suum est. **E**st etiā cōn̄ fratnā; caritatē. que vult altei bonum ⁊ retinēs alienū vult altei malū vnde eadē racōe qua detinēs vxore; alterius non est capax penitencie: sic etiam qui bona aliena inuito domino. **T**ercio notandum qđ de restitutione sunt multa dubia doctrinalia que determinat sc̄us th̄o. ⁊ sco. in. iij. di. xv. **P**rimū dubiū ē **q**uis teneatur restituē. s; qđ p̄mo ⁊ p̄ncipaliter ille qui rem abstulit aut damnū iniuste intulit. ⁊ hoc est certum. **E**t p̄c̄ illi sunt multi alij qui ad restitutionem obligantur. qui cōprehenduntur in h̄is verbis **I**usio. s; silū. cōsensus. palp. recursus. **P**articipās mut; nō obstās nō manifestās. **E**t th̄o.

expnēdo hōs versus vbi p̄us
Et 2. 2. q. lxij. dicit q̄ int̄ illa q̄
 in hīs versib; enumeāta sūt.
 q̄nq; obligāt semp ad restitu
 cōez. **Prīmū** est iussio. ut cū q̄s
 iubi; aliq̄e dē p̄ d̄ari. aut alias
 iniuste dānificare. si ex ei⁹ ius
 sione fit: tenetur ad restitucō
 nē totū. **Secūdū** est osensus in
 rapinam aut in aliam iniustā
 dānificacōez; et hoc i eo s̄n cui⁹
 osensu talis rapia aut alia dā
 nificatio fieri non poterat. **Ter
 ciū** est recursus. sc; q̄n quis ē
 receptor latronum. et prestās
 p̄ocinū. Nam qui receptat la
 trones et tuetur eos. aut rem
 raptā l̄ furatā dolose celat. ita
 q̄ p̄ hoc impeditur restitucio
 rei. ille tenetur in solidū cū hīs
 q̄ abstulerūt. **Quartū** p̄cipās
 ut cū quis p̄iceps ē in crimine
 furti. p̄de xl̄ similū. ut q̄ la
 tronem se soltavit ad spoliandū et
 p̄tē accepit. **Et** ille q̄ p̄cipat
 in crimine tētur in solidū de toto
 s; ille qui p̄cipat nō in crimi
 ne s; solū in re accepta. ille so
 lū tenetur restituere q̄s de re
 sciēter emit vel accepit. **Quintū**
 nō obstās. cū sc; h̄mōi spolijs
 latrocinijs et ceteris malis. ex
 officio obstare tenetur. ut p̄
 ceptus terre. q̄ iustitiā cōsuare
 tenetur si nō obstat cū obsta
 re possit et sic p̄ ei⁹ defectū in
 ualescūt latrōes et ceteri male

scōres ad restitucōez; tētur. **Si
 milit̄** intelligatur de nō mani
 festate et cui ouenit ex officio
 manifestare. **Aut** s̄m scotū. q̄ in
 iudicō re q̄sit⁹ tac; vbi res fi
 nalit̄ poss; restitui ei cui⁹ ē a
 dicēdo veritatē vbi nō immine
 ret sibi p̄iculū status aut p̄so
 ne. **Cōsimilit̄** p̄dictis itelligē
 dum ē de non repl̄dēte. et cui
 hoc cōpetit ex officio ut dicit
 th̄. 2. 2. q. lxij. **Et** s̄bdit q̄ p̄nci
 pib; terre ex hoc imminet p̄
 culū p̄pter hoc ei p̄tate publi
 ca potuntur. ut sc; sint iustitie
 custodes. **In** alijs aut enumeā
 tis in versib; non tenetur hō
 ad restitucōez;. n̄ in certis casu
 b; sc; quādo hō p̄babiliter cre
 dit q̄ suū osiliū fuit efficax et
 q̄ alias sine suo osilio non fu
 iss; facta ablatō. **Similit̄** non
 ois palpo vel adulator tenet̄
 s; ille qui adulādō icitat ad au
 ferendum laudās p̄ illo et di
 cēs signū ē strenuitatis. **Et**
 maxie tūc tenetur ad restituti
 onē q̄n p̄babiliter credit q̄
 sua adulacō fuit cā iniuste ab
 lacōis. **Idem** intelligatur de de
 trahēte si p̄pter d̄tractionē ip̄e
 audiēs puocatur et dānificat
 iniuste eū cū detractū ē. **Et** di
 factus th̄. 2. 2. q. lxij. q̄ p̄nci
 paliter restituere tenetur illi
 q̄ sūt p̄ncipales in facto. **P̄rio**
 quidē p̄cipiens dānificacōez;

Septimū Preceptum

fieri a secundario ipse exequens.
7 sequēter oēs alij obligātuz
p ordinē. **¶** In tñ vnus restituit
illi damnū q̄ dānū passus est:
tūc est eidē tōlit̄ satisfactū nec
aliqs eoz tenetur eidē; aliqd
vlterius restituere. s; illi q̄ sūt
p̄ncipales in facto 7 ad quos
puenit res tenentuz satisfacē
illis alijs qd̄ restituerunt. **¶** R̄d̄
si non facerēt tunc ceteri tenē
tur ut videtur singuli p̄ ptib;
c qui insolidū satisfecit. **¶** **¶** **¶**
Notandū h̄ q̄ sicut sunt nouē ali
ena peccata in verbis tacta.
quib; peccis quis p̄iceps effi
citur alienis delictis in demerito
hic 7 in accidētali supplicō i fu
tura vita. Ita ex opposito sunt
nouē aliena merita. quib; p̄ri
virtutes n̄ras quodāmō facē
possum; h̄ 7 i futuro accidētalia
p̄mia h̄bim; **¶** P̄rio cū iubemus
7 impam; bonū alijs. ut p̄ntes
pueris. dñi suis. mḡri discipul̄.
plati s̄b̄ditis impantes bona.
¶ Secūdo. cū solilia dam; p̄ris
ut vitent aliq̄ vitia vel opren
tur meitoria vel v̄tuosa opera.
¶ Sic quilib; p̄t docere p̄ximū
verbo 7 exēplai vita. q̄bus tot
meitis alienis p̄cipam; quot
opa bona alij ex n̄ris bonis faci
unt **¶** Tercō cū solentim; in bona
alioz. ut dñi suos manumittē
do p̄ sacerdotē 7 religioē adipi
scēdis p̄ntes similit̄. **¶** R̄to cum

Capitulum Septimū

ex laude alicuius virtutis in alio
talis p̄ficiat. ut sit ingrediētib;
religione; vel virgitate vel vi
duitate laudantib; **¶** Quinto cū
defendimus iniuste vratos ut
aduocādo. hospicō recipiendo
vel. vii. opa misericordie exhibē
do **¶** Math. x. q̄ p̄ph̄tā id ē p̄di
cato rez recipit: mercedē p̄ph̄ie
h̄bit. **¶** Sexto cū coopamuz ali
oz bonis ut p̄grinādo. scribē
do libros. corrigēdo eosdē. ec
clesias 7 fm̄oes visitādo **¶** Sep
timo qñ silencō n̄ro alios edi
ficam;. a locucōe alioz virtu
tes discrete attollim; **¶** Octauo
qñ non obstat; virtuos; alio
rū exercitijs s; ecōtra fraterna
correctōe a septē opib; miseri
cordie sp̄yalibus iuuamus ad
bonū. **¶** Nonno quādo manifesta
mus alioz miseras ut eis sub
ueniatur **¶** Sūt etiā tercō nouē
demerita aliena in alijs peccis
q̄ sint illa vbi tp̄alit̄ dānifica
tur p̄xim; p̄ scād alū mltiplex
q̄ faciliē repies 7 sic sūt tripli
tia nouē. **¶** P̄rio i restituendis.
¶ Secūdo i merēdis. **¶** Tercō i de
merēdis p̄ nouē modos scād a
lisādi p̄ximū **¶** Secūdo dubiū
ē qd̄ sit restituēdū. **¶** q̄ oē alie
nū: qd̄ q̄s iniuste abstulit a iūi
ste detin; 7 iurato dñō rei. tētuz
restituē. **¶** Cū qd̄ nōnd̄ q̄ tripli
cit̄ otigit quē iniuste aliēa aufez
re vel detinē. p̄rio cū alci ex cā

Septimū Preceptum

licita ad aliqd obligatur. et ei non soluit alio iure. ut cū nō reddit depositū rite reposcētī nō restituit accomodatū non soluit mutuū non reddit p̄tū mercenario. Aut nō soluit alias debita ut sūt vectigalia. theolonia. census. decime. a h̄mōi ad q̄ soluēda q̄s iuste obligatur. Secundo cū q̄s iniuste aliqua ac q̄ fuit quo cūq; modo siue p̄ vsurā; siue p̄ furtū. siue p̄ rapinā. siue p̄ defraudacōez in mēsurā liq̄dorū vel aridorū siue p̄ p̄dā falsā. siue per fraudem vel falsitatē in rei substantia. quantitate vel q̄litate. ut supra dictū fuit. Tercio cum ei aliq̄s tale datum ē in munere a relictū in hereditate. a in testamento. Aut ē sibi w̄ditū ab eo q̄ ius in eo non habuit. eo q̄ res sua non fuit. aut p̄tatem eam dādi nō habuit. Omne igitur tale opt̄; restituere. alias cōtra p̄ceptum hoc agitur a q̄uītez peccatur. Et istis additur. q̄ q̄ alteri iniuste nocuit. et dānū in reb; intulit. tenetur sibi dānū recōpensare etiā si inde n̄l habuit ut si combussisti domū meā iniuste teneis mihi ad recōp̄sacōez totū dānū q̄uis nihil de domo apud te remāserit. Secundo d̄z q̄ non solum iniuste ablatū. ē restituendū. s; etiā fruct; ei; si sit res de se fru-

Capitulū Septimū

ctificā ut ager vinea. Et hoc dicit esse v̄z de possessore male fidei. et de fructib; q̄ sup̄sūt deductis exp̄ns; que sūt gr̄a fructuū querēdorū. et gregādorū et cōseruādorū. Si aut̄ ablatum sit res q̄ non est de se fructificā ut pecunia: tūc aut̄ res vel iniuste detinēs tenetur ad restituacōez equiualeētis et ad recōp̄nsacōez dāni q̄s ille passus est ex carētia pecunie siue. non t̄n opt̄; q̄ t̄ntum restituat. q̄ntū ille lucrari potuiss; cum pecunia. s; h̄m estimacōez lucri q̄s acciderē. et siueuit. p̄sato labore et fortunīs q̄ in lucro alias acciderē potuissent. lucrū enim non solū pensatur vel causatur ex pecunia a labore. Nā h̄m tho. 2. 2. q. lxij. Q̄n daco alicui; illicita ē et cōn legem. ut cū q̄s symoniace dedit. tunc nō p̄t̄ reperere s; meretur illud datum amittere nec deb; sibi restituacō fieri. Et alius q̄ symoniace accepit non p̄t̄ retinere. s; deb; in pios vsus dūtere. Tercio cū est dubiū. cui sit restituendū. R̄ndēt doctores q̄ illi q̄ v̄r̄ d̄ns rei ē. Aut iniuste dāni factus. si ē v̄r̄ et n̄oscitur. S; si nō est p̄ns: debet expectari aduētus ei;. et tūc sibi restitui si saltē speratur aliq̄n reuerfus. Si aut̄ nō speratur reditus ei;. tūc si res ē magni valoris

d; sibi trāsmitti si pōt omode fi
 eri. nec obstat dicit scūs tho. si
 remittēs dānū remittēdo pati
 atur. qm̄ p se sibi hūi dāni
 cā fuit. p hoc qd alci suum inu
 ste abstulit vel detinuit. Si autē
 trāsmittēre nō possit. ā si forte
 res nō sit magni valois. ita qd
 nō possit sibi r̄mitti sine maio
 ri incōmodo qd res est sibi vti
 lis si eā h̄ret: tūc pōt eā d aē ali
 quib; cognatis ei; p̄p̄ quiorib;
 b; qd p̄sumitur lege natuē qd
 ille vlit magis restituēdo ei; h̄i
 p̄p̄ in q̄s suis qd aliem̄s. Et si nō
 h̄ret cognatos. aut non nosce
 rētur poss; r̄ committere vni i
 cenobio cū tali p̄testacōne. qd
 reddere teneatur. si vnq; req̄si
 erit vel cōparueit aut etiā resti
 tuat h̄redib; suis si vnq; tales
 oparuerit. Si autē dñs rei resti
 tuēdo vel ip̄e dānicatus oīno
 inētus sit. et ignotus. nec pote
 rit sciri. et similit̄ h̄redes ei; ig
 norātur oīno. nec sciri p̄nt ad
 hibita suffitēti diligētia tunc
 paupes sunt h̄redes illaz rez
 restituēdaz. nō ei ille inuultus
 ablatōz v̄l detētōz aliearū rez
 p hoc deobligat. a restituēdo
 nec pōt sibi h̄p̄i retinē h̄ tenet
 dare p aīa illius cui restitucio
 debebatur. Si vero dñs rei re
 stituēdo ē mortu;: datur h̄redi
 b; suis. et si nō sciūtur h̄redes
 nec facta diligētī inquisitione

sciri possunt. datur paupib; p
 salute aīe sue scdm̄ mod̄ pre
 missum. Cui enī non pōt tpali
 ter reddi. reddatur spiritua
 lit. si reddicio autē spiritualis
 fit cū datur paupibus p ipso
 et p ipso aīa. **¶** Quartū dubi
 um ē p cui; manus debēt talia
 distribui pauperibus et reddi.
 sc̄. qd per man; ofessoris vel ali
 cuius alteri; de cuius fidelitate
 ofidat. **¶** Si dī. sc̄. qd nō inuene
 rit. q̄s necessario d̄tminat; sit
 mediatoz i distribuēdo paupi
 b; illa. Et addit vidē m̄ qd tal
 p seip̄m̄ possit paupib; reddere
 et distribuēdo cōsilio tñ alicuius
 boni viri. Quia poss; cōtingere
 qd dar; tali mediatoz de cuius
 fidelitate cōfider; et qd talis tñ
 sibi h̄p̄i applicar; vel alijs vsib;
 qd debet; vñ vbi lex diuina v̄l
 ecclesiastica non ligat psonā.
 sequēda est rō naturalis. Illa
 autē magis dicitur qd psona q
 tenetur magis restituat p seip̄
 s̄a qd p aliā. nō tam̄ excluēdo
 ofiliū boni viri si magis inclu
 dēdo. **¶** Quintū dubiū. Qñ sit re
 stituēdū sc̄. qd quilib; tenetur
 statim restituere alienum nisi
 dilacōez v̄l utaiā; h̄at ab eo q
 ē dñs rei. qd ut dictū est p̄us.
¶ Sic ē cōn iustitiā et dilacōez p̄xi
 mi et otr̄ p̄ceptū dei auferre ali
 enū. Ita ē cōtr̄ iustitiā. cōn dile
 ctōez p̄xi et cōn dīnū p̄ceptum

tenere alienū iniuste. ideo est magnū peccatum. **S**tat q̄ p nullū tēpus licet peccatū cōtinuare. s̄ quilibet tenetur peccatū statim dēserere tam q̄ ad actū voluntatis elicitū. q̄ quo ad actū exteri⁹ impatum. **I**uxta illū Eccl̄. xxi. quasi a fate colubri fuge peccatū. **I**gitur q̄libet tenetur statim restituere ablatā. a quecūq; aliena in q̄b; non habet ius nisi ip̄e obtineret voluntariā dilacōem a dño rei q̄ non licet detinere alienū id ē eo nolēte. **A**b isto tñ excipit **S**cotus aliquos casus i q̄b; s̄m eum licitum est differre restitucōez exteriorē. dūmodo assistit interiorē restitucō id est firma voluntas restituēdi q̄ cito occurrēt circūstantie oportune. **E**t illi casus apprehēduntur s̄b hac maxīma. licitum ē detinere rē alienā. q̄n ille sc̄; dñs rei rācōnabiliter debet; velle eā detineri. **S**; in aliquib; casib; rācōnabiliter debet; velle q̄s rē suā detineri de facto. q̄ tñ haberet firmā voluntatē restituēdi. positus ibi ad hoc circūstantiis oportunis. **P**rim⁹ illorū casuū s̄m. **S**cotum est. **Q**uādo restitucō ad statim esset notabiliter dānosa cōmunitati: tunc nō tenetur ille statim restituere q̄ i tali casu alter debet; velle restitucōez nō statim sibi fieri. q̄

magis d; velle bonū cōmunitatis. **E**t idō d; rācōnabiliter velle aliq̄lez dilacōez illi⁹ restitucōis boni vtilis. **S**ecūd⁹ casus q̄n restitucō esset dānosa eicui debet; fieri ut reddere gladiū furioso. q̄ mediāte se vel aliū interstitiat ut dicit sc̄; ch̄. 2. 2. q. lxij. q̄ si res restituēda appar; p nūc gr̄uiter noxia illi cui restituenda for; vel etiā alteri tūc nō debet; restitui ei. q̄ restitucō ordinatur ad vtilitatē illi⁹ cui restituitur. **O**ia ei q̄ possidetur s̄b rācōe vtilis otinentur nec tñ q̄s debet; sibi eas appropriare i tali casu. s̄; d; resuāe ut o gruo tpe restituat vel alii cui tradere tutius cōseruāda;. **T**erti⁹ casus ē q̄n immediata restitucō esset diffamatoria restituēti. **S**icut fur occult⁹ nō tenetur statim de facto restituere s̄; pōt captare tēpus i quo sine sui diffamacōe restituat. debet; tñ habere voluntatē restituēdi q̄ cito oportune possit a debet; ad hoc diligētā adhibere. **A**ddit etiā scotus q̄ quādo ablatō fuit occulta: tūc nō tenetur ablator se p̄dare. nec tenetur p seipsum restituere. s̄; pōt hoc facere p aliam psonā discretā; a fidelē a expedit p ofessorē cui prius ē peccatum in cōfessione detectū. supposito q̄ sibi credatur de fidelit

Septimū Preceptum

debet rñdēre expēsis appositis
 in curacōe a vltra hoc placacō
 in lesiō q̄ req̄reret. etiā si nō esset
 talis mutlacō a solacōm sic
 afflicti q̄ p̄petua ē sibi desola
 cō dē tali mutlacōe. pl̄ etiam
 fm sco. pō dē rāda est mutlacō
 paup̄is q̄ diuitis quia paup̄
 pl̄ indiget ab mēbro absiso
 ad victū neccariū ac q̄rēdum.
 De talib; restitucōib; hēdis
 p̄ vita ablata a p̄ mutlacōm
 b; mēbroz. a lesiomib; a dā
 nis corp̄is dic̄. sc̄us thō. 2. 2. q̄.
 lxij. q̄ in q̄ non pōt recōp̄sai
 e q̄ualēs: sufficit q̄ recōp̄sai
 qd̄ est possibile. Sicut p̄t; de
 honozib; qui sūt ad dēu. a ad
 parentes. q̄b; non pōt red̄ci
 e q̄ualēs ut dicitur. viij. **Ethi.**
Sic etiā i p̄posito quādo illd̄
 qd̄ ablatū est. non ē restitui
 bile p̄ aliqd̄ e q̄le: debet fieri re
 cōp̄sacō qualis possibilis est
 puta cū q̄s alicui abstulit mē
 brū: debet ei recōpensare i pecu
 nia. vel in aliquo honore. a si
 milib; a s̄id̄at a d̄dicōe vtrius
 q̄ p̄sone. a fm arbitriū b̄i vi
 ri. **Secūdo** p̄ncipalit̄ dicē
 dū ē dē restitucōne bone fame
 ablate i toto vel in p̄te. **Obi**
 nōndū fm thō. a sco. in. iij. di.
 xv. a ex dictis s̄acti thō. 2. 2. q̄.
 lxij. q̄ q̄druplicat̄ on̄git ali
 quē dāmficare aliū i fama **Pri**
mo vrū crimē suū dē eo mani

Capitulū Septimū

festādo a iuste. ut cū q̄s maliti
 am alterius maifestat ei q̄ cor
 rigere hab; **Aut** si incorrigibi
 lis ē: maifestat in ospectu eccl̄ie
 a hoc bō intēcōe. sc̄; ut confu
 sus a p̄cō dēfistat. vel saltem
 ut alij discedāt ab ei; cōsorcō
 infectio a corruptio. fuato tñ
 ordie iuris a fraterne correcti
 onis **Et** qui isto modo manife
 stat crimē alterius. a sibi au
 fert famā: nō peccat in hoc nec
 tenetur sibi famā; restituere.
Secūdo dāmficat quis aliū
 in fama a hoc iniuste sc̄; falsū
 crimē sibi imponēdo id ē false
 eū corā alijs accusādo dē crimi
 ne dē quo nō ē reg a q̄ isto mo
 do accusat a p̄ximū dāmfici
 cat in fama sua. grauit̄ p̄c
 cat. quia mai; ē auferre famā
 q̄ temporalia **Et** qui auferit tem
 poralia alci grauit̄ peccat ut
 dictū fuit sup̄ p̄cepto quinto
 capi. viij. q̄. r. **Et** p̄cepto. vi.
 ca. ij. b. ergo ḡu; peccat q̄ sic
 iniuste aliū dāmficat in fama
 hoies enim diligūt pl̄ famā;
 suam q̄ tpalia sua. **Talis** enī
 sic false a iniuste dāmficacō p̄
 ximū tenetur sibi famā suā re
 stituere a hoc illo mō q̄ vr̄bū
 suum retractet absolute apud
 oēs ad quos p̄ eū puenit. dū
 mō sciat a possit. deb; ei apud
 oēs ohteri falsū se in hoc dē illo
 dixisse ut dicit sc̄us thō. a sco.

dicat q̄ d; sic fama; restituere
 q̄ retrict; vrbū suū seu illd̄ qd̄
 sibi false impo sūt. ⁊ hoc ita pu
 bliice sic sibi ipso sūt. q̄ alias nō
 suat iustitiā i red dēdo p̄rio qd̄
 suū ē. Ex q̄ em̄ hō tenetur resti
 tuē tēp alia ut dictū ē multo a
 forōri tenetur restituere famā
 sic iniuste ablatā. q̄ ē multo p̄
 cōsior t̄palib; vñ p̄. xxij. dici
 tur. **Meli⁹ ē nomē bonū q̄ diui**
 m tie multe. **S;** dicer; aliquis
 nō impo it tale crimē i publico
 asserēdo illd̄ de eo. s; murmuat
 ⁊ incaute ⁊ indiscrete loq̄tur
 vel alicui corā plurib; loq̄tur
 ⁊ narrat hmoi non tanq̄ sibi
 certū. s; dicit se sic audiuisse. An
 talis teneatur famā illi restitu
 ere. **h. scō. d.** rara fides idō quia
 multi multa loquūtur. Et idō
 sic murmurās ā incaute loquēs
 de alio. falsū ēmen sc; dicēdo
 apd̄ alios: forte ille fecit hoc.
 certe pōt eē q̄ fecit. ā dicēdo
 ego audiui q̄ ille fecit hoc. Et
 hoc n̄ ex mō dicēdi tal' oñdat
 aliquā certitudiez maiore q̄ ex
 r̄lacōe cōi: nō aufert ex natura
 act; illi i opioe illoz audiētū
 q̄ si illi firmit' occipiāt ⁊ credāt
 ex hoc illū de q̄ est hmo crimio
 sū eē. leues sūt. Quia q̄ cito cre
 dit leuis est corde. **Verūptn̄** q̄
 a scādalo. p̄filloz opt; caue.
Iuxta illd̄ pauli. i. cor. viij. Si
 esca mea scād alifet fratrem meū

nō māducabo carnes in eñū.
Et multi sūt tales p̄filli leues
 ad credēdū mala. ⁊ idō p̄culo
 sū ē corā ip̄s talia audita ex er
 lato referre. Et si hoc fiat ex in
 tencōe mala ut sc; aīo ⁊ intēci
 one ledēdi famā illi⁹ de q̄ hmo
 ē: tūc nō ē facile excusāe qn̄ sit
 cōn caritatē ⁊ p̄ oñs mōle. **Si**
 aut fiat corā talib; p̄fill' ale
 uib; ad credēd mala ⁊ fiat ex
 incōsideracōe. durē dicitur q̄
 exeat gen⁹ p̄cā v̄nialis q̄ lin
 gua in lubrico posita ē: ⁊ q̄ nō
 offendit vrbū h̄ p̄fect⁹ est vir
Et dicūt aliq̄ q̄ si q̄s ex alicui⁹
 tali relacōe notā ifamie incur
 riss; apd̄ illos apud quos sic
 locut⁹ ē tenet ille sibi restituē
 famā. ⁊ dicē apud eos se falsū
 in hoc de isto audisse. ⁊ minus
 cautū se locutū fuisse vel q̄ sibi
 nō fueat credēdū. cū tale cōn p̄
 xim dixit qn̄ illd̄ retulit otr̄ bo
 nū p̄xi. de quo nullā c̄titudinē
 habuit. vñ aliq̄ ofisi mō r̄stitu
 at p̄rio famā put meli⁹ potue
 rit. **Tercō** otigit q̄ aliq̄s dā n̄
 nificat p̄xim i fama. ⁊ hoc vñ
 de eo dicēdo. s; iniusto mō ut cū
 q̄s occultū crimē alteri⁹ p̄dit
 cōn debitū ordiez. seu cū vñ cri
 mē alteri⁹ s; occultū nō suato
 ordie iuis cōn eū i publico p̄po
 nat de hoc dic. s. thō. tētuz illi
 dānificato i sua fama restituē
 famā q̄ tū pōt tñ sine mēdacō

Septimū Preceptum

ut q̄ se dicat male dixisse vel
 q̄ iniuste eū diffamaueit. vel
 alio tali modo. **Et** si non
 p̄t famā sibi restituere: debet
 sibi illō dānū aliter recōpēsāe
 put etiā de alijs dāmnis supi
 us fuit dictū. **Et** sco. de hoc dic.
 q̄ talis nō tenetur retractare
 verbū suū. q̄d p̄posuit i publi
 co. q̄ sic fatiēdo mētretur. cū
 sciat illud q̄d cōtra eū p̄posuit
 esse. **Et** id eo non d; mētri
 p̄pter q̄d cūq; bonū alteri red
 dēdū. p̄mo in nullo casu ē mē
 ciendū s; tenetur alio mō licī
 to sibi reddē famā. ut p̄ hmōi
 verba non credatis eū esse ta
 lē. **Male** ei dixi ⁊ fatue dixi. **Et**
 illō suū dictū. tūc est. **Et** q̄
 non fuato ordīne iuris p̄posu
 it in publico. q̄d non fuit. **Et**
 publicū. ⁊ ergo in hoc male
 stulte ⁊ fatue dixit. **Et** illa sua
 fio sc; nō reputetis eū eē tale;
 ē bō. q̄ qlibet p̄sumendū ē bo
 nū. donec p̄betur otrariū. **Iuxta**
 illud. **Extra** de scrutīno i ordī
 ne fatiēdo. hūana fragilitas
 istū quē indignū eē non no
 uit dignū deb; estimare. **S;** il
 le non ē p̄batus malus corā
 illis. ⁊ ergo hoc p̄suadēdū ē
 eis ut eū non r̄putēt indignū
 ⁊ malū. **Quāto** otigit quem
 dānificare aliū i fama sc; verū
 crīmen. s; occultum i publico
 sibi impositum negādo. q̄ ip

Capitulū Septimū

sum q̄ sibi crimē imposit ostē
 dit in hoc mendacem. ⁊ notat
 eū de calūnia id est de falsi crī
 mis impositōne. **Et** de illo dicit
 sco. q̄ ille sic negās. non tene
 tur retractare negacōez suā q̄
 negauit in publico. **Et** crimē
 sibi impositū. q̄ ut dicit nō te
 netur in publico quicūq; sta
 tim in iudicō cōfiteri se reū nisi
 fuit ouictus. **Tenetur** tamē
 p̄ quedā verba sobria ut sta
 ti an hoc dictū fuit restituere
 famā illi accusati. quē idirecte
 notauit de calūnia. vic; dicen
 do non habeatis eū p̄ calūnia
 toze. q̄ credo q̄ habuit intēcō
 nē bonā in p̄ponēdo. vel forte
 ipē credidit se p̄bare posse in
 tētū suū. ⁊ decept⁹ ē. **Et** q̄bus
 p̄t; q̄ piculosū ⁊ magnū pec
 catū sit aliq̄ i fama. **Ter** p
 cō p̄ncipalit dō. ē de dānificā
 te aliū in aīa sua id est in bonis
 aīe quō teneatur restituere
Ubi nōndū s; in sco. per bona
 aīe intelligendo bona moīs q̄
 acq̄sita corrupūtur ⁊ acq̄ren
 da impediūtur. p̄ vitia enim ⁊
 peccata virtutes iā acq̄sitate cor
 rūpūtur ⁊ q̄ deberēt ex bonis
 actib; generari p̄ vitia impedi
 unt ne generētur. **In** istis bonis
 aīe sc; virtutib; ⁊ actib; vir
 tuosis non p̄t vng aliū dire
 cte dānificare auferēdo ea si
 bi sic auferūtur extēiora bona

aut infidēdo sibi contraria. scz vi-
tia 7 peccā. qz peccm intntum ē
peccz inq̄tum est volūtariū. nā
si nō esset volūtariū nō esset pecca-
tū ut dicit aug⁹. in de vera reli-
gione. Igitur sola volūtate p̄pa
pōt quis sic directe dānificari.
scz in seipso causādo volūcōnes
malas 7 peccā. pōt tamen vn⁹
dānificāe aliū indirecte scz trā-
hēdo ex intencōe a bonis opibz
7 sic impediendo a gnacione
vtutū 7 inducēdo ad mala ope-
ra q̄bz vtutes corrūpūtur. 7 vi-
cia generātur. Et talis inductō
ad malū 7 retractio a bonis cō-
tingit multis modis. vici; iūbē-
do. cōsulēdo. p̄suadēdo. rogādo.
deridēdo bō. 7 laudādo mala 7
sic de alijs modis. Ad p̄positū
igz p̄mo dicēdū qz q̄ aliū sic
dānificat in istis aie bonis ḡu-
ter peccat. qz cōn dilcōnem dei
agit eo qz r̄trahēdo a bonis minu-
it hōrez q̄ deo exhibētur. 7 idu-
cēdo ad mala augz dei inhōn oā-
cōez 7 offensā. Agit etiā cōtra
dilectōez p̄ximi. cui debet; velle
7 facē bonū. s; vult. 7 facit sibi
malū. Et peccm ē tnto ḡu⁹. qz
to dānū est mai⁹ qd̄ p̄xio iſer-
tur. Exēpli grā. ḡu⁹ peccat ce-
teris paibz q̄ dānificat p̄ximū
in libra qz si in solo denario. Cū
aut bonū anime sit inestimabi-
le melius bonis corpis a fortu-
ne. sic aia incōpabilitē meliorē

corpe: sequitur qz multo grū-
us peccat qui dānificat aliū in
bonis aie. ut in virtutibz 7 opi-
bz bonis quibus meretur eter-
nū bonū. qz peccet q̄ dānificat
in bonis corporis aut fortune.

¶ Secūdo dicitur qz sic dānī-
ficās aliū in bonis aie tenetur
sibi ad restitucōez modū possi-
bili ut dicit Seco. Et p̄t. qz cū
bona virtutū sint maxima bō
inter oia hūana bona in p̄nti
vita s̄m aug⁹. li. primo retra-
ctionū: pl⁹ dānificat p̄ximū q̄
in istis eū dānificat. qz in q̄bul
cūqz alijs. 7 p̄ oīs plus tene-
tur s̄m iustitiā ad restitucōez
suo p̄ximo de tali fatiēdo. q̄tū
sibi possibile ē. qz de alijs bonis
Talis aut restitucō fiat sic ut
dānificās illū dānificatum
suadēdo. inducēdo. exhortādo
7 alijs bonis modis efficaciter
inducat ad penitētiā ad vite
emēdacōem. ad actus bonos:
virtutū gnatiuos. Et si nō suf-
ficiat sua p̄pa p̄suasio aut exhor-
tacō 7 similia. adducat alios
efficacōez dūmodo tamen illi
non p̄dat peccatū illius occul-
tum. Et si nō sufficiūt p̄suasio-
nes h̄mōi 7 inductio ad bonū
qz facilius est peruertē qz con-
uertere: tunc tenetur vltra hoc
q̄tum pōt impetraē illi. ouerfi-
onē p̄ oracōes p̄prias. 7 p̄ orati-
ones alioz p̄ ipm impetratas

Septimū Preceptum

a pecunias et alijs similibus
 aut melioribus modis possibi-
 libus. Damificans igitur aliquē
 in bonis anime tenetur sibi restitu-
 ere quod tunc sibi est possibile. se-
 p̄t̄n sic age nō q̄ non publi-
 cet istius occultū peccm. et ei?
 personā quā noscūt aut nosce-
 rent vxi similiter p̄ futuro. Ex
 hijs ē diligēter considerandum q̄
 magnū peccm est sollicitare et
 inducere aliū ad peccādum q̄
 in se ē magnum peccm. et vltra
 hoc tenetur homo illi restituere
 et dānū recōpensare. q̄d hō
 vix pōt facere ad dōignū eo
 q̄ voluntatē iā allecā ad malū
 vix pōt hō reducere ad virtu-
 tē. pauci etiā sūt q̄ sic restituere
 conentur. cū tñ multi sūt q̄
 sic restituere teneātur. Creber-
 rima ei ē illa damificatio. et
 maxie circa iuvenes vtriusq̄
 sexū q̄ sepiissime inducūtur ad
 mala sup̄dictis modis et non
 nūq̄ maior exēplis pessimis
 r̄ corūpūtur. **S**ed q̄d facien-
 dū ē de eo q̄ damificat aliū re-
 trahēdo eū a religiōe. sc̄. sc̄. q̄
 si q̄s abstraxit a religiōe ali-
 quē iā obligatū ad religiōnē
 p̄fessōis obligacōe: tenetur
 agere restitucōez damificauit ei
 religiōez i illa p̄sona. tenetur
 agere ut ille redeat ad religio-
 nē. **S**i si aliquē dispositū ad i-
 trādū religiōnē retraxit. aut i

Capitulū Septimū

pediuit ne intrar̄. et hoc non
 fecit inten cōe cōsulendi pprie
 vtilitati s̄ sine fraude. Aut ex
 aliq̄ racōnabili causa. s̄ fecit in-
 tencōe nocēdi religiōi. **E**t tūc
 q̄ interest inter habere et inē-
 ppe esse: idō non tenetur ad
 tātā r̄stitucōez religiōi: ad q̄n-
 tā teneretur si ille fuisset in reli-
 giōne acceptus actualit. **T**e-
 netur tamē ad aliquā restitu-
 cōez ut ad inducōem illi re-
 tracti. ut adhuc ingrediatur
 vel ad inductionē aliq̄lē alicui
 i alteri? aliq̄lit̄ equalētis. Ita
 tētur restituere religiōi iniuste
 p̄ eū damificatē. p̄sonē vxi
 iniuste p̄ eū damificatē. ut quā
 retraxit extra religiōnem. **A**ut
 quā impediuit ne ingrediatur
 tenetur etiā ad r̄stitucōez. **T**e-
 netur ei om̄ diligētia inducere
 ad intrādū mōsteriū. q̄d si
 nō pōt efficere. a forte ille quē
 impediuit ne intrar̄. p̄fuit se
 ad statū nūc impossibilē reli-
 giōni ut m̄imonij: tenetur si-
 bi in sua hom̄? et in alijs spū-
 alib? bonis ad equalētā illorū
 bonorū in q̄bus eū damificauit
 retrahēdo a religiōne. et ad q̄
 maiora p̄fessit i religiōne q̄
 i seculo. **E**t hoc tenetur facere
 s̄m modis sup̄positos de dā-
 nificatō in bonis anime quo ad
 virtutes. **A**ut s̄m alios melio-
 res prout poterit.

Sequitur capitulū Octauū.
Quoniam viui satisfacere possunt pro defunctis. et pro mortuis. et pro alijs viuis. et illa negligendo grauiter peccat. Idcirco adhuc de satisfactioe scilicet quomodo pro suffragia possunt satisfacere pro mortuis tria ostenduntur. **P**rimo quod anime iuari possunt pro suffragia. **S**ecundo quibus rebus iuari possunt. **T**ertio qui eas iuare possunt. **D**e primo non dicitur quod sex sunt loca animarum ut dicit magister in. in. c. de. xx. et xxi. **E**t tunc cum alijs theologis. videlicet celum. infernum. damnatorum. limbum. puerorum. limbum patrum. hic mundum. et purgatorium. **E**t solum in purgatorio. et in exantibus possunt suffragia quo ad liberae conuersione; pene. **I**n primis enim locis exantibus non possunt suffragia. scilicet exantibus in celo pro modum indigentie quo ad primum conuersione. **D**icente beato Aug. **I**n iuria facit martiri. qui orat pro martire prodest tamen eis suffragium ad primum accidentale quod gaudium est in celis super vno peccato re penitentiam agente. **L**uce. xv. **O**rare enim pro talibus in celis infidelitatis est. **E**st autem certum aliquem esse in celis quatuor pliciter. **P**rimo per bibliam noui testamenti de apostolis. de mpto iuda. **S**ecundo de patribus veteris testamenti per bibliam veteris testamenti. **T**ertio qui sustinuit martirium

pro fide etiam; si autem peccauit ut de Cypriano refert Aug. quod falsus martirij abstulit vialia ab eo. **R**ito si post baptismum statim decedat puellus. et tunc si ipse ante celebratur missa: dicitur de; pro omnibus defunctis vel pro alijs. **S**i autem maior infante moritur: tunc potest pro eo celebrari. **C**um beatus gre. in. dyalo. dicat damnatum puerum necdum quinquennem. **S**i etiam adultus statim post baptismum moreretur: orari potest pro eo quod forte non penituit nisi pro mortalibus. et tunc indiget pro venialibus. **Q**uanto si est canonicus pro ecclesia. **I**n secundis locis non possunt suffragia scilicet exantibus in damnatorum inferno. **V**n aug. **S**i patres mei esse in inferno scire non possumus pro eo quod pro dyabolo orare. **E**t teste ecclesia in inferno nulla est redemptio secundum legem conuersione. quod dicitur per. **T**errianum quem beatus gre. librasse legitur de inferno oratio. **E**st autem certum esse in inferno hereticos primo. secundum iudeos. tertio paganos. de christiatis autem non sic certum est. **Q**uoniam enim peccatum eorum manifestum sit non tamen pena. **V**n potest pro eis orari in secreto. et possunt suffragia fieri pro illis qui seipsum occiderunt. qui in bello iniusto mortui sunt. qui duello interierunt. aut qui in torneamentis succubuerunt aut cum meretrice. **D**icit Aug. in de cura pro mortuis

Septimum Preceptum

habenda p omnib; deb; hie ora
tio. **S;** nō deb; hie publice p
scādaliū. **Exēplū** habes de gre
go. iiii. dyalog. q̄ pro p̄prietaria
rio orare diu distulit. **P**imili
ter d; hie suffragiū pro suspēb
7 iuste dānatis. a subito mor
tuis. qz etiā latro in cruce peni
tuit. **S**i aut̄ inueniatur subito
mortu; q̄ p̄us bone vite fuit
publice oro deb; hie. qz iust; 9
si morte p̄ occupatus fuerit: i
refrigeio eit. **Sapi. iiii.** In ter
cō nō p̄sūt suffragia sc; existe
tib; in limbo pueror; qz non
sūt i statu disposito. sicut nec
isti i inferno qz non sunt de cō
nūitate fidelū. **E**st ei vna vni
uersalēccia in caritate oūcta.
q̄ ē solietas a amicitia spūalis
de q̄ i simbolo. scōz omūionē
Et p̄s. p̄cipē me fac de; oim
timētū te ac. **I**do q̄cqd vnus
lucrat p oracōes penitēs hic
a illa solietate: ē omniū. aut
quo ad ḡtulacōem. a quo ad
sbuencōes. **S;** isti in inferno
dānatoz sūt de solietate dya
boli a vclut mēb; putrida **E**t
q̄ in limbo pueror; sūt. a solie
tate scōz sūt exclusi. ido non
p̄sūt eis nrā suffragia. **I**n quar
to non p̄suerit sc; existe tib; in
limbo patrū non q̄ ad meritū
qz nullū est post hāc vitā. nec
ad satisfaciēdū. qz non habe
bant satisfacere nisi p debito

Capitulum Octauū

hūane natue toti; qd sol; xp̄s
p infinitū meritū tollere potu
it. **I**n q̄nto loco existe tib; d
sc; in hoc mūdo suffragiū pro
dest. sc; tā illi q̄ facit. q̄ isti aie
p q̄ facit. si est in purgatorio
Primo eni idē satisfaciēti pōt
pdesse tripliciter. **V**no modo
ad merend; si sit i caritate. nihil
ei min; meretur de gaudio ce
lesti q̄ si p se fier; suffragiū
hm illud p̄s. oracō mea i sinū
meū oūtetur. pmo q̄nq; plus
meretur q̄s orādo vcl celebra
do p alio q̄ si pro se facer;. qz
maiori feruore caritatis succēsq
vid; qui scāillas feruoris mit
te ad alios maxie ad inimicos
In cui; euidentā xp̄o orāte pro
inimicis latro oūsus ē ad peni
tentiā **E**t hm aug; 9. **S**tepha
no orāte p inimicis. paul; tā
de oūttur. **A**lio mō prodest fa
tiēti ad satisfaciēdū p se indi
recte. qz si iste p quo suffragi
um sit non indig; ut qz ē i ce
lo. a qz non ē capax ut si est in
inferno q̄n tūc suffragiū faci
ens ē talis intēcōis habitu qz
p se facer; si nō cred; pdesse
illi: tunc suffragiū satisfaciēti p
fatiēti si indig; **S**i aut̄ non i
dig; dicit pe. pa. di. xlv. quātū
tunc in suffragio deb; sep esse
iplicata intēcō fatiētis ut alijs
pfit indigētib; hic. vli pur
gatio. **S**i aut̄ sunt suffragia

Septimūm **P**receptū

multa a specialia p illo q non in
diget. ut qz est in glā vel i infer
no a sup est. vel qz min⁹ indig;
tūc diuiditur indigentib; p de
um. Sic fm aug⁹. in regula dicit
Cū datur vestis in mōsteio vel
aliud nō indigēt: dat abbas il
li qui indig;. Et idē dicit thō. et
pbat ex sermone quod a dām
de cor. Tercō mō indirē p dēt
faciētī quo ad oracōis subsidiū
qz iste cui suffragiū p statur
siue sit i celo siue i purgatorio
tenetur orare saltē cū liberatus fu
erit p faciēte suffragiū alias
eēt ingrat⁹. vnde math. x. Si
qdem fuerit fili⁹ pacis: refidebit
sup illū pax vrā sin aut ad vs
reuerteretur. Quarto mō tñ non
p dēt directē ad satisfaciēd vñ
si tibi iniūctū ē vnū psalteriū et
defūcto iniūctū fuit aliud psal
teriū: si dico pro defūcto vnum
psalteriū: adhuc sū obligatus
ad dicēd aliud pro me. Simi
le ē in humanis debitis si debeo
vnum flor. Johāni a frat me⁹
eidē etiā vnū: dādo vnū pro fra
tre non me acq̄taui. In purga
torio autē existentes sūt i mag
nis debitis erga deū. que debita
si neō eis subuenit luere oport;
e penīs ⁊ sic satisfacere. Ex pre
missis pat; qz multis modis me
li⁹ ē orare pro mortuis fidelib;
q̄ pro viuis. Quia mortu⁹ aut
est me ignorāte i inferno ⁊ tūc

Capitulū **O**ctauū

gradum glorie merui per opus
bonum: si sum in caritate a satis
factio cedit mihi. Si autē sū ex
tra caritatem per actū suffragiū
disposui me ad caritatē aliq̄tē
⁊ op⁹ ad min⁹ faci p meitorū
a h nō meitorū. Aut ē in purga
torio. Et tūc lic; fm oēs nihil
m̄ mereri possit nec sibi: tamen
fm multos pro me pōt exaudi
biliter orare. Sic ⁊ gere. ij. ma
chabeorū. xv. orauit exaudi
biliter p isrl. Et fm oēs ad minus
orabit pro me cū venerit ad ce
lum. aut iā ē in celo. vel ut iam
dictū est eit ibi. tūc sciēt illos q
pro eis orauerūt et pro eis ora
bunt. ymo etiā; si suffragantes
ppter peccata sua illis non pro
fuisse: adhuc pro eis orabūt
Et racō est qz amicitia in virtu
oso o hērat affectū plus q̄ effe
ctum. Sunt autē tūc b tū in cari
tate pfecta per quā oracōeorum
expressa auditur faciliter. Se
cus autē est de viuo quādo pro
eo oro. quia forte ignoat qz p
eo oro ⁊ sic non orabit pro me
Item forte est peccōr a sic modi
cum valebit. Item si est iustus
non tamē in vto semp exaudi
tur. In sexto existentibus lo
co scilicet i purgatorio profūt
suffragia. tum quia caritatem
habent que facit eos capaces.
tum etiā quia de nostra fidelū
sunt societate ut tactum fuit de

Septimum Preceptum

existētib; in limbo puerorū de
omunione ecclē de loco huius
purgatorij sex sūt videnda. q̄
tradit t̄ho. sup. iij. di. xij. prio
q̄ sit pbatur auctoitate scrip
ture p̄ illd. ij. mach. xij. **S**cā
ergo a salubris ē cogitacō p̄
defūctis exorare ut a peccatis
soluātur. ergo purgātur. **I**tem
probat greg. iij. dyalo. p̄ ex
ēpla plura. **E**t p̄ illd. i. cor. iij.
Si quis edificauerit sup fun
damētum hoc. id ē xpm aurū
argētum et lapides p̄ cōslos. **E**t
sequitur. vic; lignū. fenum. sti
pulā. vniuscuiusq; op̄ quale
sit. ignis pbabit. **I**tē dy om̄ sig
vlti. capi. celestis ierarchie. **C**ō
memorat ritū p̄mitte ecclē orā
tem p̄ mortuis. **I**tē auctoitate
phoz. **S**ocrates enī libro q̄
dicitur fcdro platonis. **R**uecu
q; inqt̄ aime p̄uidebūtur me
diocriter egisse. vniēt in locū
vbi p̄ penas absoluētur. **E**t po
nit aias bonas habere nullas
penā. mediocrit̄ bonas medi
ocrit̄ hēre penā. malas aut̄ ma
gnas. **A**d idē est **Q**uicēna. ix.
met̄ba. sue ca. vltio. qui tamē
machometista fuit. **A**d idē ē hēz
mes termegist̄ ad **E**sculapiū
Rōne etiā sic. opt; satisfacere
quēcūq; p̄mitte. **S**; aliq̄ mo
rūtur in caritate q̄ non satisse
cēt pro p̄ccis preteitis. ergo
opoz; i futuro alicubi satisfā

Capitulum Octauū

cere. et hoc ē purgatorij. **E**xē
plis pbat greg. iij. dyalo.
Secūdo nōt q̄ triplex est. **g**
purgatorij. vñ i p̄nti vita p̄
tribulacōes toleratas ut opoz
t; **A**liud i alia vita fm legē cō
munē. tā p̄pe infernū damna
toz ut idē sit ignis q̄ dānatoz
crutiat. et q̄ electos purgat si
cut s̄b eodē igne aur̄ purga
tur et ferz crematur ut exēpli
ficat. **T**ertū purgatorij ē fm
disp̄lacōez. **E**t sic q̄nq; in dñi
sis locis aliqui p̄m̄ri legun
tur. vel ad viuoz instructōez
vel ad mortuoz s̄buencōem.
ut viuētib; eoz pena innote
scēs p̄ suffragia ecclē mitiget̄.
Tercō nōt q̄ duplex ē pena ai
maz in purgatorio. vna sēs
qua d̄ma iustitia p̄ ignē p̄uit.
Alia d̄ani que consistit in p̄uaci
one visiois b̄tifice ad tempus.
Et de vtraq; dicit q̄ minima pe
na purgatorij excedit maximā
penā huius vite. **V**n̄ aug. de
vera et falsa p̄nia. **H**ic ignis
purgacōis. et si eternus non sit
miro mō est gr̄uis. excedit eī
oēm penā quā vnq̄ quis pas
sus est i hac vita. **N**unq̄ i car
ne tāta inuēta est pena. lic; mi
rabilia martires passi sint toz
mēta. et multi neq̄tez inq̄ quā
ta sepe sustinuerit sup̄litiā. **I**tē
Aug. libro de igne purgato
rij dicit aliq̄s non ad rē p̄tin;

quod diu moras habeat; tamen ut ad vitam eternam perveniam. Nemo hoc dicat fratres karissimi quia ille ignis purgatorius? duorum erit quod quicquid potestis in seculo aut videre aut excogitare. Et statim subiungit Ideo totis viribus unusquisque laborat; capitalia crimina et multa peccata ita operibus bonis redime ut ex ipsis nihil videatur remanere quod ignis ille possit absumere. Exemplificat ibi. Quam dux sit huiusmodi modicum in igne tenere: quod totum totam animam medullitus dicit esse. Ceteris theologorum opinio quod purgatorii pena incomparabiliter est maior peccatis mundi. De pena dicitur perbat. quod quanto aliquid magis desideratur. tanto eius absentia est molestior. Et quod affectus quo desideratur summum bonum post hanc vitam in animabus sanctis intensior est quia non retardatur affectus molestia corporis. Et etiam quia terminus fruendi iam summo bono advenit; nisi aliquid impedit; Ideo de tardatione maxime affliguntur. de pena sensus probat quod cum dolor non sit lesio sed lesio sensus; tanto aliquid magis doli; de aliquid lesivo quanto magis est sensitivum. unde lesiones que fiunt in locis maxime sensibilibus; ut in oculo et in visceribus membris maximum dolorem causant. Et quod totus sensus corporis est ab anima. Ideo si in ipsa anima aliquid lesivum agatur de necessitate oportet quod ma-

rie affligatur. **¶** Quarto notandum quod huiusmodi voluntaria cum magis patientia sustinetur pena; purgatorii potest quod habent cor rectum et per omnes conformant voluntatem suam divine voluntati et iusticie. Item omnes sapientes vult illud finem quod non potest pervenire ad finem intentum. sed sine illa pena non possunt venire in celum. Item pertinet suffragia cum maximo de fideio secundum illud Job. xix. miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei. habent enim anime purgatorii quadruplicem scientiam; unam per spiritus influxas a deo sic alie sebesepate. secundam per ea que habent didicerunt tertiam per animas illic advenientes. quartam per angelos bonos revelantes. quantum per malos scilicet aliquando eas secundum theologia. deridentes. **¶** Quinto notandum quod boni angeli non puniunt animas in purgatorio. quod eorum societas fuit amicissima. tamen possibile est quod eas ad loca peccatorum deducant nec erutiatur misterio demonum quod anime eorum victores fuerunt. possibile tamen est quod ipsi demones que de peccatis hominum letantur. animas comitentur cum deducunt ab angelis sanctis et assistant purgandis. tamen ut earum peccatis satietur. tamen ut in earum exitu a corpore suum aliquid recipiant. In hoc autem seculo quando adhuc locum pugne est perveniunt homines. et a malis angelis sic ab hostibus; ut patet de Job et a bonis sic patet de Jacob cuius nervus femoris angelo percussente emarcuit. Benef. xxxij. Sola

Septimum Preceptum

aūt dīna iustitia aīmas igne
mediāte purgat. sic aurifaber
p ignē auz. sic tribula granū
a cautio medic⁹ m orbū. Que
da; etiā ibi peccā leuīa illuc de
portata purgātur ut dicit gre
go. iij. dyalo. **Et aug⁹. i. de ve**
ra penitētia. Oēs vno pene p
peccis q̄ tumcūq; grūb⁹ debi
te. q̄s penas nō plene deleuit
hō trico. ibi ignis purgabit.
Sic p̄t; q̄ in purgatorio sūt
quadruplices pene **Primo** car
cer loci mal⁹. q̄ m terra a ppe
infernū **Secūdo** ignis vni for
mis. s; s; m dīnā iustitiā diffor
mter crutiās. **Tercō** demonū
assistētia crutiātia. **Quarto** pua
cōlxatitudis. **Est autē** triplex
ignis purgatorij **Prim⁹** ē in
alio mūdo in purgatio q̄ est
acerbissim⁹ **Cui⁹** officiū ē tri
plex. vic; purgare a peccis vi
alib; **Ap̄mis** p mōrlib; cōtri
tis a p vni alib; pro quibus
h nō est satisfactū. a ab alijs
scōzijs aīe q̄ sunt hitus vicōh
errores. a fomes. **Secūdus**
ignis ē cit⁹ purgatorij. q̄ cit
in cōflagcōne mūdi. **Tertius**
purgatorij ignis ē tribula
cōpnis vite **Et ille** mltō pl⁹
purgat a cit⁹ q̄ ignis i loco
purgatorij. q̄ meritū eterne
prie aug; a modic⁹ multū de
peccōz p̄mis delet. a mōrlē cul
pā a vialē delere pōt quo ad

Capitulum**Octauū**

penā. **Sed** ignis purgatorij
p̄mi solū delet vni male peccm. a
per as debitas p mōrlibus cō
tritis a vni alib; s; nihil mere
tur de gaudio a m cōpabilitē
tū ē maior tercō igne **Sex** k
to notat q̄ vna aīa citius pur
gatur q̄ alia ut dicit apl⁹. i. i.
Cor. iij. **Exēplificās** de ligno.
feno. a stipula. q̄ quedā vni
alia sunt maioris adhxrentie
q̄ alia s; m q̄ affectus magis
ad ea incliatur a fortius i eis
figitur. ideo talia tardi⁹ pur
gātur. **Que autē** aīe acerbius
purgātur vel q̄ tardius **Scē**
dū q̄ acerbitas pene p̄rie re
spōdet q̄ntitati culp̄. s; diutur
mitas r̄ndet radica cōi culp̄ in
subiecto. vñ pōt otigere q̄ ali
q̄s in purgatio diut⁹ more
tur. qui min⁹ affligitur a cō
uelo **Oīa** p̄fata sunt t̄ho. vbi
prius. **Abbas** Joachi libro de
semine scripturaz dicit. mag
peccōres q̄ vire i fine vite peni
tēt. in purgatorio igne vsq;
ad nouissimū diē tales crema
ri optere credendi sūt. **Armi**
canus libro de q̄stione ar mēo
rū li. xij. diē. verisimile ē mul
tos vsq; ad resurrectiōez glo
riosa oīm electoz i purgato
rio remāsuos q̄ multa purga
cōne indigebūt. **Secū**
Capitulu Nonū. p que suffra
gia aīe inuari possunt aē.

Avo ad secūdu p̄ncipi-
 pale p̄ q̄ vic; aie defū-
 ctōz iuuari possint se-
 km gre. iij. dyalo. Et doctores
 m̄. iij. di. xlv. Primo valet ieiū-
 niū. Secūdo pl̄ elemosia Ter-
 tio plus oratio. Quarto maxie
 sacrificiū altaris. semp̄ itelligē-
 do; ceteris parib;. **S**b̄ istis tñ
 quatuor pluā alia cōpl̄ndun-
 tur sicut dictū ē supra tertio p̄-
 cepto de satisfactōe. Primo va-
 let ieiuniū. vel vigilia. abstine-
 cia a delectabilib; cibis. vel alijs
 solacijs corporeis alias licitis
Similit̄ aspitas lecti et vestīū
 flagellacō. genuflexio. et pegri-
 nacōes. cōtricō et hm̄oi. Et hxc
 animab; applicata valet p̄ viā
 iustitie et p̄ mod̄ solucōis pene
 vnde d̄z xij. q. iij. aia. Ieiunia
 viuētū sunt auxiliū defūctorū
 sic q̄ de ea acceptat p̄ anima-
 b; defūctorū tanq̄ p̄ ipsas hoc
 sc̄m̄ est. vñ bt̄us d̄m̄c? ferrea
 cath̄a t̄plicē disciplinā; om̄i no-
 cte recepit vñā p̄ se. aliā p̄ defū-
 ctis. etiā p̄ peccōrib; viuis. na;
 si te in carce ex̄nte nō posses sol-
 uē statū. x. florenos quos tene-
 ris. ego tot p̄ te d̄ādo. te libera-
 rē. Sic etiā in p̄posito ē de carce
bre purgatorij. **E**x q̄ pat; q̄
 ofultū ē valde h̄ p̄ talia purgai
 p̄b̄ū p̄ infirmitates et alia patien-
 ter sustinēdo dū. viuim? q̄ tūc
 et sp̄ale mēmur i pria gaudiū

et satisfactō. **Q**n̄ aut̄ nob̄ defū-
 ctis q̄s nob̄ suffragat̄ tūc me-
 ritū sibi man; h̄ op? satisfacto-
 riū m̄q̄ tū tale solū sb̄ueit nob̄
Exēplū de h̄ purgando sept; p̄
 greg. in ome. vbi r̄fert q̄ em-
 lian? diues lapsus i q̄d d̄ā vici-
 um mōsteriū intrauit. se multi-
 plicat̄ afflixit. matutias in mō-
 te extra mōsteriū p̄ueit. vbi ab-
 bas i medio noctis sup̄ eū lum̄
 vult solē vidit. et cū ab eod̄ de-
 p̄hensus eēt p̄ modū. et intro-
 gatus in mōsterio q̄d egisset.
 tar de cōfessus est. q̄ etiā in ip̄a
 luce audiuit dimissum ē pecc̄m̄
 tuum: pauor etiā et timor mōr-
 tis quosdam purgat hic. **V**n̄
 greg. iij. dyalo. dicit pl̄ez q̄
 de culpis minimis ipse sol? pa-
 uor egrediētes animas iustoz
 purgat. sicut narraui de q̄dam
 factō viro frequēter. q̄ ad mōr-
 tem vniens vehement̄ timuit
 h̄ post mortem discipulis i sto-
 la alba apparuit. et q̄ p̄clāe sic
 susceptus iudicauit hxc ibi. Et
 bt̄us Aug? li. de visita cōe ih̄e
 mox loquēs sacerdotib; de hō-
 minib; morturis sic. di. Absol-
 uendi sūt om̄s absolucōes dū-
 tarat rogātes. nec suspendēdi
 sunt a fidelium cōmuniōne quib;
 b? mors timetur sine dilacōe
 et quos peccōrum amara recor-
 dacio vel eiciet i lacrimis vel me-
 tus. mōrtis ducit ad vniā sic

Septimum Preceptum

scriptura testat. Et territi purgabuntur. scilicet Job. xli. lxx. aug.
Secundo valet elemosina etiam per viam iustitie et per modum redempcionis per aiabum. et illud melius est quam ieiunium. quia bonum humanum quanto omnium? tanto melius. Elemosina autem pluribus datur interdum. Et si isto conspectu duntur omnia opera misericordie corporalium similiter et spiritualium impensa propter aias defuictorum. unde datus ouorum. candidarum. panum. et huiusmodi per ministris ecclesie valde defuictis. hoc autem hic per se facta sic dictum est de ieiunio plures nobis valerent. Exemplum potest et regium. dyalo. de paschasio dyacono cardinali maximo elemosinatio et litato valde qui non ex malitia sed ex ignorantia duobus in papatu elatus. postea a iudice ad hunc illi qui minus ius habuit paschasio igitur defuictus: scilicet germanus episcopus cepuanus de consilio medicorum in timore se lauare vultes eum seruientem in fructu aqua reperit. a quo cum quesisset causam tante seruitutis. respondit quod propter adhesionem predictam. Et si inquit per me oraueris. et reuersus non me habueneris. liberatus sum. quod et factum est. Et dicit gregorius. quod elemosinis paschasio meruit liberari citius a germano prece. **T**ertio valet per aiabum oratio. et plus ceteris precibus quam prece datur a hoc per

Capitulum Nonum

via gratie et per intercessionem; membrorum. **M**elius est opus caritatis quod dirigit in deum ut oratio quam quod dirigitur in se vel in proximum. ut solum ieiunium vel elemosina. unde dicit sero. suo quod li. q. penult. Inter omnia meritoria oratio magis habet rationem meriti. applicabilis alteri. quia ipsa de ratione sua est placativa et reconciliativa deo et etiam istis pro quo per ipsam orationem offertur. hoc ille. unde in psalmo. psalm. lxxv. orationem sanctorum in patria valet per aiabum; quia forte beneficium prius ad iute fuerit dum hic viveret. valet etiam precibus. presertim viatorum iustorum. et pre omnibus orationibus beati Anselmi. vi aliorum valet quo ad deuotionem orationem dominica scilicet per non quia iudex noster scilicet est aduocatus noster cui est obprobrium vitare contra suum mortuum. et mfringere vel cassare quod ibi dicunt a fornicariis. unde in cimiterio et alibi dicitur; **R**uia etiam est oratio spirituelle. quam beatus apostolus postulat pro nobis gemibus; ienazrabilibus id est nos postulare facit valet etiam plus quam nostre orationes. vigilie defuictorum ab ecclesia institute. quia ex opere operato id est ex ordinatione et intentione ecclesie. **E**xemplum de hoc refert vinctus in speculo historiali de sancto Johanne elemosinatio patriarcha huic ei quod diues dedit. viij. lib. et

Septimū**Preceptum**

auri. petēs ut orar; p salute fi
lij ⁊ fris ⁊ nautar; ⁊ nauis mo
ritur fili? ⁊ circa eadē tempora
nauis mergitur cū oib; otētis
nisi q; hoies p̄fati euasert. **Su**
p q; cū amaicare? diues. vidit
in somnis simile **Joh.** eleōfina
rio sibi dicētē **Cur turbais nō**
ne p salute ptere iussisti filius
saluatus ē. ⁊ si vixiss; immūd?
fuis; **Alij** in vita sūt tuiti. ⁊ nī
si orō ⁊ elemosia incessissent
oēs cū nauī interissent. expge
fact; igit; diues optie otentus
ē. **Quarto** sup oia valet di
greg. **Sacrificiū** altaris id est
misse celebratio. ⁊ hoc valet p
viā grē ⁊ iustitie. quia melius
est op; caritatis omnis sc; to
ti? ecclē q; puate ⁊ speālis pso
ne **Et** dicit hic oblacō altaris
indistincte ut dicit sco. vbi p̄
us **Siue** sit osecracō siue pcep
cō eukaristie. siue opacō alia
sacerdotis celebrātis in psona
ecclē. ⁊ non accipitur p̄cise p
otentio in eukaistia q; etiā; sic
in p̄xide eēt. **Hec** aut oblacō ut
fit deo accepta. oport; q; offe
ratur a psoā vel a psois accep
tis deo. scdm illud **Ben.** iij. re
spexit de; ad abel sc; p̄mo ⁊ ad
muneā ei; sc; secūdo. vñ qñ q; s
celebrēt missa; oblacō fit. p̄rio
a xp̄o qui sacramentum illud
sic instituit hie scdm illd **Joh.**
vi. pais quem ego dabo caro

Capitulum**Ronū**

me est p mūdi vita. q; xp̄s est
fūm; sacdos. q; lic; immediate
nūc nō offerat. alias eēt infimū
meritū: tñ mediate offert p
ministr; **Fit** secūdo a xp̄i passio
ne ⁊ ab ea hab; efficacā inq̄
tū ibi speālior omemoraō xp̄i
passiois h̄tur. vrb. signis. ⁊
meditacōib; fm illud luc. xxij.
hoc facite in meā omemoraōez
Et. i. cor. xi. **Tercō** fit ⁊ accep
tatur racōe voluntatis ecclesie
gnalis militātis. q; ille intelli
gitur facere cui? noie vel vice
fit ut di. **Hy.** o. ca. xij. cele. **Jeraz**
chie. **Quāto** p̄t acceptabilius
fieri vel fructuosi? sacrificiū rōe
psonalis meriti offerētis puta
sacdotis offerentis **Quāto** p̄t
acceptabili? hie p priuatā pso
nā. scdm q; deuoti? p̄t missa;
celebrai. p̄mū ex dictis tā in lo
cis q; in malis sacerdotibus hab;
locū ⁊ efficacā. **Quāto** m̄ t̄m i
lois **Quāto** accidit. vñ fm dur.
⁊ tho. m. iij. di. xij. **Eukaistia** in
misse celebracōe duos fructus
p̄ncipalē h; cōferre vñū inq̄
tū eukaistia ē sacmētū dat reci
piēti eā deuote. maiorē vñonē
ad xp̄m fidē. sp̄. caritate; ⁊ alia
plura in p̄pā aia recipientis cau
sat. **Aliud** h; dare eukaistia ut
ē nō t̄m sacmētum. s; etiā sacri
ficiū qd dā deo acceptissimū p
p̄ p̄fatas tres cās vel q̄tuorze
citatas. ⁊ sic h; vñ satisfactōis

Septimum Preceptum

ad tollendā penā debitā illi p
 quo offertur missa a sacerdo
 te siue sit p peccō mortali siue
 veniali. tā in viuis q̄ i mortuis
Et si quis quātum ergo de pe
 na tollit eucaristie oblatō h̄
 fm dur̄. ibidē non semp penā
 totam tollit. q̄ effect⁹ hodiez
 ne oblatōis finitus est. **A**lias
 oēs de purgatoio vna missa li
 berat. **S**i p̄ a minus tollit
 fm q̄ se extendit deuocō mi
 nistri offerētis. ⁊ virtus sac̄fi
 cij dō solū nō ē. ⁊ reat⁹ fm bñ
 placitū dei ⁊ fm dispositōez il
 lius p q̄ offertur. **C**redit tam̄
 archihodozē. q̄ nulla missa ce
 lebrat. p q̄ nō plures de pur
 gatoio liberētur. **R**ō veritate
 dicit h̄re p. pa. vbi p̄us supz
 .iii. **Q**uia quōq; multi sūt i pur
 gatoio sic dispositi ut cito libe
 rētur. **A**ut q̄ iā diu ibi steterūt
Aut q̄ pauca purgāda habu
 erūt. **E**t nōnō q̄ quāto h̄c quā
 or suffragia sūt ex maiori cai
 tate: t̄nto ampl⁹ proficiunt.
 fm petrum de thar. vbi prius
Quātum aut sacramentum
 altaris p aiab⁹ valeat docet gre
 go. .iii. dyalo. vbi p̄mo refert
 de mōcho noie iust⁹ q̄ in mo
 nasterio sc̄i grego. aliqñ eius
 dē medicus fuit: tres denarios
 occulte habuit quos inueniē
 tes mōchi: i māclatis a beato
 greg. acceperūt. ut moituro in

Capitulum Nonū

sto null⁹ a deo h̄ frat. ⁊ mortu
 us i ster q̄ limo sepeliret. mori
 tur: igr. h̄ p̄itēs iust⁹ i ster q̄
 limo sepelitur. xxx. aut die ius
 sit grego. p eo quotidie p tri
 ginta dies missa; vnā celebrat.
 ⁊ tricesima die iust⁹ apparuit
 vni de mōchis dicēs. se an̄ in
 chacoēz missaz dictaz male
 habuisse. h̄ postea melius ⁊ iā
 libatū. **S**ecūdo refert de q̄ dā
 apud hostes detēto p quo vx
 or certis dieb⁹ sacrificiū offer
 ri p̄cuabat. tōgo aut post tpe
 liberatus innotuit vxori. p̄di
 ctis dieb⁹ a vncul⁹ fuisse solu
 tū qñ sacrificiū altaris p eo fu
 it oblatū. **T**ercō refert de p̄sbi
 tero q̄ i riuis id ē t̄mis calidif
 fimis aliquoties se lauae ofue
 iut. vbi frequēt⁹ reperit hui
 tozē sibi oia exhibētē. q̄ bal
 neatores ofueuerūt. tādē redi
 ens ne ingratus esset. duas toz
 tas id ē panes i quib⁹ potat
 ofici eucalstia hui tozi obtulit.
Qui ingemiscēs ait h̄c mādu
 care non valeo. h̄ p me queso
 ofecrare dignis celebrādo. do
 min⁹ eni sui loci huius. ⁊ pro
 meis pecc̄is h̄ purgōz. **P**i re
 diēs. me nō inuenis. libratū
 crede. p ebdomadā ergo p̄sbi
 ter quotidie celebrant. ⁊ redi
 ens neminē inuenit. **Q**uarto re
 fert de agathone ep̄o cui nauig
 anti romā temptas nauim

maxie q̄ssauit. nauta aut̄ eius nauiculā i nauī p̄dētē regē w lēs cū nauicula fune fracto in mare ferebatur. die tercō wit ep̄s cū q̄ssata nauī i insulā hosticam vbi celebrauit p nauta quē putauit s̄mersū repata q̄ nauī. tādē wit ad rōnū portū. vbi nautā ābulātē vidēs. q̄ fuit quō euasiss̄. R̄ndit ille. Cū nauicula repleta ess̄ aqua ibi māsi. q̄ euezsa. carne sup̄le di. put̄ potui. Cūq̄ post dies q̄nq̄ fame ⁊ labōe fūdītus deficere: vidi quēdā mibi panē; porrigentē. q̄ cōfortatus. vidi nauē trāseūtē; q̄ me huc aduexit. Quo intellexit ep̄s eādē diem fuisse sue celebr̄cōis. ¶ Quo ad terciū principale An suffragia sc̄a p peccatores valeāt defūctis. Rōnd̄ p̄rio sc̄d; thō. vbi pri⁹ q̄ tria sūt que faciunt opa viuoz wlut cāne quedam ad aias defūctoz pueniē. Prīmū est caritatis v̄nio. Secūdū est facientis seu satisficientis intēcō. Tertū est obsecr̄tis oracō. De p̄rio pt; q̄ caritas q̄ est v̄culū v̄mēs. mēbra eccl̄ie non solū se ad viuos extēdit: s̄ etiam ad defūctos. q̄ in caritate defc̄s̄ert. q̄ caritas ē vita q̄ p mortē corpis nō fimitur s̄m illd̄. i. cor̄n̄. xiiij. Caritas nunq̄ excidit. Idcirco etiā amicitia ⁊ societas d̄ma inter bonos in caritate fit

mata ⁊ fundata p mortem nō defmit. s̄ manet inter viuos ⁊ mortuos in d̄no ⁊ similit̄ inter mortuos in d̄no int̄ se h̄c caritatis v̄nio facit aliq̄ mō om̄ia cōmūia int̄ h̄ntes eius societatē. ita ut in patria quilib; gaudet de bonis alteri⁹ singulis. Et in via quilib; deuotus gaudet de singulis v̄re bonis p̄xi⁹. Et in purgatorio quilib; aia de bonis alteri⁹. de quib; ponitur articulus. ¶ Sc̄d̄ om̄inōez; v̄nio pl⁹ habēs de caritate. de bonis certis̄ alteri factis amplius gaudet ⁊ gratulatur sc̄d̄m interiores cōsolacōez; ⁊ delectacōez; q̄ gaudet alius qui minorem habet caritatē. ⁊ cui illud certū bonū inest. De secundo videlic; de satisficientis intencōe pt; q̄ mortui in memorijs bonim viuunt v̄n̄ sicut viu⁹ vnus pro alio in societate ciuili satisfacere pōt ut pt; in debitoribus. Sic in societate caritatis apud deum vn⁹ p intencōez; alteri pōt dare bona sua satisfactoria. inq̄tum talia. siue sit viu⁹ siue defūct⁹. De tercō vic; de obsecr̄tis affectōe seu orōe pt; q̄ p viam orōis aliq̄s alteri int̄dū impetrat p̄mā gr̄iaz. lic; nō mereat. peccatores etiā de q̄nq̄ audit q̄n̄ sc̄licet petūt aliq̄d deo acceptum. q̄ de⁹ non solū iustis s̄ etiam peccatoibus bona sua

Septimum Preceptū

puidit ut ptz. **M**ath. v. non
 er eoz meritis s; ex sua clemē
 tia. **I**deo sup illo **J**oh. ix. de? pe
 catores nō exaudit. dic. glō.
 q; cecus loqitur ut nō inunct?
 id est ut adhuc nō plene videt.
Ad oppositū ergo dicēdū q; suf
 fragia siue fiāt p pccōres etia;
 seculares siue per iustos vale
 repnt defunctis. **E**t si non p cai
 tatis vniōnē: tñ p impetracōez
 lic; per iustos scā pl? valeant
 hanc viā th. exp̄sse tenere vi
 detur super. ij. di. xl. q. iij. vbi
 oppositā opimōnē recitās pñ
 tem sic approbat. **Q**uia inquit
 efficacia suffragioz mēsuatur
 fm caritatē ei? pro quo hunt.
 cū tātū valeāt vnicuiq; qñtū
 meruit ut sibi valerēt ut aug⁹.
 dicit **I**deo ab alijs xri? dicitur
 q; etiā ipa opaco sine caritate
 facta val; ei pro quo fit virtu
 te caritatis ei? **E**t nō op̄atis hxc
 ibi nec in q̄to oppositū vidr
 tenet. **C**oncordat wilh. in rōli
 dmo. **E**t p. pa. vbi pri⁹ po
 nit q̄tuoz ḡdus valoris suffra
 gioz **E**t op̄z bonoz. **P**rim⁹ ē
 q; maxie val; suffragiū bñ fa
 ctū p bono q; oibus mōis tri
 bus p̄dās p̄t valere. **S**ecun
 dus min⁹ val; lic; valeat boni
 p malo viuo q; per modū fre
 quētis ipetracōis. **T**ert⁹ mali
 p bono. **Q**rtus mali val; pro
 malo. q; de? pccōres nō exau

Capitulū Monum

dit id est sic iustos. s; sicut petē
 tes id qd est cōfōrme dīme vo
 lūtati. **E**x p̄dās etiā pat; rñho
 ad aliud dubiū quo queritur
 vtz suffrīa scā pro multis oi
 bus profint eqliē. **S**e. p̄mo q;
 suffragiū factū p multis tātū
 val; quo ad gaudiū. cui lib; i
 purgatio qñtum si pro quo
 lib; fier; **E**t eadē ra cōne valet
 etiā pro istis aiabus p quib;
 non fit pt; ex p̄mo modo q;
 caritas fm aplm non q̄rit que
 sua sūt. id ē fm aug⁹. nō p̄pria
 cōmūib? s; cōmūa p̄p̄is an
 p̄it vñ sic religiosus bñ dispo
 situs plus gaud; de legato scō
 cōmunitati q; de legato sibi in
 sp̄ali. **S**ic est i purgatio q;
 ad o gratulacōem. **S**ecūdo di
 co q; suffragiū factū pro mlis
 nō tātū val; singulis quo ad
 liberacōem a pena. quātum va
 leret si fier; pro vno vel pau
 cis ex int̄cōe dirigētis pt; q;
 opus satisfactoriū est finite ef
 ficacie i satisfactōe. **E**t q̄to plui
 bus adiudicatur. tātū min⁹ sin
 gulis credit **E**t est simile i politica
 hūana. **S**i enim quinq; sūt i
 carcere. quoz quilibet tenetur
 qñq; flor;. **S**i ex pte oim sol
 uo quiq; florenos: non liberā
 tur in toto. s; solum in vno. q;
 adhuc q̄lib; tenetur quatuoz
Si si quiq; florenos dare pro
 vno. ille plene liberaretur. **S**ic

etiā ē de icarceātis i purgatoio
 i **D**ubitatur adhuc utz tātū
 valeāt suffragia successiē otinu
 ata: quātū simul scā ut. xxx. mis
 se p dies triginta dicte. quātū
 triginta vna die dicte. Et sic de
 eleofina cētū flor. p vnā diem
 datoꝝ quātū si amūsarū p̄cu
 raretur. ⁊ sic de alijs lx. pe. pa.
 tātū vel plꝝ valēt quo ad meri
 tum instituentis. qꝫ magis est
 ad honore dei otinuacō talium
 amūsariorꝝ Et hoc cōsideras ec
 clefia. sic instituit amūsaria. tri
 cesimos ⁊ septuagesimos et
 hmōi. **S**ꝫ quo ad celeriore libe
 racōem a purgatorio. ⁊ cicius
 videndū deū. plus valet acce
 lerata multiplicacō **R**uia sacra
 mentum i pposito habitum si
 est suffragium altaris. nunqꝫ
 tantum valet ex ope opato. si
 cut actu habitum. Et forte ai
 ma nō erit tam diu i purgato
 rio quous qꝫ vltimum suffragi
 um p amūsarū fiet vn vtrū
 qꝫ est laudabile. ⁊ pōt ex fon
 te caritatis manare ita ut cōti
 nuans suffragium dīne laudis
 otinuacōez qꝫrat. Et simul fattē
 citi? vlit eū liberari ut statū dō
 fruatur. ⁊ ne diu cruetetur ac.

**Sequitur preceptū Octa
 uū de falso testimonio.**

Capitulū Primum

Nunc octauū precep a
 tū sic ponitur Exo. xx.
 Et deu. v. Nō loqꝫis
 cōtr̄ p̄ximū tuū falsū
 testimoniū. hic h̄m Aug. noie
 falsi testimoniꝝ otra p̄ximū dati
 telligitur prohiberi oē i gnali
 mēdaciū saltē p̄micosū. qd etiā
 innuit textꝝ leui. xix. d. Nō mē
 tiemini nec decipiat vng quisqꝫ
 proxim suū. de quo ec. itelligi
 tur illd **S**apient. os qd mētatur
 occidit aia; Et p̄s Perdes oēs q
 loquūtur mendaciū. p̄mo h̄m
 tho. 2. 2. q. cxxii. h̄ prohibētur
 oīa p̄cā ad locucōez p̄tinētia
 q̄bz saltē ifertur nocumtū p̄xi
 mo ut mendacia p̄miciosa de
 tractōes blasphemie. ⁊ hmōi.
De mēdacō i ḡz tria p̄ncipalit̄
 sūt vidēda **P**rio qd sit ⁊ quottu
 plex mēdaciū sit. ⁊. an oē men
 daciū sit p̄cām **S**ecūdo i sp̄ali
 quot modis q̄s p̄ccat mētēdo
Tercō qn sit mōrle vel vniuale
 p̄cēz **Q**uātū ad p̄mū nō nō q̄ b
 ad mēdaciū h̄m tho. ⁊ doctōes
 omunit i. iij. dis. xxxviii. duo re
 quirūtur. p̄mo falsa significatio.
 secūdo intēcō fallēdi. ⁊ accipit̄
 itēcō fallēdi p̄ intēcōe aliū
 decipiēdi Aut sibi asserēdi fal
 sū qd d̄i p̄t mēdaciū iocōsū
 vbi nō semp est intēcō decipi
 endi aliū. ⁊ falsam sibi op̄mō
 nez generādi. prout quibusdā
 vid̄. Ex quo p̄t; qꝫ differentia